

Onsdagen den 22 oktober

Kl. 10.00

*Vissa grundlagsfrågor***§ 1 Föredrogs och hänvisades**

Proposition

1975/76:24 till näringsutskottet

§ 2 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1975/76:-32-34.**§ 3 Vissa grundlagsfrågor**

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:1 med anledning av motioner i vissa grundlagsfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:2 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde utredning om och förslag till införande av kvinnlig tronföljd i Sverige,

1975:4 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen såsom vilande skulle anta i motionen föreslagna grundlagsändringar, innefattande övergång till republik med riksdagens talman som statschef, samt att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan följdlagstiftning m. m. som föranleddes av grundlagsändringarna,

1975:68 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle anhålla att regeringen till innevarande riksmöte lämnade förslag om sådan ändring av tronföljdsreglerna att även kvinnor kunde bekläda statschefsämbetet,

1975:71 av herr Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av tronföljdsreglerna att kvinnor i fråga om tronföljden jämställdes med män,

1975:93 av herr Bohman m. fl. (m), vari – såvitt avsåg yrkandet 4 – hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till minskning av riksdagens ledamotsantal med beaktande av vad i motionen anförts angående vikten av att bereda olika delar av landet möjlighet till en bred riksdagsrepresentation,

1975:311 av herr Molin m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om formerna för utseende av statsminister gjordes till föremål för utredning,

1975:663 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen så-

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

som vilande skulle anta i motionen föreslagna grundlagsändringar in-
nebärande att vid skilda meningar i ett vid regeringssammanträde fö-
rekommande ärende skulle något avgörande inte få fattas utan att minst
hälften av statsråden var närvarande och att om omröstning i sådant
fall begärdes skulle den mening gälla, som flertalet av de närvarande
statsråden biträdde – vid lika röstetal skulle statsministern få utslagsröst,

1975:668 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen
i skrivelse till regeringen begärde en parlamentarisk utredning rörande
slopande eller förändring av gällande system med spärrar vid val till
riksdagen, samt

1975:995 av fru Jacobsson (m) och herr Turesson (m), vari hemställts
att riksdagen beslutade att regeringsformens 11 kap. 9 § andra stycket
ändrades i enlighet med den tidigare av grundlagberedningen föreslagna
lydelsen, nämligen att vid tillsättning av statlig tjänst avseende endast
skulle fästas vid förtjänst och skicklighet.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande frågan om övergång till republik avslå motionen 1975:4,
2. beträffande frågan om kvinnlig tronföljd avslå motionerna 1975:2,
1975:68 och 1975:71,
3. beträffande frågan om riksdagens ledamotsantal avslå motionen
1975:93, yrkandet 4,
4. beträffande frågan om fyraprocentsregeln vid val till riksdagen avslå
motionen 1975:668,
5. beträffande frågan om formerna för utseende av statsminister avslå
motionen 1975:311,
6. beträffande frågan om regler för omröstning inom regeringen avslå
motionen 1975:663,
7. beträffande frågan om befordringsgrunderna vid statliga tjänstetill-
sättningar avslå motionen 1975:995.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet under I bort hem-
ställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om övergång till republik med
bifall till motionen 1975:4 besluta

a. att såsom vilande anta av reservanten framlagt förslag till ändring
av regeringsformen,

b. att såsom vilande anta förslaget – i överensstämmelse med före-
slagen ändring i regeringsformen 1 kap. 2 § – att upphäva gällande suc-
cessionsordning,

c. att i övrigt hos regeringen hemställa om förslag till följdändringar
i lagtext och reglering av andra förhållanden som kunde förändras av
ett beslut enligt a ovan,

2. av herrar Boo (c), Fiskesjö (c), Jonnergård (c), Björck i Nässjö (m), Nordin (c) och Molin (fp) samt fru Jacobsson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om kvinnlig tronföljd med anledning av motionen 1975:68 och med bifall till motionerna 1975:2 och 1975:71 hos regeringen anhålla om utredning och förslag till införande av kvinnlig tronföljd,

3. av herr Björck i Nässjö (m) och fru Jacobsson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om riksdagens ledamotsantal med bifall till motionen 1975:93 såvitt avsåg yrkandet 4 hos regeringen anhålla om förslag till minskning av riksdagens ledamotsantal med beaktande av vad reservanterna anfört,

4. av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om fyraprocentsregeln vid val till riksdagen med bifall till motionen 1975:668 hos regeringen begära en parlamentarisk utredning rörande slopande eller förändring av gällande system med spärrar vid val till riksdagen,

5. av herr Molin (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om formerna för utseende av statsminister med bifall till motionen 1975:311 hos regeringen begära att frågan om formerna för utseende av statsminister gjordes till föremål för utredning,

6. av herrar Björck i Nässjö (m) och Molin (fp) samt fru Jacobsson (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om regler för omröstning inom regeringen med bifall till motionen 1975:663 såsom vilande anta följande ändringar av 7 kap. regeringsformen:

- a. efter 4 § infördes en ny 5 § av lydelse som reservanterna föreslagit,
- b. 5-8 §§ numrerades 6-9 §§,

7. av herr Björck i Nässjö (m), fru Jacobsson (m) samt herr Lindahl i Hamburgsund (fp) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande frågan om befodringsgrunderna vid statliga tjänstetillsättningar med bifall till motionen 1975:995 såsom vilande anta av reservanterna framlagt förslag till ny lydelse av 11 kap. 9 § andra stycket regeringsformen.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Lindahl i Hamburgsund (fp) beträffande frågan om riksdagens ledamotsantal.

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Herr BOO (c):

Herr talman! Den nya grundlagen gäller sedan den 1 januari i år. Parlamentarismens principer och principen om att all makt utgår från folket är däri fastlagda. Det kan vara skäl att erinra om detta just i dag, då pressen över hela landet kommenterar den i går framlagda fri- och rättighetsutredningen. Om dessa principer var det en bred enighet både när det vilande grundlagsförslaget togs och vid det slutliga beslutet av år 1974 – alltså av den nu sittande riksdagen. Likaså var det den överväldigande majoriteten av riksdagen som ställde sig bakom att det monarkiska statskicket i Sverige skall bestå i framtiden. Enligt vår mening har man härigenom uppnått en lycklig förening mellan en ur traditioner framsprungnen konstitutionell monarkisk statsform och en modern demokratisk beslutsordning, grundad på folkets i fria val uttryckta vilja. Den ändring i ämbetets innehåll som beslutet också innebar kan sägas vara i tiden. Ett är också säkert: monarkin är fast förankrad i djupet av folket.

Mot denna bakgrund finns det också anledning att ta upp frågan om kvinnlig tronföljd. Samhällsutvecklingen i Sverige liksom i flera andra länder har inneburit ökade krav på jämlikhet mellan könen. År 1975 är t. o. m. ett opinionsår för denna strävan. Sverige har varit engagerat i det internationella kvinnoåret och här hemma har vi jämlikhetsdelegationer i arbete och en omfattande diskussion över huvud taget i dessa frågor.

I ett sådant läge är det ganska underligt att statschefsämbetet skall vara förbehållet endast män. Inte kan man väl anse att en kvinna saknar förmåga att fylla de funktioner av representativ och ceremoniell art som statschefen har i dag. Det är en något underlig situation att det i vår grundlag, dvs. den författning som reglerar vår demokratis livsvillkor, skall finnas inslag som godkänner en förlegad form av manlig – om jag vågar säga det – överhöghet. Jämlikhet, herr talman, bör gälla alla.

Med hänvisning till vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 i konstitutionsutskottets betänkande nr 1.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! 1975 är det internationella kvinnoåret. På en lång rad områden har kvinnofrågor diskuterats och manifesterats. På ett område har dock ingenting hänt, och jag skall strax återkomma till det.

1974 års grundlagsreform lade klart och otvetydigt fast att vi också i fortsättningen skall ha ett monarkiskt statskick i Sverige. För detta röstade kammarens socialdemokrater. Frågan om monarkins vara eller icke vara skulle vi alltså inte vidare behöva diskutera här i kammaren. Självfallet skall ingångna överenskommelser härvidlag respekteras. Ty det är väl så – hoppas jag – att socialdemokratin står fast vid det grundlagsbeslut som har fattats, nämligen att vi också i fortsättningen skall ha ett monarkiskt statskick här i landet. Om det inte är på det sättet.

vore det tacknämligt om riksdagen och svenska folket fick ett klart besked på den punkten.

I detta sammanhang är det naturligt att ta upp frågan om kvinnlig tronföljd. Om nu socialdemokratin här i kammaren bestämt sig för och givit sin röst för monarkins fortbestånd, borde det vara naturligt, riktigt och tillbörligt att man också fullföljde de strävanden till jämlikhet mellan könen som man i så många andra sammanhang har talat om. I vårt moderna samhälle borde det vara en självklarhet att också kvinnor äger rätt att bestiga Sveriges tron.

1810 års successionsordning är ett ännu bestående monument över den bristande jämlikheten mellan män och kvinnor. 1810 års successionsordning är ett av de få hinder som vi har kvar i vår konstitution och i övriga lagar för att jämlikhet skall kunna råda mellan män och kvinnor.

Vi har, herr talman, åtskilliga gånger diskuterat frågan om kvinnlig tronföljd i Sveriges riksdag. Jag har försökt följa de här debatterna under senare år, och jag tycker inte att man från socialdemokratiskt håll någon gång har fört fram några sakliga och bärande argument mot kvinnlig tronföljd. Motiveringen för den ståndpunkt man har intagit, att vi inte skall ha kvinnlig tronföljd, har ju – officiellt eller halvofficiellt – varit att man inte vill bidra till att med en sådan åtgärd befästa monarkin i Sverige.

Men med den här motiveringen tycker jag att man har avslöjat sin egen svaga sakståndpunkt. Man vågar inte, av rädsla för folkopinionen, avskaffa kungen. Man idkar i stället krypskytte mot monarkin. Man vill inte införa kvinnlig tronföljd i Sverige, trots att detta skulle vara ett naturligt steg med tanke på den utveckling som vi har fått i samhällslivet i övrigt.

Jag tycker, herr talman, inte att detta är ett handlande som inger någon större respekt. Om nu socialdemokratin vill ha bort monarkin, så säg det då, och försök sedan genomföra det! Räcker inte det politiska modet till för att genomföra detta, utan man sätter partiets röstsiffror före principer, då får man vara konsekvent även om det svider i själen och deltaga i arbetet på att införa kvinnlig tronföljd.

Det här är naturligtvis inte en könsrollsfråga som berör särskilt många, det skall erkännas. Men den är principiellt viktig, inte minst kvinnoåret 1975. När vi har diskuterat frågan om monarki eller republik har vi ofta fått höra från socialdemokratiskt håll att det är odemokratiskt med ett ärvt ämbete. När det då har genmälts att detta ju faktiskt bara berör någon eller några få personer och att det således inte kan spela någon särskilt stor praktisk roll har det från socialdemokratiskt håll sagts, att man inte får resonera på det sättet, eftersom detta är en viktig principfråga. Men när det gäller kvinnlig tronföljd vänder man totalt på argumentationen. Då säger socialdemokraterna precis tvärtom. Då menar de att det inte är någon principiellt viktig fråga, eftersom den bara berör någon enstaka person! Någon logik finns sannerligen inte i det resonemanget!

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Jag vill yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen nr 2, som är fogad till utskottets betänkande. Jag gör det i den förhoppningen, att vi i dag skall kunna föra denna fråga något steg framåt. Jag tycker att det skulle vara en icke obetydlig manifestation av kvinnoåret 1975.

Herr talman! När vi nu talar om monarki och republik, låt mig i det sammanhanget i en annan fråga som behandlas i utskottets betänkande anknyta till en av vårt lands mest kända republikaner, nämligen Sten Sjöberg. Han skrev för några dagar sedan i en fackförbundstidning att man inte behövde vara moderatanhängare för att inse att riksdagens ledamotsantal måste begränsas. Han skriver, herr talman, ordagrant: "Man behöver inte vara moderatanhängare för att instämna i kravet på en väsentlig nedskärning av antalet ledamöter i parlamentet. Vi har nu en folkrepresentation som i storlek tävlar med länder med tiodubbelt antal invånare."

Jag skulle, herr talman, i stort sett kunna nöja mig med att instämna i Sten Sjöbergs plädering för en sänkning av ledamotsantalet i kammaren. Det nuvarande antalet – 350 ledamöter, nästa år 349 ledamöter – är ju helt godtyckligt valt. Det finns ingenting som säger att vi i framtiden måste ha just det antalet för att på ett riktigt sätt kunna spegla folkmeningen och de olika regionernas intressen. Man kan mycket väl tänka sig en sänkning av antalet, och vi har från moderata samlingspartiets sida i olika sammanhang nämnt en sänkning till 299 ledamöter. De eventuellt negativa effekter som kan uppstå kan kompenseras, bl. a. genom att vi redan har ett system med utjämningsmandat, och det systemet kan man justera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3.

Det finns vidare till det här betänkandet fogad en reservation som handlar om omröstningsreglerna inom regeringen. Denna fråga har direkt samband med statsministerns ställning i vårt nuvarande statskick. Den nya grundlagen har inneburit att statsministerns ställning har stärkts jämfört med tidigare. Vi har fått vissa ansatser till statsministerstyre, någonting som är främmande för svensk konstitutionell tradition. Det kan knappast finnas någon anledning att på det sätt som nu skett stärka statsministerns formella ställning. När vi nu diskuterar omröstningsreglerna inom regeringen har den frågan ett direkt samband med det här problemet. Grundlagberedningen föreslog att om det yppades olika meningar vid ett regeringssammanträde, skulle frågan avgöras genom kollegial omröstning. Det ville alltså grundlagberedningen. Men det vill inte regeringen vara med om. I den grundlagsproposition som herr Palmes regering sände till riksdagen fanns det ingenting alls med om vad som skall ske, om ocnighet råder inom regeringen. Det är en klar brist i vår nuvarande författning, och det läge som nu råder får tolkas så, att om det finns olika meningar inom regeringen är det statsministern ensam som bestämmer. Dessa ärenden avgörs alltså inte genom en normal demokratisk omröstning.

Nu kan det naturligtvis genmålås att varje regering själv bör få välja sina egna beslutsformer. Jag kan inte hålla med om det. Det rör sig ändock här om ett av landets viktigaste beslutskollektiv, och då föreligger det ur allmän synpunkt ett klart intresse för att det finns klara och entydiga regler för hur besluten inom regeringen skall fattas. Det förefaller naturligt att beslut fattas på samma sätt som inom den svenska demokratin i övrigt, nämligen genom vanlig omröstning. Den reservation nr 6 som är fogad till utskottets betänkande bör därför bifallas, och jag yrkar bifall till den.

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar återfinns också frågan om befordringsgrunderna vid statliga tjänstetillsättningar. Fru Jacobsson kommer i ett anförande om en stund att utveckla moderata samlingspartiets syn på denna fråga, och jag skall därför nu inte gå in på den.

Jag ber att få yrka bifall, herr talman, till reservationerna 2, 3, 6 och 7.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Samtliga de grundlagsfrågor som behandlas i detta betänkande har ju diskuterats tidigare i kammaren, i första hand i samband med grundlagsbeslutet för två år sedan. Argumenteringen är därför relativt välkänd. Det är alltså inte nödvändigt att mera i detalj motivera de ståndpunkter som folkpartiet har intagit, men det är naturligtvis viktigt att grundlagsärendena återges på ett fylligt sätt i det material som ligger till grund för riksdagens beslut.

Här finns två viktiga punkter som jag i första hand skall kommentera. Den ena gäller reglerna för att utse statsminister, den andra gäller reglerna för beslutsfattande inom regeringen.

Enligt min mening lider de nya regler för val av statsminister som intogs i grundlagen, och som alltså gäller fr. o. m. i år, av flera svagheter. En sådan är att dessa regler ger talmannen en möjlighet att genom att lägga fram förslag som är oacceptabla för kammaren framkalla ett nyval, trots att den parlamentariska situationen inte motiverar detta. Det beror på den automatik som finns i reglerna och som säger, att om kammaren fyra gånger i rad har avvisat förslag till statsminister som har framförts av talmannen skall nyval tillgripas.

En annan svaghet är att partigrupper genom att rösta nej till flera statsministerkandidater från olika sidor har samma möjlighet att framtvinga ett nyval, trots att det finns en statsministerkandidat som i och för sig skulle kunna få majoritet i riksdagen.

Jag tycker alltså att regeln om automatiskt framkallande av nyval i samband med utseende av statsminister är en betydande svaghet i den nuvarande konstitutionen.

Ytterligare en svaghet är att statsminister kan utses med relativ majoritet och i själva verket med ett mycket lågt röstetal. En statsminister kan t. ex. utses av kammaren med 5 röster för, 150 röster mot och åter-

stoden nedlagda. Jag anser inte att det bidrar till att stärka förtroendet för den här proceduren att det finns en möjlighet att välja statsminister med så få röster genom bestämmelsen om negativ majoritet.

De här delarna – dels bestämmelsen om relativ majoritet, dels bestämmelsen om rätt för talmannen att styra statsministervalet på partitaktiska grunder – är enligt min mening mindre lämpliga och inte ägnade att stärka demokratin anseende.

Problematiken blir framför allt aktuell i ett oklart parlamentariskt läge, vilket ofta kan sammanfalla med ett krisläge. Då är det viktigt att man har klara och väl genomtänkta regler, även om det naturligtvis i vanliga fall inte finns någon sådan här problematik.

Detsamma gäller frågan om beslutsfattandet inom regeringen. Grundlagberedningen påpekade att man i princip kan tänka sig två former för beslutsfattande inom regeringen: antingen allmän omröstning med utslagsröst för statsministern eller beslutanderätten lagd hos statsministern ensam. Grundlagberedningen påpekade också att det med hänsyn till parlamentarisk tradition i Sverige var naturligt att välja den förstnämnda metoden – alltså allmän omröstning med utslagsröst för statsministern.

Nu har man i den nya grundlagen försökt komma ifrån detta problem genom att inte införa några omröstningsregler alls. Det betyder, såvitt jag förstår, att om regeringen är öppet oense kan inga beslut fattas. Jag kan ta ett exempel. Låt oss säga att det inom regeringen är olika meningar i ett utvisningsärende. Såvitt jag förstår kommer då resultatet att bli att något beslut inte kan fattas. Någon utvisning kommer inte till stånd, och de regler som funnits har då i realiteten bidragit till att en åtgärd inte har kunnat genomföras. Dessa regler är ett stöd för dem som inte vill få till stånd åtgärder eller förändringar, och jag tycker att det är klart otillfredsställande.

Enligt min mening bör man tillämpa samma beslutsmetodik i regeringen som man tillämpar i riksdagen, i landstingen, i de kommunala församlingarna och i föreningar av olika slag. Man bör alltså ha omröstning bland ledamöterna med utslagsröst för ordföranden – i det här fallet statsministern. Däremot tycker jag, med hänsyn till att statsministern enligt den nya regeringsformen i andra avseenden har givits en så stark ställning, att det inte är lämpligt att han får ytterligare makt genom att ha ensamrätt på besluten inom regeringen. Normal omröstningsprocedur bör alltså gälla även inom regeringen i de – naturligtvis få – fall då oenigheten inom regeringen manifesteras utåt. Sådana enstaka fall kommer sannolikt att uppträda i första hand i krislägen, och i krislägen är också behovet av klara regler, som inte kan manipuleras, särskilt stort.

Jag tycker alltså att det finns anledning för riksdagen att redan nu göra en ändring av regeringsformen på den här punkten, så att man inför den beslutsteknik som är den vanliga inom svensk demokrati, och jag tycker inte att man kan fly undan denna problematik genom att avstå från att ha några bestämmelser alls.

Herr talman! Jag skall även säga några ord om ytterligare en fråga.

som jag uppfattar som i sak mindre betydelsefull. Det gäller kvinnlig tronföljd. Detta är enligt min mening inte i första hand en konstitutionell fråga som gäller det monarkiska statsskicket, utan det är en fråga som gäller synen på förhållandet mellan könen. Vi har under 1900-talet sett en utveckling som inneburit att kvinnor har jämställts med män på allt fler områden. En kvinna kan i dag bli statsminister eller ärkebiskop. Men en majoritet i den svenska riksdagen har hittills inte velat ta steget fullt ut och låta kvinnan också bli statschef. Såvitt jag förstår är detta en fråga som gäller om man vill sätta en gräns för jämställdheten mellan män och kvinnor just vid statschefen eller om man vill ta steget fullt ut. Jag tycker att det är naturligt att man när det gäller kvinnans formella likställighet tar det sista steget och låter henne också få rätt att bli statschef. Det är väl då rimligt att man utreder formerna för att låta kvinnor få tillträde också till statschefsämbetet.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 2, 5, 6 och 7 samt i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! En viktig uppgift för arbetarrörelsen har varit och är fortfarande att bekämpa reaktionär ideologi och föremål för reaktionär mytbildning.

Sedan arbetarrörelsens framväxt i vårt land har kamp förts mot överhögheten. Men när det gäller monarkin – denna feodala kvarleva – som för länge sedan borde ha placrats på historiens skräphög – har inga större ansträngningar gjorts.

Monarkins försvarare kan säga att visst har konungens maktbefogenheter borttagits och att konungens uppgifter i dag i huvudsak är av ceremoniell art. Det är i och för sig riktigt. Men trots detta är tronen och hovet reaktionens tjänare, vare sig det gäller direkta politiska tjänster eller reaktionär mytbildning.

Socialdemokraterna brukar vid högtidliga tillfällen åberopa Hjalmar Branting och Axel Danielsson. Men jag har aldrig hört några ledande socialdemokrater åberopa Hjalmar Branting och Axel Danielsson när det gäller vad de sade om monarkin. Hjalmar Branting och Axel Danielsson bekämpade monarkin. De visade på vad monarkin representerade – den representerade reaktionen, den representerade mytbildning.

Men vad är det man i stället får uppleva i dag? Jo, socialdemokratiska landshövdingar, socialdemokratiska landstingsråd och socialdemokratiska kommunalråd ställer i dag upp i hyllningskörerna för kungen när han åker ut i landet. Man står och bugar och bockar för kungen.

Vad jag har berört tidigare om monarkin har naturligtvis betydelse för arbetarklassen i vårt land. Men det är ändå inte huvudfrågan när det gäller avskaffande av monarkin och införande av republik.

Huvudfrågan är bordsrätten till ämbetet som rikets statschef. Dessutom

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

strider det mot parlamentarismens grundprinciper att kungen, statschefen, är politiskt ansvarsfri. Statschefen är oavsättlig om han inte underlåter att fullgöra sina åligganden under minst sex månader. Han kan inte ställas till svars för sina gärningar. Han föds alltså att stå ovanför lagarna.

Vänsterpartiet kommunisterna har samma uppfattning som LO:s kongress 1971, att monarkin bör avskaffas. Statschefens representativa uppgifter kan med fördel handhas av riksdagens talman. Denne är utsedd av folkvalda representanter och dessutom själv folkvald.

De borgerliga partierna har i dag talat om kvinnlig tronföljd. Det är i och för sig inte förvånande när det gäller de partierna, men vad som är förvånande är att man åberopar kvinnoåret och den jämlikhetsdebatt som förs i dag i vårt land. Det är ett oerhört hyckleri från de borgerligas sida. Vad har kvinnlig tronföljd med kvinnoåret 1975 eller jämlikhetsdebatten att göra? Inte ett dyft! Jag anser att de borgerliga djupt komprometterar kvinnoåret och den jämlikhetsdebatt som förs i vårt land i dag genom sitt tjafs om kvinnlig tronföljd.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna har ingenting emot en kvinnlig statschef, men förutsättningen är då att monarkin är avskaffad och att de folkvalda representanterna skall få välja en manlig eller kvinnlig statschef. Då kan man koppla in jämlikhetsdebatten och kvinnoåret.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

I reservation nr 4 i KU:s betänkande begär vi att regeringen tillkallar en parlamentarisk utredning rörande slopande eller förändring av gällande system med spärrar vid val till riksdagen.

Efter de grundlagsändringar som företogs 1968–1969 har en rättvisare fördelning av mandatet kommit till stånd. De värsta orättvisorna togs bort. Men fortfarande befinner vi oss i det läget att valsyste­met är en form av åsiktsgradering i och med att rösterna har olika värde. Det är nämligen så att en röst som läggs på ett parti som inte uppnår 4 % av väljarna inte har samma värde som en röst som läggs på ett parti som når över fyraprocentsspärren.

Vi har tidigare i debatterna i den här kammaren visat på att vid 1973 års val deltog mer än 5 160 000 väljare. Det innebär att ett parti skulle kunna samla över 200 000 väljare och likväl bli orepresenterat i riksdagen, beroende på att man inte når 4 % av väljarna. Eller: Ett parti med 3,9 % av väljarna blir helt utan riksdagsrepresentation, medan ett parti med 4 % får 14 mandat. Var och en måste inse att detta är en orimlig bestäm­melse som snarast måste bort.

Och det nu är så svårt för de övriga partierna att helt ta bort spärren, så borde det väl vara möjligt att få till stånd en diskussion om införandet av en lägre gräns för att eliminera de orimliga effekterna av nuvarande procentspärr.

Herr talman! Jag yrkar också bifall till reservation nr 4.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! De frågor vi nu behandlar har diskuterats många gånger i kammaren. Som herr Molin redan påpekat skedde det särskilt på våren 1973, då vi behandlade den stora författningsreformen.

Frågan är nu om det inträffat händelser som ställer dessa problem i en ny belysning. Jag kan inte se att någonting sådant har hänt. Ta frågan om ministärbildningen! Det har inte bildats någon ny ministär efter tillkomsten av den nya grundlagen. Vi har inte några erfarenheter att falla tillbaka på. Vi kan konstruera argument för den ena och den andra ståndpunkten. När jag nu lyssnade till herr Molin fann jag att han anförde ungefär samma argument som han utvecklade 1973, och kammaren får ursäkta om jag därför återkommer till mina argument från den tidpunkten.

Det egendomliga i herr Molins resonemang är att han utgår ifrån att talmannen arbetar isolerat. Så är inte fallet. Regeringsformen föreskriver samråd med vice talmännen och med företrädare för vart och ett av riksdagspartierna. Man kan utgå ifrån att massmedierna kommer att ägna mycket stor uppmärksamhet åt denna fråga. Hittills har de svenska massmedierna inte haft någon rädsla för att gå in i personfrågorna på det politiska området. De kommer säkert att spekulera mycket om vem som skall bli statsminister. Det är i en sådan atmosfär som ministärbildningen äger rum. Då föreslår talmannen, efter de tidigare nämnda samråden, en statsministerkandidat. Det är kammaren som beslutar.

När herr Molin säger att en talman kan styra detta val efter partipolitiska grunder underskattar herr Molin i hög grad den intelligens och den förmåga i övrigt som kammarens ledamöter besitter. Det går inte för en talman att manipulera. Dessutom har jag svårt att se att man kan få några bekräftelser på att talmän i den svenska riksdagen brukar manipulera. De svenska talmännens historia kan inte tydas på ett sådant sätt. Den talar för att talmännen uppträder honnert och med iakttagande av all den opartiskhet som en sådan här situation kräver.

Liksom 1973 vände sig herr Molin i dag mot att beslutet kan fattas med en relativ majoritet, och så konstruerade han ett exempel som är mycket verklighetsfrämmande – skulle någon handla på det sättet skulle det säkerligen stämplas mycket hårt i den kommande valrörelsen. Det skulle betyda att en majoritet av riksdagsledamöter skulle skjuta undan och inte ta ställning till den största politiska fråga som de har att behandla, nämligen valet av statsminister.

I vissa lägen kan det emellertid innebära en fördel att man kan ha en relativ majoritet. Det är i sådana politiska krislägen där ett parti inte vill direkt stödja en statsministerkandidat genom att rösta på honom men tolererar honom som den bästa kandidaten. Den möjligheten bör finnas kvar.

När vi resonerade om dessa frågor i grundlagberedningen rådde fullständig enighet. Även den folkpartistiske representanten, herr Birger Lundström, gick på samma linje som vi andra. Det hör till de uppgifter

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

som den historiska och statsvetenskapliga forskningen får ta på sig att utreda hur det kommer sig att folkpartiet senare växlat in på en annan linje. Kanske är det herr Molin som lockat in partiet på denna linje – det vet jag ingenting om. I varje fall står folkpartiet isolerat på denna punkt.

Får jag sedan gå över till omröstningsreglerna i regeringen. Inte heller där har man kunnat ge några konkreta exempel på att frånvaron av sådana regler i regeringsformen har fått olyckliga konsekvenser. Den nuvarande ordningen praktiseras, och det riktiga hade ju varit att de som angriper detta system hade visat att det inte håller. Nu återoppar man vissa tänkta situationer. Herr Björck i Nässjö har redan givit min replik, nämligen att en regering har rätt att anta regler om den anser sådana behövliga. Skulle partier som tänker bilda en regering inte ens kunna bli ense om beslutsformerna i regeringen är det nog bäst för dessa partier att de inte behöver bilda någon regering. Då är grundvalen för en sådan regeringsbildning alltför bräcklig. När herr Molin talar om den handlingsförlamning som kan uppstå i regeringen om man inte har sådana regler, vill jag hänvisa till att en regering som inte kan lösa sådana problem har bevisat sin oduglighet.

Enligt vanliga parlamentariska grundsatser uppträder regeringen som en enhet. Därför är det naturligt att den finner sina egna former för besluten. Det är kanske inte alltid så lätt att här ha en enkel omröstningsmekanism. – Nu kommer även jag med ett konstruerat exempel, men det är det enda man kan göra i den situation som råder, när de som angriper den nuvarande ordningen inte visar vari bristerna ligger. Tag exemplet att man inom en regering med en rösts majoritet i en stor budgetfråga kör över finansministern. Ja, resultatet blir väl en regeringskris. Det finns ett berömt engelskt exempel som herr Molin säkert erinrar sig, då det var en stor konflikt mellan premiärministern och finansministern och där finansministern blev dömd till politisk oversamhet, något som hans son försökte ta revansch för. Saken är inte så enkel att man kan ställa upp sådana regler. Går vi till föreningslivet, som vi alla väl känner till, kan vi konstatera att man just i sådana lägen försöker arbeta sig fram till enighet, och det är väl naturligt att man gör så även inom en regering.

Från moderat håll återkommer man till kravet på att antalet ledamöter i riksdagen skall minskas, och nu fick herr Björck i Nässjö uppleva glädjen att kunna citera Sten Sjöberg. Den glädjen skall jag inte ta ifrån honom. Men argumentationen blir knappast starkare.

Siffran 349 är godtyckligt vald, förklaras det här. Är då inte siffran 299 lika godtyckligt vald? Eller finns det några matematiska uträkningar på moderat håll som man håller fördolda för oss andra och som skulle visa att just detta tal svarar mot något djupt liggande som vi andra inte känner till?

Det har skett en förändring i uppläggningsfrågan från moderat håll, och med tillfredsställelse konstaterar jag att man har tagit intryck av den

kritik som vi tidigare fört fram mot moderatförslaget. Nu har man tagit sikte på den risk som finns med moderatförslaget att vissa områden blir orepresenterade. Man tänker sig därför att speciella åtgärder skall sättas in.

Som exempel nämner man att antalet utjämningsmandat skall ökas. Vad finns det för belägg för att ett sådant system åstadkommer att olika delar av Sverige blir företrädade? Kan inte dessa utjämningsmandat hamna inom områden, varifrån det finns flera representanter? Det återstår allt att man utvecklar den här tankegången från moderat håll.

Sedan kan jag i det här sammanhanget inte låta bli att fråga mig varför vissa folkpartister har en sådan djup kärlek till det moderata förslaget att minska antalet ledamöter. Nu finns det visserligen ingen folkpartistisk reservation, men herr Lindahl i Hamburgsund har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet.

Jag går över till frågan om befordringsgrunderna vid statliga tjänstetillsättningar. I regeringsformen 11 kap. 9 § andra stycket regleras grunderna för detta när det gäller statliga tjänstemän. Det sägs att de skall tillsättas på "sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet". Nu anmärker man i den moderata reservationen att dessa formuleringar kan ge anledning till tolkningssvårigheter. Eftersom fru Jacobsson talar efter mig skulle jag bra gärna vilja ställa frågan: När har dessa tolkningssvårigheter framträtt?

Vi brukar varje år här diskutera frågan om spärregler. Det är otvivelaktigt en mycket intressant fråga. Såvitt jag fattar herr Måbrink rätt lutade han närmast åt att man helt skulle ta bort alla spärregler, men han kunde i kompromissens namn tänka sig en lägre spärr än den nuvarande. Bakom tanken på en spärregel ligger den erfarenheten, att när man inte en sådan regel fungerar ofta inte det parlamentariska systemet på grund av den starka partisplittring som då kan komma att känneteckna en riksdag. I allmänhet har man godtagit en spärregel. Även i det tidigare system vi hade fanns det inbyggt en spärregel. Däremot kan man alltid diskutera när man skall sätta denna spärr, och det förekom en mycket livlig diskussion om detta vid tillkomsten av den nuvarande regeln. Diskussionen gällde då framför allt om man skulle sätta spärr vid 3 % eller 4 %. Här träffade emellertid partierna en överenskommelse, och från socialdemokratiskt håll vill vi bara säga att vi håller fast vid denna överenskommelse.

Detta gäller även statschefens ställning. Här träffades en överenskommelse – den s. k. Torekovsöverenskommelsen – som innebar att statschefen i fortsättningen skulle sakna all politisk makt, och den överenskommelsen håller vi fast vid.

Återstår frågan om den kvinnliga tronföljden. Som många gånger förr har de borgerliga företrädarna i konstitutionsutskottet föreslagit att riksdagen skall anhålla hos regeringen om utredning och förslag angående kvinnlig tronföljd. Såvitt jag förstår avser de inte att upphäva den nuvarande tronföljden, utan de tänker på en framtida situation. Jag vill

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

då erinra om de nuvarande grundlagarna. De bygger på den tanken att riksdagen skall få rådrum att ta ställning till den framtida statsformen, om konungahuset skulle slockna ut. Det skall tillsättas en riksföreståndare, som tills vidare skall fullgöra statschefens uppgifter. I detta sammanhang vill jag gärna erinra om den tidigare bestämmelsen i successionsordningen som innebar att riksens ständer skulle utkora ett nytt konungahus. I den prövning riksdagen enligt nu gällande grundlag har att göra får den då pröva olika alternativ. Ett sådant alternativ kan vara att utsträcka tronföljden även till den kvinnliga sidan av konungahuset. Men det är i den situationen som prövningen skall äga rum.

Liksom i alla tidigare debatter på det här området framställer man det som en stor jämlikhetsfråga att införa kvinnlig tronföljd. Man erkänner att den rör ett mycket litet antal människor, men betonar att det principiellt är så betydelsefullt med kvinnlig tronföljd. Ja, nog bör vi alla kunna vara överens om att en utvidgning av tronföljden till prinsessorna rör ett mycket litet antal människor, och fortfarande gäller att tronen kan ärvas endast inom en familj. Som jag ser det finns det jämlikhetsreformer som inverkar på förhållandena för ett större antal människor på ett helt annat sätt än ett sådant här förslag skulle göra. För mig innebär kvinnlig tronföljd att man bevarar den olikställdhet som en ärftlig tronföljd innebär.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte nog att konstitutionsutskottets socialdemokratiska ordförande gjorde det litet lätt för sig när det gällde att diskutera de här konstitutionella frågorna. Han undrade beträffande frågan om val av statsminister om vi har den erfarenheten att talmannen brukar manipulera i kammaren. Nej, den erfarenheten har vi inte. Herr Johansson i Trollhättan utgick så att säga från ett normalfall, i vilket det egentligen inte krävs konstitutionella regler.

Om man tänker efter litet grand så minns man att det var en huvudsak vid den grundlagsreform som beslutades nyligen att all formell makt skulle överföras från kungen till andra organ. Regeringsbildningsproceduren skulle inte i något avscende vara beroende av kungen. Det var vi ense om. Var det för att vi hade den erfarenheten att kungen hade manipulerat regeringsbildningsproceduren? Nej, uppenbart var det inte så. Man får gå tillbaka till de första åren av detta århundrade för att ens hitta lägen där den saken kan diskuteras. Orsaken var att vi ville att det inte ens i ett kritiskt läge skulle kunna finnas ett uns av inflytande över regeringsbildningsproceduren hos kungen. Om det var den svenska riksdagen helt ense.

Den argumentation mot min linje som Hilding Johansson här driver kunde man lika gärna ha drivit för att bevara monarkens inflytande över regeringsbildningsproceduren. Ingen har nämligen påstått att han använt

sitt inflytande för att manipulera folkviljan. Den argumentationen duger inte för att avvisa dem som säger att det måste finnas klara regler som garanterar att folkviljan inte kan manipuleras.

Jag tycker att det var samma sorts argumentering som användes då konstitutionsutskottets ordförande tog upp frågan om omröstningsregler inom regeringen och sade att finansministern kunde bli överkörd med en rösts majoritet. Det är inte heller något normalfall. Men de regler vi vill få till stånd är att statsministern inte skulle få ensamrätt utan att man skulle tillämpa vanligt majoritetsstyre. Till detta fogade konstitutionsutskottets ordförande tanken att finansministern inte borde bli överkörd. På sitt sätt var det ganska avslöjande. Det var inte i första hand statsministern som man ville ge ökat inflytande i förhållande till övriga statsråd utan det var finansministern.

Vår linje är att vanliga parlamentariska omröstningsregler skall gälla i regeringen precis som i alla andra parlamentariska församlingar.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanssons i Trollhättan anslag i sitt anförande tycker jag är litet märkligt. Han frågar varför vi nu skall diskutera de här grundlagsfrågorna, då det ju inte har hänt någonting nytt sedan riksdagen fattade beslut om den nya grundlagen för några år sedan. Ja, det skall naturligtvis påpekas att det då inte var något enhälligt riksdagsbeslut. Tvärtom fanns det ett stort antal reservationer när riksdagen tog den nya grundlagen. Det är självklart att vi som då hade andra uppfattningar än herr Johansson i Trollhättan håller fast vid dessa och så gott vi kan försöker vinna gehör för dem.

En som däremot inte håller fast vid sin tidigare uppfattning är herr Johansson själv. Om jag minns rätt var han medlem av grundlagberedningen. När det gällde omröstningsregler inom regeringen sade grundlagsberedningen en sak som regeringen sedan ändrade på. Nu uppträder herr Johansson som advokat för den ståndpunkt som regeringen intog i frågan och som inom parentes sagt innebär en stärkt ställning för statsministern. Herr Johansson har uppenbarligen ändrat uppfattning i denna fråga. Vilka sakargument som har fått honom att svänga känner jag inte till, men det vore intressant att få dem redovisade. Vi vill gärna ha besked om varför herr Johansson inte tog hänsyn till de argumenten när han satt i grundlagberedningen.

En sak är intressant i herr Johanssons argumentation om omröstningsreglerna i regeringen. Han säger att det här får väl ändå den och den regeringen klara upp inom sig själv och han förutsätter att det då inte sker några olyckor. I det resonemanget tycker jag mig märka synen att detta med att regera är ett partis ensak och det skulle inte vara svårare att ändra omröstningsreglerna inom regeringen än i den socialdemokratiska partistyrelsen. Men så är det inte, därför att här gäller det en konstitutionell fråga som sannerligen inte bara berör ett parti, utan som har betydelse för invånarna i landet.

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Herr talman! Min repliktid räcker inte till för att ytterligare kommentera herr Johanssons utförliga inlägg. Jag bara konstaterar att när det gällde frågan om kvinnlig tronföljd kunde jag med bästa vilja i världen inte uppfatta något sakargument från herr Johanssons sida, utan jag får tolka det som att man från socialdemokratiskt håll är beredd att mota monarkin på alla upptänkliga sätt och därför, herr talman, inte vidtar självklara reformer på detta område.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Självklart skall de som hade andra meningar när vi genomförde grundlagsreformen fortsätta att kämpa för dessa. Men det intressanta ur kammarens och ur min synpunkt är om det har hänt någonting nytt som gör att vi behöver pröva om de inställningar som vi hade år 1973. Det var därför som jag litet provokativt försökte förmå herrarna att tala om huruvida det hade hänt någonting nytt. Men det har herrarna inte gjort.

För min egen del redovisade jag utförligt mina ståndpunkter år 1973. Av tidsskäl får jag hänvisa till dessa. Herr Björck i Nässjö, herr Molin och andra kan läsa vad jag då sade. Jag redovisade också varför jag bytte uppfattning när det gäller omröstningsregler i en regering. Man skall självklart ta hänsyn till de synpunkter som förs fram under en remissomgång. I annat fall är en sådan fullkomligt betydelselös.

Sammanfattningsvis är det så att situationen i en regering kan vara så olik andra regeringars att den bör ha möjlighet att forma sina egna regler. Men detta är inte ett partis ensak, replikerar man. Ja, då gäller det att visa att reglerna eller rättare sagt frånvaron av regler i regeringsformen har inverkat menligt.

Inget av oppositionspartierna brukar ju tveka inför att kritisera regeringen. Oppositionen hör alltså kunna gå ut och kritisera regeringen på de punkter där man kan visa att frånvaron av sådana omröstningsregler har haft olyckliga effekter. Kommer den kritiken, kan vi börja resonera.

Går jag vidare till frågan om regeringsbildningen så har jag fortfarande svårt att förstå annat än att herr Molin är rädd för att talmannen skall få för stor makt. Ändå är det kammaren som beslutar i sådana ärenden. Talmannen kan inte köra över kammaren. Och jag skulle vilja se den talman som gjorde ett försök ens i den riktningen.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan frågar om det har hänt något nytt på det här området. Ja, när det gäller problemet med omröstningsregler inom regeringen är detta väl inte en riktigt korrekt fråga. Där finns det bara en principiell ståndpunkt, och vi vet inte exakt hur reglerna har tillämpats inom regeringen. Då kan man naturligtvis säga: Låt oss vänta tills det händer en olycka. Låt oss sedan vidta förändringar. Men detta är väl tvärt emot vad herr Johansson i Trollhättan har sagt i andra sammanhang. När vi diskuterade tystnadsplikterna i utskott och kam-

mare. sade herr Johansson att här måste vi redan från början ha klara regler för vi skall inte vänta med att införa några bestämmelser tills det inträffar en olycka.

Jag tycker inte att herr Johansson har sin mest konsekventa dag i de här frågorna.

Dessutom, herr talman, när det gäller den kvinnliga tronföljden tycker jag att det är märkligt att de socialdemokratiska kvinnorna, såväl här i kammaren som ute i landet, kan stillatigande acceptera att den socialdemokratiska riksdagsgruppen år efter år intar en ståndpunkt som inte med bästa vilja i världen kan kallas särskilt positiv sett ur kvinnornas synpunkt. Detta bara därför att man till varje pris vill bli kvitt den monarki som man i annat sammanhang här i kammaren ställt sig bakom.

Jag hyser självfallet respekt, herr talman, för de människor som har en republikansk inställning, men jag skulle hysa betydligt mera respekt, om de i praktisk handling vågade visa den republikanska inställningen och inte som nu försöker sitta på två stolar samtidigt. För det är vad socialdemokratin har gjort i fråga om monarkin och den kvinnliga tronföljden. Jag tycker, herr talman, att den sitsen vid det här laget borde vara synnerligen obekvämt och att den speciellt kvinnoåret 1975 känns ganska smärtsam.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Talmannens starka ställning vid en regeringsbildning sammanhänger ju med att han enligt regeringsformen ensam har rätt att föra fram förslag till statsminister. Det är alltså i den mening som kammarens inflytande är begränsat.

Vi menar att också kammaren bör ha initiativrätt och att det i regeringsformen skall införas en bestämmelse om att ett visst antal av riksdagens ledamöter skall ha rätt att föra fram förslag till statsminister. Det tror jag är i överensstämmelse med en god parlamentarisk tradition.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Den tradition som herr Molin hänvisade till mot slutet av sitt anförande kan i varje fall inte vara den svenska parlamentariska traditionen. Här har det ända till för några månader sedan varit så att kungen har pekats ut statsminister. Det är inte heller riktigt att talmannen här handlar utan samråd. Såsom jag pekade på i mitt första anförande sker allt vad talmannen gör i detta sammanhang efter samråd med vice talmännen och med företrädare för de olika partierna. Man skulle rubba denna ordning om man skulle införa möjlighet även för ledamöter i kammaren att föra fram statsministerkandidater.

Så några ord om den kvinnliga tronföljden. Jag måste bekänna att jag inte känner någon smärta över den ställning jag tar i den frågan. Det beror på att jag kan hänvisa till nu gällande grundlag, som innebär att det – som jag tidigare pekade på – blir en framtida riksdag som, om frågan blir aktuell, skall ta ställning. Då har den att pröva denna fråga

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

precis som jag beskrev i mitt första inlägg.

De socialdemokratiska kvinnorna får givetvis svara för sig själva, men det är möjligt att de inte betraktar det som det mest positiva som kan hända i kvinnofrågan i Sverige att även prinsessor skall få arvsrätt till den svenska tronen. Och jag lämnar helt åt andra att avgöra om jag är logisk eller inte.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Varje land formar *sitt* statskick, *sin* folkrepresentation utifrån det egna landets traditioner och förhållanden. När jag nu tar upp frågan om ledamotsantalet i Sveriges riksdag vågar jag göra det konstaterandet att en direkt jämförelse med andra länders parlament inte är möjlig.

Vårt land har, i jämförelse med många andra länder, en stor riksdag i relation till folkmängden. Mot varje ledamot i denna kammare svarar en befolkning på mellan 23 000 och 24 000 personer. Men vi behöver inte gå många decennier tillbaka i tiden för att finna ännu lägre tal – så lågt som 13 000 à 14 000 personer om vi går tillbaka ungefär till 1910. Förklaringen ligger i att Sverige är ett ytmässigt stort land med betydande glesbygdsområden *men* med en traditionell inriktning att ge även dessa områden chans till representation i riksdagen. Tvåkammarriksdagen hade ju 380–384 ledamöter.

Denna inriktning blev på allvar ifrågasatt i samband med utredningen om enkammarriksdagen. Men författningsutredningens propå om 290 ledamöter blev som bekant ordentligt överkörd. Kvar på skansen står endast moderaterna, som alltsedan den partiella författningsreformen 1968 envist kritiserat det nuvarande ledamotsantalet 350, det som om något år sjunker till 349.

Den stormande kritik som präglade moderaternas inlägg i författningsdebatten den 17 maj 1968 har mojnät betydligt på senare år. Den gången spådde man från moderat håll att en riksdag på 350 ledamöter skulle bli otymplig, mindre rationell, mindre funktionell osv.

Hur har utvecklingen då blivit? Såvitt jag förstår har spådomarna inte besannats. Antalet kvällsplena är inte större än att en normalt frisk person står ut med dem. När man inte längre orkar stå många villiga, yngre krafter beredda att ta över.

Vi lever under vissa debattrestriktioner, det är sant, men det är snarast till nytta. Det leder till större koncentration i anförandena och tätare byten i talarstolen, till glädje för dem som eventuellt lyssnar på oss. Skulle man däremot ha följt yrkandet på 299 ledamöter – det fanns t. o. m. ännu lägre bud – skulle vi i dag ha haft sämre arbetsförhållanden inom riksdagspartierna. Arbetet i kommittéerna skulle ha delats på färre, möjligheterna till specialisering och fördjupning skulle ha varit mindre, arbetsbelastningen på den enskilde riksdagsledamoten skulle ha blivit större. Den tiden måste då tas någonstans – med säkerhet skulle kontakten mellan väljaren och den valde blivit lidande.

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Och hur skulle en drastisk nedskärning slå ur regionalpolitisk synpunkt? De befolkningssvaga områdena har redan i dag glest mellan ledamöterna. Det ger i sin tur en negativ effekt på partiernas representation. Jag bortser här från Gotlands speciella läge och pekar på Jämtlands valkrets med numera endast två partier representerade här i kammaren.

50 mandat färre att dela på skulle föra ytterligare valkretsar in i samma situation. Kanhända ligger här förklaringen till folkpartiets försiktiga skrivning i årets utskottsbetänkande. År 1973 hade folkpartiet en reservation till förmån för 299 ledamöter. År 1974 hade folkpartiet ett särskilt yttrande med löfte om konkreta förslag nästa år. I år, 1975, har folkpartiet ett, mildt uttryckt, intetsägande särskilt yttrande.

Vad händer 1976? Vågar man hoppas på en motsvarande tillnyktring också från moderaternas sida? Jag vill i alla fall notera att moderaterna i år varken i sin motion eller i sin reservation flaggar med något konkret alternativt ledamotsantal. Man hemställer bara om förslag till minskning av riksdagens ledamotsantal.

Herr talman! Själv hemställer jag om avslag på moderaternas reservation och yrkar bifall till utskottets betänkande under p. 3.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Argumenten för en sänkning av ledamotsantalet här i kammaren har moderata samlingspartiet utvecklat i partimotioner till riksdagarna under ett antal år. Jag vill bara göra det konstaterandet att när man gick till att skriva den nya grundlagen på 1960-talet rådde det en relativt stor enighet om att man skulle ha ett väsentligt mindre ledamotsantal än det som sedan blev fallet.

Och, herr talman, varför blev detta fallet? Vågar jag den gissningen att det berodde på skäl som jag inte betraktar som särskilt sakliga, nämligen att man när tiden för beslutet närmade sig upptäckte att dess värre en och annan ledamot skulle tvingas lämna riksdagsarbetet? Då gjorde man så att man tog ett ledamotsantal som ungefär låg på den nivå som de två tidigare kamrarna hade tillsammans. Mycket märkligare än så, herr talman, är faktiskt inte beräkningarna bakom att riksdagen i dag råkar ha 350 ledamöter.

Med herr Nordins resonemang borde vi öka ledamotsantalet ytterligare här i kammaren för att på så sätt se till att så många områden som möjligt fick en tillfredsställande representation. Jag vägrar, herr talman, att tro att det bara är antalet ledamöter som har betydelse för kontakten mellan riksdagsledamöterna och deras väljare. Det finns en lång rad möjligheter att förbättra den kontakten såväl i storstäder som i glesbygder, och jag tror inte att väljarna i gemen upplever storleken på vår internationellt sett mycket stora riksdag som ett uttryck för att vi till varje pris strävar efter att hålla kontakten med väljarna.

Dessutom, herr talman, tycker jag nog att de farhågor som moderata samlingspartiet uttryckte när vi fick den här stora riksdagen i stort sett

har slagit in. Riksdagen kunde säkerligen ha arbetat smidigare om den haft ett mindre ledamotsantal än i dag.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö sade att det inte skulle vara särskilt sakliga skäl som låg till grund för riksdagens beslut om 350 ledamöter. Han insinuerade att den gamla riksdagen stannade vid det talet för att så många som möjligt skulle få bli kvar. Det skulle betyda att riksdagsledamöter i allmänhet är själviska. Så ser alltså en sann moderat på en riksdagsman av i dag!

Men han har inte frambragt något skäl mot att det kan tänkas att svenska folket vill ha en riksdagsman inom rimligt avstånd. Människorna i vårt land anser nog att riksdagsledamöterna har även andra funktioner än att föra mer eller mindre kvalificerade debatter i talarstolen och i bänken.

Skälen för ett lägre ledamotsantal kan vara två. Det ena skälet kan vara praktiska hänsyn, men här har i varje fall herr Björck ännu inte – trots att han har diskuterat denna fråga i flera år – lagt fram något bevis för att det är praktiskt olägligt med det nuvarande ledamotsantalet. Då återstår egentligen bara den andra tänkbara förklaringen, nämligen att herr Björck och hans parti av rent ideologiska skäl anser att det är bra att det är få människor som har mycket att besluta om, dvs. centraliseringsprincipen. Jag kan i och för sig ha respekt för att herr Björck har grundat sin mening på den uppfattningen, men personligen har jag en annan uppfattning, och jag tror också att majoriteten av svenska folket delar den uppfattningen.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Nej, jag tror inte att riksdagsmännen i gemen är själviska och till varje pris vill sitta kvar här i kammaren. Men jag konstaterade, och det kan var och en som har följt den debatt som föregick beslutet om 350 ledamöter göra, att man från början var inriktad – inom alla partier, herr Nordin! – på ett mindre ledamotsantal än 350. Den åsikten vann mindre och mindre gehör ju närmare dagen för beslutet man kom.

Jag tror däremot att det vittnar om en grotesk övertro på enskilda riksdagsledamöters möjligheter att hålla kontakt med väljarna att den här kontakten plötsligt skulle bli av noll och intet värde om man ändrade ledamotsantalet från 349 till exempelvis 299 i fortsättningen.

Jag skall bara än en gång, herr talman, eftersom jag inte vet om herr Nordin lyssnade förut, citera vad socialdemokraten Sten Sjöberg skrev om detta i SIA-tidningen för någon vecka sedan: "Man behöver inte vara moderatanhängare för att instämma i kravet på en väsentlig nedskärning av antalet ledamöter i parlamentet. Vi har nu en folkrepresentation som i storlek tävlar med länder med tiodubbelt antal invånare." Jag vet inte hur ofta herr Nordin med sina väljare diskuterar storleken på riksdagen, men de kontakter jag har haft i det avseendet har san-

nerligen inte tytt på att man där önskar ett stort antal riksdagsmän utan tvärtom pekat på att man anser att en mindre och effektivare riksdag bättre skulle tillgodose människornas intressen.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö lyssnade tydligen inte på mig, för jag sade inledningsvis att en direkt jämförelse mellan olika länders parlament och deras ledamotsantal inte är möjlig. Skälen redovisade jag också i mitt inlägg.

Sedan tillät jag mig uttrycka den fromma förhoppningen att en tillnyktring var på väg bland moderaterna, men det var naturligtvis för mycket begärt. Jag har i alla fall fått belägg för att folket i övrigt mer och mer tycks stanna för att den här siffran – 350 eller snart 349 – är ganska rätt vald. Vi får väl leva vidare med den moderata kritiken mot det ledamotsantalet.

Fru JACOBSSON (m):

Herr talman! Jag har gått upp här i dag för att tala i två frågor, nämligen frågan om kvinnlig tronföljd och frågan om befordringsgrunderna vid statliga tjänstetillsättningar. Det har redan gjorts många tunga inlägg för kvinnlig tronföljd, bl. a. av herr Björck i Nässjö. Jag instämmer i allt vad han har sagt och vill endast tillägga några ord.

Vår nya regeringsform innehåller inte något generellt stadgande mot könsdiskriminering. Bestämmelsen i regeringsformen 1:8 angår domstolars och förvaltningsmyndigheters saklighet och opartiskhet och förbjuder särbehandling bl. a. på grund av kön. Man skall alltså inte gå så långt att man påstår att en negativ inställning till kvinnlig tronföljd står i strid med grundlagen, men man kan utan vidare säga så här: Den princip som ligger bakom regeringsformen 1:8 har inte följts upp i successionsordningen.

Kungens betydelse i dag är att vara samlande över partigränserna. Han representerar vårt folk inom och utom landet. Hur kungens starka symbolvärde accepterats av svenska folket, inbegripet socialdemokratiska myndighetspersoner, har här i dag vältaligt skildrats av Bertil Måbrink. I den delen behöver jag endast hänvisa till hans uttalanden.

Det är på grund av detta starka symbolvärde, som kungamakten har hos oss i dag, som frågan också är en jämlikhetsfråga. Det förvånar även mig att inte de socialdemokratiska kvinnorna har opponerat sig mot att den symboliskt starkaste ställningen i landet skall vara stängd för kvinnor.

Tidigare talare har kastat ett sken från vårt kvinnoår över den här frågan. Jag vill därför tillägga: Tro nu inte att frågan faller den 31 december 1975 med kvinnoårets slut! I FN har proklamerats nödvändigheten av fortsatt uppmärksamhet på jämställdhetsfrågorna under de närmaste tio åren. Om vi inte vinner vöteringen i dag kommer vi igen med frågan om kvinnlig tronföljd. Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr talman! Jag övergår till frågan om befordringsgrunderna vid stat-

liga tjänstetillsättningar. I en partimotion från moderata samlingspartiet med anledning av 1973 års proposition i författningsfrågan kritiserades omformuleringen av lagtexten beträffande befordringsgrunderna. Vi har tagit upp frågan igen i motionen 1975:995. och nu föreligger en reservation från oss och folkpartiet.

I den äldre regeringsformen tillmättes endast förtjänst och skicklighet betydelse vid bedömning av sökandes kvalifikationer. I den nya regeringsformen har skett en vidgning av omständigheter som kan tillmätas betydelse genom ordalydelsen i 11 kap. 9 § andra stycket, där det nu talas om "sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet". Denna vidgning skedde, sades det under förarbetena, med hänsyn till att det kunde finnas arbetsmarknadssynpunkter och lokaliseringspolitiska synpunkter som borde beaktas. Givetvis kan det föreligga skäl av det slaget som i särskilda fall bör få betydelse. Men man kan här fråga om den formulering som valts är lämplig när det gäller att ge möjligheter att ta sådana hänsyn.

För det första: Om man genomgående införde en praxis som innebar att man tog hänsyn till arbetsmarknadssynpunkter och lokaliseringspolitiska synpunkter – var skulle vi hamna då? Jag bedömer det som utomordentligt farligt att ha detta som generella befordringsgrunder. I extrema fall skulle det kunna leda till att den som vill ha en tjänst ser sig tvungen att meritera sig lokalpolitiskt – samla lokalpolitiska meriter på samma sätt som man samlar på sig sakliga meriter, kunskaper, för att kunna erhålla en tjänst. Det kan alltså ligga en fara i detta. Jag vill naturligtvis inte avvisa tanken på att man i särskilda fall skall kunna ta hänsyn till sådana synpunkter, men det bör ske restriktivt.

För det andra: När man formulerar på detta sätt, när man säger "sakliga grunder" och därmed vill ange möjligheten att ta hänsyn till arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringspolitiska synpunkter, innebär ju det att man öppnar dörren även för andra skäl än de två angivna. Det finns alltså en osäkerhet om vilka skäl man egentligen har sett sig föranlåten att öppna dörren för.

Hilding Johansson ställde en direkt fråga till mig: När har tolkningssvårigheterna framträtt? Jag vill svara att jag inte har något exempel att direkt peka på. Men det är inte det saken gäller i dag. Saken gäller hur vi skall formulera för framtiden. Då kommer en annan principiellt viktig synpunkt in i bilden, nämligen följande. När det gäller befordringar inom statlig tjänst har vi inte bara det enstaka aktuella tillsättningsärendet för ögonen. Förfarandet vid tillsättning av offentliga tjänster har betydelse för den tilltro allmänheten kan hysa för statsmakterna, och det är det som är poängen i hela resonemanget här. Skulle det bli flera kontroversiella tillsättningar så kan allmänheten komma att spekulera över vilka skäl som verkligen har tillmätts betydelse. Redan i den spekuleringen ligger en fara därför att den kan rubba tilltron till statsmakternas saklighet och objektivitet.

Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer som vi i moderata samlingspartiet undertecknat, nämligen 2, 3, 6 och 7.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975.

Vissa grundlagsfrågor

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig konstatera att det inte har framträtt några tolkningssvårigheter. Det är för mig tillfredsställande.

Man skulle naturligtvis kunna tänka sig olika formuleringar av detta grundlagsbud. Det centrala är att utnämningar skall ske på sakliga grunder. Att vi sedan bevarade de gamla orden "förtjänst och skicklighet" berodde på en respekt för det förgångna som man åtminstone – föreställer jag mig – inom moderata kretsar bör kunna uppskatta.

Men man kan inte enbart skriva "förtjänst och skicklighet" – om det är vi säkert överens. På grund av den trygghetspolitik som riksdagen själv har ställt upp krävs det nämligen att man företar vissa utnämningar av arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringspolitiska skäl. Vi kan inte anta trygghetslagar och samtidigt ha en grundlag som gör att dessa trygghetsprinciper inte kan tillämpas på det statliga området.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Låt mig en stund återgå till frågan om kvinnlig tronföljd – en fråga som jag tidigare har haft synpunkter på som är väl kända.

När man i dag vill åberopa kvinnoåret och jämlikheten så är det för mig inte någon pinsam situation – lika litet som det var det för Hilding Johansson – att stå här i dag. Detta är ingen fråga för kvinnoåret, Anders Björck m. fl. Och pinsamheten som Anders Björck talade om borde gälla de borgerliga, eftersom de aldrig har önskat ändra nuvarande successionsordning när det t. ex. fanns hemmavarande prinsessor som var äldre än konungen.

Som jag har uppfattat tanken med kvinnoåret och jämlikheten så är det för mig diskriminerande att ta in dessa begrepp i det här sammanhanget. Som jag också tidigare har sagt är det ingen jämlikhetsfråga när man ärver ett ämbete.

Dessutom har jag alltid haft svårt att förstå brådskan hos de borgerliga kamraterna – jag har uttalat det härifrån talarstolen förut – när det gäller frågan om kvinnlig tronföljd. Frågan är ju på intet sätt aktuell i dagens situation, eftersom man inte vill ändra successionsordningen för dagen. Vi har jämlikhetsfrågor där lösningen kan genomföras nu, t. ex. på arbetslivets områden, men där inte alla här i kammaren vill vara med om att öka jämlikheten. Det gäller exempelvis jämlikheten mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Om man emellertid nu önskar denna jämlikhet – jag upprepar att jag inte anser att det är någon jämlikhetsfråga – så gäller den ju för en enda familj. Jämlikheten mellan män och kvinnor bör ge samma chans för alla familjer, och det kanske skulle bli litet svårt för riksdagen att ordna det i detta fall. För dagen har vi ju en ensam manlig monark. Jag erkänner – Anders Björck efterlyste ett ställningstagande – att jag

är för republik och alltså principiellt inte för att utöka möjligheterna för familjen Bernadotte. Men den frågan är inte för dagen aktuell, eftersom jag i utskottet har stött den kompromiss som kom till stånd i grundlagberedningen.

Jag förstår emellertid inte att man så frenetiskt fortsätter att driva frågan just nu. I grundlagen står ju att riksdagen för den händelse konungahuset skulle utslockna skall få rådrum att ta ställning till den framtida statsformen. Är man på borgerligt håll redan nu övertygad om att man när den dagen kommer – om detta nu skulle inträffa – skall vara i minoritet för sitt förslag och att man alltså måste använda sig av jämviktsläget i den nuvarande riksdagens sammansättning? Att begagna kvinnoåret och jämlikhetstanken som slagträ i debatten i dagens situation är inte hållbart, som jag ser det. Jag skall inte gå närmare in på denna del av frågan, för det tyckte jag att Bertil Måbrink utvecklade så väl att jag helt kan instämma med honom, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	– 277
Nej	– 16
Avstår	– 7

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Boo m. fl.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 151
Avstår - 1

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Björck i Nässjö och fru Jacobsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Björck i Nässjö och fru Jacobsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 17
Avstår - 3

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Vissa grundlagsfrågor

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 29
Avstår - 6

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Björck i Nässjö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Björck i Nässjö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 226
Nej - 72
Avstår - 1

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Björck i Nässjö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Björck i Nässjö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 225
Nej - 72
Avstår - 3

§ 4 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1975/76:2 med anledning av motion om ändrad benämning på regeringsrätten

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Det statliga utrednings- och remissväsendet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av motioner angående det statliga utrednings- och remissväsendet.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det offentliga utredandet är en mycket viktig del i det allmänna samhällsarbetet i vårt land. Det har blivit så av tradition, och jag vill gärna understryka att jag tycker det är en bra tradition som vi skall slå vakt om och vidareutveckla.

Eftersom utredandet är så viktigt och eftersom det griper in i så många samhällsfunktioner är det naturligt och självskrivet att utredandet som sådant är föremål för en fortlöpande prövning och debatt. Vad det gäller är ju att få fram former och metoder som på bästa sätt svarar mot de funktioner som utredandet skall fylla. Dessa funktioner är, som herr Jonnergård och jag framhåller i vårt särskilda yttrande vid konstitutionsutskottets betänkande nr 3, av två slag: utredandet skall åstadkomma ett allsidigt och konstruktivt beslutsunderlag men också ge underlag för en bred allmän debatt i viktiga samhällsfrågor. Genom att säga detta vill vi markera att utredandet inte bara kan ses som ett led i förberedandet av regeringspropositioner; utredandet är inte enbart en angelägenhet för regeringen, det är en allmän samhällsangelägenhet. Jag tror det är viktigt att man har denna aspekt i åtanke när man diskuterar reformer i utredningsväsendet.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Det statliga
utrednings- och
remissväsendet*

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Det statliga
utrednings- och
remissväsendet*

Nu har utredningsväsendet, som utskottet framhåller i sitt betänkande, nyligen varit föremål för en viss genomlysning men det är, tror jag, ganska signifikativt att denna genomlysning har anförtratts inte åt en parlamentarikergrupp, vilket hade varit naturligt, utan åt en grupp statssekreterare. Det antyder, tycker jag, att man på regeringssidan alltför ser utredningsväsendet som en mer administrativ och teknisk angelägenhet, som lämpligen kan handläggas helt och hållet inom kanslihuset. Det är, såvitt jag kan förstå, inte tänkt att riksdagen över huvud taget skall få tillfälle att reagera på den promemoria som statssekreterarna har åstadkommit. Detta är inte tillfredsställande. Det naturliga borde vara att riksdagen kopplades in på en fråga som i så hög grad rör förutsättningarna för riksdagens verksamhet.

Nu uttrycker utskottsbetänkandet en viss allmän tillförsikt om att statssekreterarpromemorian skall leda till förbättringar av utredningsverksamheten, och utskottet lovar att bevaka hur det går framöver, och det är bra. I vårt särskilda yttrande har vi velat markera att vi hade önskat att utskottet på ett mera preciserat och konstruktivt sätt skulle ha reagerat dels på de motioner som utskottet haft att behandla, dels på den nämnda promemorian. Vi har framställt några krav som riksdagen kan ha särskild anledning att ställa på reformverksamheten.

Jag skall inte gå igenom dessa krav i detalj – det rör sig trots allt om ett enhälligt utskottsbetänkande. Men jag vill understryka att det övergripande syftet med dessa krav är att säkerställa en bred medverkan och insyn i utredningsverksamheten och att anpassa utredningsväsendet till den vidare samhällsfunktion som detta enligt vår mening bör fylla. Det gäller sådana ting som parlamentarikernas medverkan i utredningsarbetet, behovet av alternativa utredningsförslag, presentationen av utredningsförslagen och remissväsendets utformning och villkor – alltsammans centrala punkter som man inte kommer förbi om man vill gripa sig an med en reformering av det offentliga utredandet.

Det är, herr talman, bra att regeringen nu börjat tänka till om det offentliga utredandet. Det återstår att se vad som kommer ut av detta tänkande. Jag har en stark känsla av att vi får anledning att återkomma till denna fråga inom en snar framtid.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Som framgår av herr Fiskesjös anförande och av handlingarna står även herr Fiskesjö och centerpartiet bakom betänkandet i dess helhet – man har bara kommit med några kompletterande synpunkter. Hela utskottet är alltså enigt om att man i dag inte skall ta något särskilt riksdagsinitiativ.

Med anledning av vad herr Fiskesjö sade vill jag ändå understryka att riksdagen vid ett flertal tillfällen visat sitt intresse för utredningsväsendet och dess arbetssätt. Vi gjorde det i årets granskningsbetänkande, och redan innan den här utredningen kom till inom statsrådsberedningen har vi uttalat oss, både vid 1973 och vid 1974 års riksdagar. Jag vill

alltså gärna instämma i herr Fiskesjös synpunkt att riksdagen har anledning att följa dessa frågor och inte betrakta det här som någon intern regeringsangelägenhet. Jag har också den uppfattningen att man inom regeringen inte hyser den åsikten att så skulle vara fallet. Arbetsgruppen inom statsrådsberedningen har lämnat vissa förslag till reformer när det gäller utredningsväsendet. Jag vill erinra om att det förslaget har sänts på remiss till en rad utredningar, och därigenom har alltså ledamöter från olika politiska partier här i riksdagen haft möjligheter att lägga fram sina synpunkter. Jag förutsätter att man i det fortsatta arbetet kommer att ta stor hänsyn till den erfarenhet som parlamentarikerna här representerar.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Offentliga utskottsutfrågningar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:4 med anledning av motioner om offentliga utskottsutfrågningar.

I detta betänkande behandlades motionerna 1975:93 (yrkandet 10) av herr Bohman m. fl. (m) och 1975:306 av herr Ahlmark m. fl. (fp), varilades fram förslag till sådan ändring i riksdagsordningen, att offentliga utskottsutfrågningar skulle kunna äga rum om minst en tredjedel av ledamöterna i utskottet begärde det.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:93, yrkandet 10, och 1975:306.

Reservation hade avgivits av herrar Ahlmark (fp) och Björck i Nässjö (m) samt fru Jacobsson (m) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med bifall till motionerna 1975:93 (punkten 10) och 1975:306 skulle anta av reservanternas föreslagen lydelse av 4 kap. 12 § RO.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Under senare år har vi vidtagit olika åtgärder för att förbättra riksdagens utåt riktade information och för att hos medborgarna väcka ett ökat intresse för det arbete vi bedriver här i riksdagshuset. Allt fler människor har väl fått klart för sig att en betydande del av riksdagens arbete sker i utskotten, men det finns fortfarande väldigt många människor som har den missuppfattningen att huvuddelen av arbetet i stället utförs här i kammaren. Det finns utifrån rena informationsaspekter all anledning att få till stånd ett ökat intresse från all-

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Offentliga utskotts-
utfrågningar*

mänhetens sida för det väsentliga arbete som utförs i riksdagens utskott.

Man kan, herr talman, i det här sammanhanget fråga sig varför riksdagsmajoriteten inte mera positivt har övervägt en åtgärd som definitivt skulle öka intresset för riksdagsarbetet, nämligen möjlighet till offentliga utskottsutfrågningar. Jag vill redan här peka på att vad motionärerna syftar till inte är att införa offentliga utskottssammanträden. Några sådana förslag har mig veterligt inte lagts fram i riksdagen, utan vad reservanterna vill är ju att vi i vissa fall skall få möjlighet att ordna offentliga utskottssammanträden i samband med utfrågningar av experter. Vi har också sagt att det är rimligt att en minoritet, en tredjedel av ett utskott, får möjlighet att få till stånd en offentlig utskottsutfrågning. Det är detta som reservanterna vill och inte att införa offentliga utskottssammanträden, vilket är något helt annat. Självfallet skall utskottens överläggningar liksom tidigare ske inom stängda dörrar.

Ibland är det svårt att för utomstående förklara varför ett utskott har kommit fram till ett visst ställningstagande. Det kan vara svårt att redovisa de grunder som finns bakom utskottets motivering, och det skulle då naturligtvis innebära en klar förbättring om man hade möjligheter att offentligt ha utfrågningar för att på så sätt också offentligt redovisa en del av det beslutsunderlag som ett utskott har i olika sammanhang. Vi skulle då ha möjligheter att kalla eller inbjuda representanter för såväl den offentliga som den privata sektorn och på det sättet tillföra utskottens beslut en ökad sakkunskap.

Man kan fråga sig varför vi inte redan tidigare har fått den här möjligheten. Just nu finns det några frågor som jag gärna vill nämna för att exemplifiera hur man skulle kunna använda ett sådant här institut. Jag tänker på de många beslut som riksdagen har att fatta inom den närmaste tiden om Stålverk 80. Där skulle det vara intressant för utskotten att höra olika representanter för detta stora projekt. Inför de försvarsbeslut som vi skall fatta i riksdagen 1977 och som kommer att få verkningar långt fram i tiden skulle det naturligtvis också vara utmärkt att kunna höra företrädare för totalförsvaret offentligt redogöra för hur olika förslag kommer att verka på det framtida svenska försvaret. Kärnkraften är en annan fråga där jag tror det skulle finnas stort intresse att höra olika parter inom riksdagens ram.

I andra länder har man sedan länge praktiserat systemet med offentliga utskottsutfrågningar. Det är inte bara i USA man har det här institutet. Såvitt jag kunnat förstå har detta bidragit till ett ökat intresse för resp. parlaments totala arbete. Man kan utgå ifrån att om vi i Sverige får den här möjligheten, som naturligtvis skall användas med en viss restriktivitet, skulle vi också få en välbehörlig ökning av intresset för vårt arbete. Jag tror det skulle leda till en ökad uppmärksamhet inte bara för utskottsarbetet utan även för kammardebatterna.

Jag tror slutligen, herr talman, att en sådan här reform skulle stimulera intresset för vårt arbete minst lika mycket som alla de förslag som riksdagens informationsutredning har presenterat.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den svenska riksdagen har ett väl etablerat rykte för tråkighet – det tror jag tyvärr att vi är medvetna om och överens om. Man kan naturligtvis fråga sig: Gör det någonting? Det är ju inte för att underhålla folket som vi är valda till detta uppdrag. Men det är inte bra om människor uppfattar riksdagsarbetet och riksdagsdebatterna som något ointressant. Den som inte orkar lyssna får heller ingen information, och riksdagen är ju det högsta beslutande organet i vår demokrati. Det är allvarligt om riksdagens överläggningar inte upplevs som angelägna.

Vi borde därför ta oss en allvarlig funderare på vad som kan göras för att skapa mer intresse kring överläggningarna i detta hus, utan att ha några förutfattade meningar om hur sådana reformer skall gå till. Vi borde inte vara främmande för att dra nytta av erfarenheterna i andra länder. Det är ju ändå just därför att vi är öppna för sådana erfarenheter som vi reser ut och ser oss omkring så relativt mycket som vi gör. Vi bör naturligtvis dra nytta av erfarenheter från andra länder på ett sådant sätt att vi får fördelarna av vad man där har för sig utan att behöva ta nackdelarna.

En debatt blir lätt en uppläsning av en serie anföranden. Den som pågår just nu ger en bra illustration till det. En utfrågning däremot har större liv. Den ger mindre möjlighet att dölja besvärande fakta genom att tala om någonting annat. Den blir mer dramatisk, och därför har den också större förutsättningar att väcka allmänhetens intresse. Den metoden borde vi utnyttja.

Det är också en sådan tanke som ligger bakom riksdagens frågestunder, även om de sannerligen också kunde göras mer livfulla. Även på den punkten kunde vi dra en viss nytta av erfarenheterna från våra studieresor. Jag behöver bara peka på de välkända frågestunderna i det engelska underhuset. Socialutskottet bland andra kunde i somras konstatera att även Australien och Nya Zeeland har frågestunder, där man har större möjligheter att genom friare och snabbare frågor få fram information på ett intresseväckande sätt. Där har vi mycket att lära, även om vi med fördel kunde undvika en del av de överdrifter som förekommer i dessa länder. Idealet ligger antagligen någonstans mellan den svenska tråkigheten och den anglosaxiska kalabaliken.

Men inte heller en förbättrad frågestund här i kammaren kan fylla samma funktion som utfrågningar i utskotten. Dels är utskotten mindre och har alltså möjlighet att göra en mera ingående utfrågning, dels kan man där fråga ut experter och representanter för olika intressentgrupper. Frågestunden i kammaren koncentreras naturligen på de politiska synpunkterna och på regeringens ansvar.

Utfrågningar förekommer ju också i utskotten – jag skulle tro i växande omfattning. De ger värdefull information till ledamöterna, men ofta förs

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Offentliga utskotts-
utfrågningar*

inte den informationen vidare – bara slutsatserna. Och ledamöternas tolkning av informationen kan ibland variera ganska kraftigt. Det skulle bli bättre upplysning till allmänheten om själva utfrågningen kunde göras offentlig. Det skulle också dra intresse till riksdagsarbetet. Människor skulle få klart för sig att vi arbetar med viktiga aktuella frågor och att vi gör det på ett inträngande och grundligt sätt.

Låt mig ta ett enda exempel. Socialutskottet har enhälligt beslutat att ta upp asbestfrågan till granskning, med anledning av de nya fakta som har kommit fram under sommaren. Vi skall ha en utfrågning om ett par veckor med bl. a. företrädare för arbetarskyddsstyrelsen och experter av olika slag. Vilket intresse skulle inte en sådan utfrågning få hos allmänheten, om den gjordes offentlig. Många har efter de uppgifter som har kommit fram i sommar frågat sig: Vad gör egentligen myndigheterna? Vad gör riksdagen? Andra har tyckt att den opinionsbildning och den nyhetsförmedling som förekommit har varit förvirrande och kanske överdriven. Med en offentlig utfrågning skulle man kunna skapa klarhet för båda de här grupperna.

Man skulle skapa en samlingspunkt för uppmärksamheten omkring asbestfrågan, och människor skulle få information som de kunde ha förtroende för. De skulle få besked om vad den ansvariga myndigheten gör och vad den har för motiveringar, och de skulle få veta hur man svarar på frågor från riksdagsledamöter, som är företrädare för allmänheten i det här fallet, och som också redan är och ännu mer skulle bli tränade i att ställa frågor på ett sådant sätt att de verkligen får fram de väsentliga fakta.

Jag tror inte någon skulle bestrida att en sådan utfrågning i asbestfrågan i dag skulle möta ett väsentligt intresse hos allmänheten, både den som arbetar med asbest och andra. Den skulle också visa att när det händer något i samhället, när fakta kommer fram som rör människornas liv och hälsa, reagerar riksdagen snabbt och gör ett gediget arbete.

Det är förvånande att man inte vill ta den här chansen att öka upplysningen till allmänheten och öka intresset för riksdagens arbete. Det kan ju bero på att riksdagen under efterkrigstiden fick en allt mindre central plats i samhällsarbetet, till förmån för regeringen och förvaltningen. Men nu är det inte så längre. Nu har riksdagen återtagit sin centrala plats. Sedan vi fått enkammarriksdag, i synnerhet med minoritetsregering, är riksdagen åter för människorna det centrala samhällsorganet, även om de inte intresserar sig särskilt mycket för våra överläggningar. Därför borde vi nu kunna ta upp den här tanken – även de som tidigare varit tveksamma.

Vi har från folkpartiet fört fram det här förslaget år efter år. Vi kommer inte att ge oss. Vi kommer att fortsätta även om vi inte får gehör den här gången. Vår erfarenhet är att det lönar sig att vara enveten när man har ståndpunkter i fråga om demokratins arbetsätt som man tror på. När det gällde enkammarriksdagen, ett rättvist valsätt osv. fick vi ju så småningom igenom de lösningar som vi arbetade för. Jag vill inte

påstå att offentliga utfrågningar i riksdagens utskott är lika viktiga som de saker som jag nu har nämnt. Men de skulle vara ett värdefullt tillskott.

Jag vill sluta med den reflexionen att visar det sig mot förmodan att vi inte skulle få samma goda erfarenheter i vårt land som man haft på andra håll av offentliga utskottsutfrågningar, behöver vi inte använda dem så mycket. Men det är värt ett försök.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Ahlmark m. fl.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Herr Romanus talade om hur man skulle kunna placera riksdagen i en så central position som möjligt i den allmänna debatten och i allmänhetens medvetande. Men det skall man väl inte diskutera med utgångspunkt i frågan om riksdagen framstår som tråkig eller ej. Man bör snarare utgå från om riksdagen fullgör sina uppgifter på ett sakligt så tillfredsställande sätt som möjligt.

När grundlagberedningen på sin tid avvisade tanken på offentliga utfrågningar såsom ett reguljärt inslag i beredningsarbetet, gjordes det bl. a. med det argumentet att utfrågningarna kunde leda till att kortare tid kom att stå till buds för sakliga diskussioner i utskotten. Det var den sistnämnda risken som då var avgörande för beredningens avståndstagande från denna tanke.

Vi är ganska överens om det som herr Björck i Nässjö nämnde i sitt anförande, nämligen att vi inte kan tänka oss en full offentlighet vid utskottssammanträdena. Jag vill gärna säga att dessa utskottsutfrågningar skall vi se inte såsom föreställningar för allmänheten utan såsom en utgångspunkt när det gäller att få fram material, som gör att riktiga beslut kan fattas. Tagna ur sitt sammanhang – beredningsarbetet i utskotten – framstår dessa utfrågningar såsom tämligen ointressanta för massmedia, eftersom man inte redovisar dem i sammanhang med de överväganden som sker senare i utskotten.

Konstitutionsutskottets majoritet har hävdat att offentlighetsintresset borde tillgodoses på annat sätt. Det klargjordes i 1973 års betänkande. Man sade då att det var självklart att sådana upplysningar, som riksdagsutskotten får vid muntliga genomgångar och sedan lägger till grund för sina ställningstaganden, så snart som möjligt bringas till offentlig kännedom. Det kan åstadkommas genom att utskotten i sina betänkan- den lämnar en utförlig redovisning för de upplysningar som inhämtats.

Vidare är det viktigt att press och massmedia får del av utskottsbe- tänkandena så snart som möjligt. Ibland kan det också vara nödvändigt att kalla till presskonferenser för att snabbt ge offentlighet åt en fråga som det finns ett särskilt intresse för.

Den vägen kan man tillgodose kravet på offentlighet om vad som förekommer inom utskotten. När man, som herr Björck gör, hänvisar till utländska erfarenheter, måste man ha klart för sig att det finns väldigt olika utgångspunkter i olika länder. USA har inte en parlamentarisk de-

mokrati. Där är det naturligtvis viktigt med utskottsfröför, som är kongressens möjlighet att få kontakt med regering och administration. Här sker en konfrontation i kammaren, och vi har möjligheter att diskutera dessa frågor genom olika institut och i samband med behandlingen av ärendena.

Konstitutionsutskottet har vid resor inhämtat erfarenheter från USA men också nyligen från ett oss mer närstående land, nämligen Danmark. Där fanns inte någon entusiasm för ett system av detta slag. Man ansåg att det skulle förrycka utskottsarbetet och vara ett negativt inslag i riksdagsarbetet.

Herr Romanus sade att man skulle kunna ta upp sådana frågor som asbest och arbetsmiljön. Men, käre herr Romanus, när ni tar upp den frågan i socialutskottet har den ju redan tidigare diskuterats i oändlighet genom massmediernas egna insatser. I vårt öppna samhälle är massmedierna snabbt framme och ser till att frågor belyses. I TV-program kan man skapa intresse kring dessa frågor och få den dramatik som herr Romanus önskar, t. ex. i Herbert Söderströms Pejling.

Jag tycker inte att riksdagens ledamöter skall agera såsom ersättare för de skickliga s. k. skjutjärnsreportrar som finns inom massmedierna. Riksdagens ledamöter kan medverka i diskussioner och bli utsatta för förhör i samband med massmediernas bevakning av dessa frågor. Men vi skall inte flytta över program som Pejling till utskotten, utan utskottsutfrågningarna skall begränsas till att gälla sådana frågor som har betydelse för avgörandena i utskotten och utformningen av betänkandena där.

Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna yttrar sig mer som myndighetsperson än såsom journalist, när han påstår att de offentliga utskottsutfrågningarna skulle bli något slags "föreställningar för allmänheten" och vara mindre sakliga än de utfrågningar som utskotten nu har och som inte är offentliga. Det är också mer såsom myndighetsperson än såsom journalist som han tror att presskonferenser – när det gäller att väcka allmänhetens intresse – kan ersätta en verklig utfrågning. Om det är någonting som herr Svenssons journalistkolleger inte skulle hålla med om vore det väl att arrangerade presskonferenser skulle kunna fylla samma funktion.

Det som nu händer är att socialutskottet skall ha en utfrågning om asbest. Då säger herr Svensson att den frågan redan är diskuterad i massmedierna. Vi kan sitta i vårt slutna rum och tala, för det har inget intresse längre för allmänheten.

Med all aktning för TV-programmet Pejling och dem som producerar det tror jag ändå att en utfrågning i riksdagens socialutskott skulle ha förutsättningar både att skapa större intresse och att ge en grundligare och mer fullödig information. De som svarar på en utfrågning i ett riks-

dagsutskott känner kanske att de har något större krav på sig beträffande saklighet, fullständighet och exakthet än när de uppträder i ett TV-program, som mer är en kamp om att över huvud taget få komma fram och yttra sig, än en saklig diskussion.

Sedan kan TV-programmet ha ett värde i sin stil för att popularisera samhällsfrågorna. Att det verkligen skulle ge tittarna en inträngande information, som de kan ha samma förtroende för som för en utskottsutfrågning, tror jag emellertid inte. Det undrar jag om ens herr Svensson tror.

Man skall inte diskutera om riksdagen är tråkig eller inte, utan om den fullgör sina uppgifter på ett bra sätt, säger herr Svensson. Men om riksdagen är för tråkig, så fullgör den inte sina uppgifter på ett bra sätt. En av riksdagens uppgifter är just att redovisa de viktiga samhällsfrågorna på ett sådant sätt att allmänheten orkar lyssna på vad vi säger. Ibland förstår jag att en del av allmänheten inte orkar följa med i riksdagsdebatterna, därför att vi lägger upp dem på ett tråkigt sätt. Det jag nu säger är naturligtvis även självkritik.

Vi måste se över våra arbetsformer, och utfrågningar i utskotten är ett tillägg som vi borde kunna pröva. Det betyder inte att de skulle fylla samma funktion i Sverige som de gör i USA, där man inte har några sådana frågor till regeringens ledamöter som vi har, utan de skulle komplettera den möjlighet som vi har att fråga ut regeringens ledamöter i kammaren. Det är en möjlighet att mera inträngande fråga ut experter, organisationsföreträdare, representanter för de verkställande myndigheterna osv.

Herr Svensson har inte klargjort vad det skulle vara för nackdelar, om den utfrågning som nu ändå skall komma till stånd i socialutskottet om asbest, blev offentlig. Utfrågningen skall ju ändå äga rum. Den tar alltså inte mera tid från arbetet, men ger en chans att visa allmänheten vad riksdagen håller på med när det gäller denna viktiga fråga, och lämna en information som kan vara något mera samlad än den nyhetsförmedling som har förekommit här i sommar.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till reservationen av herr Ahlmark m. fl.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna är en känd socialdemokratisk journalist. När man lyssnar till honom i de här frågorna får man emellertid inte något intryck av att man framför sig har en journalist i ordets rätta bemärkelse, pigg på att hitta nyheter och på alla sätt få fram sanningen och ingenting annat än sanningen. Han företräder här en mycket försiktig attityd, som jag aldrig annars har upplevt hos någon journalist. Jag tror att chefredaktören Svensson numera till minst nio tiondelar talar som myndighetsperson och högst en tiondel som journalist.

Utskottsfrågningar är inte, som herr Svensson säger, ointressanta för massmedierna. Tvärtom kommer med all säkerhet offentliga utskotts-

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Offentliga utskotts-
utfrågningar*

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Offentliga utskotts-
utfrågningar*

utfrågningar, om de införs, att ha ett väldigt stort nyhetsvärde för massmedierna, helt enkelt därför att man kan förutsätta att sådana utfrågningar bara kommer att anordnas i ärenden som är kontroversiella och där det finns särskild anledning för riksdagen att ibland få fram information från personer i ansvarig ställning. Ämbetsmännen är ju ingalunda till bara för att hjälpa regeringen i dess ämbetsutövning, utan självfallet skall vi i riksdagen också ha möjligheter att höra vad ämbetsmännen, som har ett direkt ansvar för vissa frågors handläggning, anser om dessa frågors vidare öden.

Jag kan, herr talman, inte förstå varför de utfrågningar som vi i växande utsträckning faktiskt anordnar inte i en del fall skulle kunna bli offentliga. Och jag tycker inte att de utländska erfarenheterna är helt ointressanta. Man kan dra en del paralleller i det avseendet, och det är inte bara USA som har det här systemet. Interparlamentariska unionen har gjort en utredning om detta som jag rekommenderar för studium och som visar att ett mycket stort antal länder faktiskt har ett sådant institut.

Dessutom, herr Svensson, skall vi inte vara så förtvivlat rädda för att en och annan riksdagsman i sådana här sammanhang kunde ställa frågor som skulle bli så kniviga för vissa ämbetsmän att de skulle föra tankarna till vad som kallas skjutjärnsjournalistik. Tvärtom, i den mån vi började ställa sådana frågor till olika ämbetsmän tycker jag att det skulle vara en vinning.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag gjorde verkligen min bedömning utifrån konstitutionsutskottets utgångspunkter, eftersom det har varit min uppgift här. Men jag skall gärna anta utmaningen att också se saken från journalistiska utgångspunkter.

Referat från utskotten kommer att ske på massmediernas villkor. Utskotten kommer inte att få dirigera press-, radio- eller TV-referaten från utskotten. Också myndighetspersoner får svara på massmediernas villkor. När jag hör herr Romanus skildring av den saklighet som skulle prägla socialutskottets utfrågningar i förhållande till massmediernas täckning av frågorna, ser jag en risk från massmediernas synpunkt. Myndighetspersonerna skulle vägra att delta i sådana debatter som förs i programmet Pejling, där journalister ställer inträngande frågor på ett mera erfaret sätt än vad riksdagsmännen kan. De skulle vägra med hänvisning till att de skulle uppträda i det hedervärda socialutskottet.

Jag överskattar inte det journalistiska värdet av utskottsutfrågningar som skall anknyta till arbetsförhållandena i riksdagen, för de utfrågningarna skall göras med tanke på de beslut som senare skall fattas. Jag föredrar en så öppen debatt som möjligt, så tidig redovisning av materialet som möjligt men en diskussion om väsentliga samhällsfrågor på massmediernas villkor.

Sedan kan det väl, herr Björck i Nässjö, finnas anledning att nämna att när konstitutionsutskottet besökte Danmark och gjorde en utfrågning,

där herr Björck och jag deltog, var det en enda ledamot bland dem som vi utfrågade som hade en avvikande mening. Alla partiets företrädare sade att de var emot offentliga utskottsförhör, men det framträdde en politiker som lika engagerat – kanske än mera engagerat än herr Björck och herr Romanus – talade för offentliga utskottsförhör. Det var Glistrup.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Offentliga utskotts-
utfrågningar*

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna åberopade att danskarna inte var intresserade. Det förvånar mig inte så mycket. Det finns säkert många parlament som är lika konservativa som det svenska. Men vi brukar ju berömma oss av att gå före när det gäller offentlighet, att vara liksom litet mera för offentlighet än andra länder. I det här fallet är herr Svensson inte någon föregångare. Han påstår visserligen att han vill ha en så öppen debatt som möjligt, men då är det en bakvänd slutsats att säga nej till offentlighet. Det blir väl en mera öppen debatt, om utfrågningarna är offentliga? Och utfrågningarna finns ju redan.

Herr Svensson säger att det skulle bli så osakligt när det är offentlighet, att referaten från utskotten skulle ske på massmediernas villkor osv. Jag förstår verkligen inte att det är en journalist som talar. Journalister som är emot offentlighet, finns det sådana? Det skulle i så fall vara journalisten som samtidigt är riksdagsman och medlem av konstitutionsutskottet.

Herr Svensson vill ha debatt på massmediernas villkor. Är massmedierna mot offentlighet? Är det på massmediernas villkor att utskotten skall hålla utfrågningar utan offentlighet? Jag undrar om företrädare för massmedierna i allmänhet uppfattar saken på det sättet. Finns det några massmedier i de länder som har offentliga utfrågningar som tycker att utskotten i stället skall ha sina utfrågningar i slutna rum?

Sedan sade herr Svensson att det kommer att bli så, om vi får offentliga utskottsutfrågningar, att folk kommer att vägra att ställa upp i TV under hänvisning till att de skall vara med i socialutskottet. Tror herr Svensson på detta? Är det verkligen hans uppriktiga uppfattning, eller var det ett skämt? Är det så i de länder där man har offentliga utskottsutfrågningar att människor vägrar ställa upp i TV därför att de har chans att få komma till ett utskott och tala? Har herr Svensson mött några sådana under sina resor utomlands? Det skulle vara intressant att få de erfarenheterna redovisade.

Eftersom herr Svensson i Eskilstuna talar offentligt här skulle man möjligen kunna tro att han försöker visa hur osakligt det blir när saker och ting är offentliga, och därför drar han till med sådana där argument.

Vill man föra en diskussion på massmediernas villkor – så öppet som möjligt – finns det bara en slutsats att dra: man bör göra dessa utfrågningar offentliga. Skulle sedan utfrågningarna spåra ur fullständigt, får vi väl utgå ifrån att riksdagen har så gott omdöme att institutet inte utnyttjas så mycket. Men jag har svårt att tänka mig att det skulle bli en sådan effekt av offentligheten i de svenska utskotten, lika litet som på andra håll.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Offentliga utskotts-
utfrågningar*

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna har tydligen inte så värst många sakargument att komma med i det här fallet. Han har därför dragit till med sådant som konstitutionsutskottets medlemmar upplevde när de var i Danmark och fick höra Glistrup plädера för totalt öppna utskottsförhandlingar i alla lägen. Det är inte det, herr Svensson i Eskilstuna, denna diskussion handlar om.

Det var en slående illustration av det gamla ordspråket "på sig själv känner man andra", när herr Svensson kom med sin tes om att saktighet blir lidande på offentlighet.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Efter att ha lyssnat på herr Svensson i Eskilstuna journalistiska filosofi förstår jag bättre den socialdemokratiska pressens problem.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Journalister vill få fram nyheter så snabbt som möjligt. Därför vill de inte vänta med att diskutera vissa frågor tills ett utskott bestämmer sig om och när utfrågningar skall ske i ett eller annat ämne. Därför menar jag också att den öppenhet inför massmedierna som f. n. visas från företrädare för myndigheter m. fl. bör fullföljas. Den kritiska granskningen bör ske även i framtiden.

När det gäller Glistrup är det riktigt att han vill ha 98 % av utskottens förhandlingar offentliga. När herr Romanus, herr Björck i Nässjö och herr Lindahl i Hamburgsund talar i den här frågan skulle man nästan kunna tro att ni vill detsamma. Det var bra att ni preciserade era ståndpunkter.

Om jag bara skulle tala från massmediernas synpunkt – eftersom man tycks vara så enormt positivt inställd till dem – så vill jag säga att dessa naturligtvis i och för sig är intresserade av full offentlighet. Men det säger riksdagen på goda skäl nej till, bl. a. därför att beredningsarbetet har andra ändamål än att ge en offentlig redovisning av ärendena. När utskotten har fattat beslut följer full offentlighet och full offentlig debatt i de olika frågorna. Den ordningen tror jag är riktig även i framtiden.

Jag håller fast vid att offentliga utskottsförhör enligt de regler som här föreslås kommer att ha ett mycket litet journalistiskt intresse. Journalisterna bevakar de här frågorna betydligt effektivare genom att själva vara aktiva och följa samhällsdebatten.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det var bra att herr Svensson i Eskilstuna till slut kom fram till ståndpunkten att massmedierna vill ha offentlighet. Det var för orimligt när han såsom talesman för massmedia sade: Vi vill ha full öppenhet, alltså mindre offentlighet. Det var bra att herr Svensson rättade till det.

Men jag tror, herr Svensson, att det finns ytterligare saker att rätta till. Det är ingen som föreslagit att pressen skall behöva vänta på utskottens utfrågningar. Det behöver de inte göra i de länder som har utfrågningar. De kan sätta i gång och arbeta, men de får stöd i de här utfrågningarna. Det är ett stöd för massmedia om utfrågningarna är offentliga i stället för hemliga. Kan vi vara ense om att det från massmedias synpunkt måste vara bättre med offentlighet än med slutna utfrågningar, så får herr Svensson gärna tro att dessa utfrågningar i Sverige skulle ha ett litet journalistiskt intresse. Faktum är att i de länder där dessa offentliga utfrågningar finns, har de inte ett litet journalistiskt intresse utan ett stor journalistiskt intresse. Skulle de journalister som arbetar i dessa länder kanske vara sämre yrkesmän enligt herr Svensson? Jag vet inte. Men journalisterna ägnar dessa utfrågningar ett stort intresse när de rör vitala problem.

Jag är övertygad om att om socialutskottets kommande utfrågning om asbest vore offentlig, skulle den röna stort intresse bland de journalister som har sysslat med asbetsfrågan i sommar. De skulle inte säga att utskottet nu kommer att trampa dem på tårna och försöka ta över deras uppgift. De skulle inte heller tro att de skulle behöva vänta på socialutskottet. De skulle se det såsom helt naturligt att de först tar fram en del viktiga nyheter och att riksdagen sedan på sitt mera ingående sätt vill belysa frågan. Journalisterna skulle följa dessa utfrågningar och till allmänheten förmedla det nya som kunde komma fram och det för dagen mer eller mindre sammanfattande besked som utfrågningen kunde ge. Jag tror att journalisterna skulle uppskatta om den utfrågningen blev offentlig. Jag tror att herr Svensson har svårt att leta upp en enda journalist, som inte samtidigt är riksdagsman, som skulle säga att det är bättre att utfrågningen är slutet som de nu kommer att vara.

Till sist en enda reflexion beträffande Glistrup. Om man tror att man kan bekämpa företeelser av typen Glistrup genom mindre offentlighet, bedrar man sig. Det är större offentlighet som sådana företeelser behöver, för att till slut avslöjas som de tomma bluffar som de är.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Ahlmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Ahlmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 219

Nej - 69

§ 7 Riksdagsval under våren

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:5 med anledning av motion om utredning rörande riksdagsval under våren.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Här har tidigare behandlats flera frågor som har betydelse för riksdagens arbete och riksdagens möjligheter att på bästa sätt fylla sin funktion som folkrepresentation.

Med all respekt för de tidigare behandlade frågornas betydelse härvidlag är det min mening att den fråga som kortfattat avhandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 5 är av betydligt större vikt. Jag har, herr talman, begärt ordet, trots att det rör sig om ett enigt utskottsbetänkande, för att ge uttryck åt den otålighet som jag känner över att den i det här utskottsbetänkandet behandlade frågan inte kunnat föras ett steg närmare sin lösning.

Det blir alltmer uppenbart att den omläggning av riksdagsåret som följer av den nya författningen är ofullgånge och i flera avseenden opraktisk.

Vi startar visserligen riksmötet nu på hösten, men vad vi har att starta med är i huvudsak från föregående riksmöte uppskjutna motioner och en och annan proposition som regeringen orkat få fram vid sidan av det hektiska budgetarbetet inom kanslihuset. Någon allmän motionstid finns inte nu när riksmötet börjar, någon allmän budgetproposition avges inte. Det här skapar stora och små problem av olika slag. Vi har t. ex. sett hur man nu under hösten har velat tänja motionsrätten med anledning av inträffad händelse. Vi har också kunnat se hur en hel del interpellationer är utformade på ett sätt som antyder att om möjlighet hade funnits skulle de i stället ha kommit i form av motioner. Det blir fortfarande på det sättet att den stora rushen kommer, precis som tidigare, under våren med budgeten och de stora partimotionerna.

Jag har blivit mer och mer övertygad om att det, om vi skall kunna få fram mer rationella arbetsformer i riksdagen och en mer logisk och meningsfull uppläggning av riksdagsarbetet, är nödvändigt att vi fullföljer de ursprungliga tankegångarna från grundlagberedningen, vilka gick ut på att de allmänna valen skulle hållas på senvåren och att riksdagen på hösten, när riksmötet samlades, skulle kunna ta itu med budgeten och i anslutning till budgeten ha en allmän motionstid. Hösten skulle således kunna ägnas budgeten i huvudsak, och under våren skulle riks-

dagen få möjlighet till mer grundlig behandling av större lagförslag.

Det verkade ju också länge som om grundlagberedningens ursprungliga tankegångar skulle föra fram till förslag och beslut. Men så blev det dess värre inte. Socialdemokraterna backade ur, och det formella skäl som man anförde var att en särskild utredning arbetade med budgetproblemen. Denna utredning borde avvaktas. Budgetutredningen är nu för länge sedan klar – den framlades i september 1973. Två år har gått, och vi väntar fortfarande på att regeringen skall företa sig något med anledning av denna budgetutredning. Och i väntan på detta har den angelägna diskussionen om vårval och en omläggning av budgetåret och därmed följande förbättringar av riksdagens arbetsformer ytterligare skjutits på framtiden.

Det är min mening, herr talman, att regeringen nu bör skynda på med sitt förslag om budgetreform, hur man nu tänkt sig att den skall se ut. I annat fall bör riksdagen ta ett eget initiativ, eftersom de här frågorna är så viktiga för riksdagens eget arbete.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det överraskade mig något att herr Fiskesjö tog till orda i denna fråga, eftersom han medverkat till ett enhälligt utskottsbetänkande och dessutom ingår i den arbetsgrupp som har att behandla riksdagens arbetsformer med hänsyn särskilt till rytmen i riksdagsarbetet. Jag hade inte heller själv tänkt ta till orda i detta ärende. Att jag nu gör det beror på att herr Fiskesjö förklarade att det var av rent formella skäl som socialdemokraterna inte ville gå med på vårval.

Herr Fiskesjö må gärna beteckna hänvisningen till budgetårets förläggning som formella skäl, men var och en som har sysslat med detta vet att budgetårets förläggning är avgörande för hela riksdagsarbetets rytm. Med det nuvarande budgetåret är det helt omöjligt att ha vårval. Det skulle betyda att riksdagen vart tredje år måste upphöra med sin verksamhet ungefär den 1 april. På tiden från den 10 januari fram till slutet av mars skulle riksdagen då behandla allt det som nu upptar hela vårsessionen. Det skulle betyda en oerhörd koncentration av riksdagsarbetet och omöjliggöra den grundliga behandling i utskott som försiggår vare sig de utfrågningar som där görs är offentliga eller inte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Den arbetsgrupp, herr Johansson i Trollhättan, som funderar över förbättringar av riksdagens arbetsformer har ju inte i uppgift att behandla frågorna om omläggning vare sig av riksdagsvalen eller av budgetåret. Jag har inte sagt att frågan om budgetåret är oviktig. Tvärtom – det är en nyckelfråga i detta sammanhang och dessa båda omläggningar bör naturligtvis ske samtidigt.

Men vad jag har opponerat mig mot är att budgetutredningen först under utredningsstadiet togs till intäkt för att man inte skulle göra nå-

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Riksdagsval under
våren*

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Slopande av titlar i
riksdagens officiella
språk*

gonting – och det kanske i och för sig kan vara förståeligt – och att man nu skjuter möjligheterna till en reform in i en oviss framtid med hänvisning till att regeringen inte har reagerat på budgetutredningens förslag. Denna budgetutredning, som alltså är klar sedan två år tillbaka, kan ju inte för all framtid få spärra möjligheterna till en seriös diskussion om en omläggning av riksdagens arbetsformer på det sätt som jag berörde i mitt inledningsanförande.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Fiskesjö snedvrider en debatt i ett stort och besvärligt ämne genom att gå upp och förklara att man har tagit budgetutredningen till intäkt för att inte göra någonting. Så är det ju inte.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är dock till budgetutredningen som man ständigt hänvisar – först till den sittande utredningen och sedan till den färdiga utredningen. Om vi ser på vad utskottet i betänkandet kunnat få fram om när regeringen kan tänkas göra någonting med anledning av budgetutredningens förslag, finner vi att det där står att ett sådant förslag kan väntas "tidigast under 1975/76 års riksmöte." Det är alltså inte ens något löfte om att det skall komma under det här riksmötet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:6 med anledning av motion om tidpunkten för tillhandahållande
åt riksdagsledamöterna av regeringens propositioner

1975/76:7 med anledning av motion om rubriceringen i riksdagstrycket
av propositioner och motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Slopande av titlar i riksdagens officiella språk

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:8 med anledning av motion om slopande av titlar i riksdagens officiella språk.

Fru JACOBSSON (m):

Herr talman! I motionen 1975:6 har representanter för fyra olika partier – m, c, fp och s – anhållit, att riksdagen måste besluta att "ge tal-

manskonferensen i uppdrag att i riksdagens officiella språk införa enhetligt tilltal genom att slopa samtliga titlar, herr, fru och fröken, och endast använda för- och efternamn.”.

Konstitutionsutskottet har i betänkande 1975/76:8 föreslagit att riksdagen måtte överlämna motionen till utredningen om riksdagens arbetsformer.

Det här är en stor liten fråga, herr talman! Skall vi fortsätta att stå här i talarstolen och säga herr, fru och fröken till varandra, eller skall vi säga Gunbjörg Thunvall, Karl Boo, Per Ahlmark, Mårten Werner och Nils Berndtson? Skall det i fortsättningen i förteckningarna över riksdagens ledamöter stå Bohman, Gösta, Fälldin, Thorbjörn, och Werner, Lars, i Tyresö, medan det heter Kristensson, Astrid, fru, Hörlén, Linnea, fröken och Engman, Barbro, fröken?

Delvis är detta en fråga som angår endast kvinnliga riksdagsmän, eftersom fru och fröken används i referenssystemet och alltså i officiella förteckningar, medan däremot herrtiteln saknar betydelse i referenssystemet och inte tas med i förteckningarna. Delvis är det emellertid en fråga som även angår männen, eftersom vi i muntlig framställning från talarstolen adresserar oss till manliga ledamöter med ett herr, och detta herr därför tillsammans med fru och fröken bryter in i referaten från kammaren.

För den skarplyssnande åhöraren är inte bruket av herr, fru och fröken enhetligt i anförandena här i kammaren. Jag har exempelvis noterat att herr Bohman ofta säger Olof Palme, medan herr Palme nästan alltid säger herr Bohman. Över orsakerna till detta skilda språkbruk kan man ju fundera. Observationer av detta slag går emellertid inte att göra i efterhand, eftersom även riksdagsstenograferna har sina instruktioner och i dessa ingår att hyfsa vårt språk, vilket bl. a. innebär att ett adresserande utan herr, fru och fröken förses med resp. titlar vid utredigeringen av stenogrammet.

Alla de titlarna, herr, fru och fröken, har tidigare haft ett språkligt innehåll, som gjort mycket av dem meningsfullt. Under tidernas gång har dock samtliga undergått en betydelseförskjutning, och de betecknar i dag inga avgränsade grupper, utan de innehåller endast en hänvisning till olika kön. Det språkliga ursprunget likaväl som den språkliga utvecklingen har varit speciell för varje titel. Gemensamt för dem är att de en gång använts på ett meningsfullt sätt men att de i dag är språkligt tomma skal.

Gemensamt för dem är också att de samtliga kan härledas från tidigare inhemskt språkbruk och att de därvid betecknat personer av börd eller högt ämbete, för kvinnornas del ställningen som hustru eller dotter till kungliga eller adliga personer eller högt uppsatta ämbetsmän. Redan tidigt uppstod emellertid den skillnaden, att fru och fröken kom att ange kvinnans civilstånd som gift eller ogift, medan titeln herr aldrig haft någon motsvarande funktion. Mannens civilstånd har aldrig återgivits i titelform.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Slopande av titlar i
riksdagens officiella
språk*

Den betydelseförskjutning som skett är välkänd. Från att herr, fru och fröken använts som beteckning endast inom de högre samhällsklasserna kom de i bruk oberoende av samhällsklass. Swedberg skriver: "Fröke titeln war fordom Konungadöttrars, men nu gemen nog worden." Och man kan här erinra om Aftonbladets frökenreform på 1860-talet, då frökentiteln genomfördes även för ofrälse kvinnor.

Det intressanta är emellertid att fru och fröken kom att bibehålla funktionen att ange kvinnans civilstånd. På grund av kvinnans ställning som omyndig hade titlarna fru och fröken under långa tider en juridiskt upplysande funktion. Frökentiteln angav att kvinnans förmyndare var far eller bror, medan frutiteln angav att hennes äkta man hade förmynderskap över henne. Det kunde vara nog så viktigt om kvinnan ådrog sig gäld. Frutiteln hänvisade till våra lagregler om äktenskap och skilsmässa.

I dag är kvinnan myndig och jämställd med mannen i äktenskapet. Fru- och frökentitlarna behövs inte längre för att ge upplysningar om ekonomiskt ansvar. Man kan då fråga sig om fru- och frökentitlarna har någon annan funktion att fylla. Säger fru- eller frökentiteln om en kvinna lever ensam eller om hon har moraliskt ansvar för en man och för barn? Alla vet väl att så inte är fallet i dag. Fru tituleras man om man är gift. Fru tituleras man även sedan man skilt sig. Fru kan man också tituleras på egen begäran. Den kvinnliga riksdagsledamot som är ogift kan på begäran här i riksdagen bli titulerad fru. Fröken tituleras man så länge man är ogift, även om man lever tillsammans med en man och har ett antal barn, såvida man inte själv begär att bli titulerad fru. Detta tillkrånglade titelbruk kompliceras ytterligare av valet mellan mannens och kvinnans efternamn. Som skild tar kvinnan exempelvis ofta tillbaka sitt flicknamn men fortsätter att kalla sig fru. Som ogift mor kopplar man ihop den begärda frutiteln med sitt flicknamn och inte med barnafaderns namn.

Nog måste väl flertalet i denna kammare hålla med om att titlar av detta slag har tjänat ut. Herr, fru och fröken är inte bara intetsägande utan komplicerar faktiskt tillvaron genom att de stundom uppfattas som en upplysning, som inte är riktig.

Sedan finns det ytterligare en aspekt. Frökentiteln används ibland med en litet överlägsen biton: "Hör nu, fröken lilla, raska på där!" Titlarna är tomma i dag, men det finns ibland en värdering i titelbruket som inte är förenlig med idén om jämställdhet mellan könen. Motionen riktar sig därför inte endast mot riksdagens föråldrade referenssystem. Jag anser titulerandet herr, fru och fröken vara inte bara överflödigt utan också oförenligt med tidens idéer om jämlikhet mellan könen. Härvidlag bör riksdagen gå före med gott exempel.

Invändningar har framställts och kommer att framställas mot att i stället bruka för- och efternamn. Låt mig därför säga att jag tycker att för- och efternamn är språkligt mer väljudande än ett herr, fru eller fröken plus efternamn. För- och efternamn bildar i regel en språklig rytm som kopplad med en människas personlighet ger en karakteristisk min-

nesbild. Jämför exempelvis Doris Håvik med fru Håvik, Ingemund Bengtsson med herr Bengtsson. Karin Andersson med fröken Andersson.

Herr talman! Jag skall inte i dag yrka att riksdagen tar ett beslut i sakfrågan, men jag noterar med tacksamhet utskottets välvilliga skrivning och tycker det är bra att utredningen får tänka över frågan i samband med övriga organisationsfrågor beträffande riksdagens arbete. Men min uppfattning är att utredningen inte bör lägga frågan åt sidan enbart på grund av svårigheterna att ändra referenssystemet i riksdagen. De svårigheterna är säkerligen överkomliga. Titelfrågan skall inte blåsas upp, men den är inte så liten att den skall blåsas bort av några mindre, tekniska bekymmer.

I detta anförande instämde fru Anér (fp) och herr Romanus (fp).

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Som utskottet framhåller har man "i och för sig förståelse för det av motionärerna angivna syftet med motionen". Utvecklingen går ju också i den riktning som beskrivs i motionen. Personligen anser jag att det finns anledning att så långt möjligt förenkla språket som sådant och framför allt använda titlar så litet som möjligt.

Ibland kan dock titlar på ett enkelt sätt uttrycka vad man menar. Om kammaren ursäktar skall jag ta ett exempel. Skulle man tala om Sune Johansson, så tror jag att det kan vara svårt att veta vem som menas. Men om jag säger "riksdagsdirektör Sune Johansson", så vet alla vem jag menar. På så sätt kan titulatur vara nödvändig för att man lätt skall kunna identifiera en person.

Men den aktuella motionen gäller inte den saken utan den gäller, som också fru Jacobsson – förlåt, man skulle säga Ulla Jacobsson – har sagt, titlarna herr, fru och fröken i allmänt officiellt tryck och i allmänt språkbruk här i riksdagen. I det sammanhanget tycker jag mig kunna instämma i de synpunkter som framförts till utskottet i anledning av motionen från riksdagsstenograferna via kammarkansliet. I de flesta fall och för det stora antalet ledmöter tror jag att användandet av förnamn och efternamn går bra. Men vid vissa tillfällen kan vi säkert ha behov av att också använda titlarna herr, fru och fröken för att närmare bestämma vem vi avser. Sedan får väl någon efter hand försöka hitta en enhetlig titel för både gifta och ogifta kvinnor, även om jag inte vågar mig på det i dag i den här debatten.

Nu kan det fortfarande finnas kvinnor som vill markera sin civila ställning genom titulaturen. Sedan vet vi att det finns människor som kan bli stötta av att tilltalas med "du" eller med förnamn. Så sent som i förra veckan läste vi om en person som gjort JO-anmälan därför att på blanketter för folk- och bostadsräkningen formuleringen "du" används konsekvent.

Vi bör alla eftersträva ett så enkelt språk som möjligt i alla sammanhang, och naturligtvis även när det gäller tal och tilltal i riksdagen. Tycker

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Formuleringen av
hemställen i
riksdagsutskotts
betänkande*

vi att vi kan ta bort titlarna herr, fru och fröken, så skall vi naturligtvis också göra det. Men personligen anser jag att vi nu kan låta den här frågan ses över av den arbetsgrupp som tillsatts av talmanskonferensen. Jag har inte personligen någonting emot att i diskussioner och debatter använda t. ex. benämningen "Ulla Jacobsson" i stället för "fru Jacobsson". Men för dagen, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställen i fråga om titlarna herr, fru och fröken.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 10 Formuleringen av hemställen i riksdagsutskottsbetänkande

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:9 med anledning av motion angående formuleringen av hemställen i riksdagsutskottsbetänkande.

Herr WERNER i Malmö (m):

Med all respekt för min partikamrat Ulla Jacobsson får jag väl ändå börja med: "Herr talman!"

Detta är ett bagatellartat ärende, kan det tyckas, nämligen hur ett utskott formulerar sin hemställen. Men är man vän av entydig och klar information till allmänheten, så tycker jag det ligger rätt mycket i den Molinska motionen 129, och jag vill säga några ord om den.

Vi rör oss ju här i riksdagen med en flora av uttryckssätt när det gäller hemställen i utskottsbetänkandena. Vi vet att varje utskott har sin tradition, sin praxis, sin särprägel, och det är väl inget fel på det. När ett ärende kommer till kammaren känner vi vokabulären rätt väl, och vet att ett förslag om avslag från ett visst utskott skall man inte ta så allvarligt, för det kunde ha blivit ett besvarande i ett annat utskott osv.

Vi har ju exempel på detta bland ärendena i dag. I det betänkande som vi nu behandlar föreslår utskottet att motionen skall avslås, men i utskottets skrivning heter det:

"Enligt utskottets mening är det självfallet angeläget att onödiga skillnader i terminologin undviks."

Utskottet går alltså motionären långt till mötes men föreslår ändå att motionen avslås.

I ett ärende från jordbruksutskottet, som gäller den tekniska konstruktionen av skörde-skadeskyddet, går utskottet emot motionärens utredningskrav men anser motionen besvarad.

Nåväl – det kan vi förstå här. Men när vi sedan fattat vårt beslut i riksdagen går det vidare ut till allmänheten, och då måste ju en vaken

allmänhet bli konfunderad över att riksdagen inte har en enhetlig bedömningsgrund utan att en motion som man skriver positivt om föreslås bli avslagen, medan en som man inte vill godta blir besvarad eller formulerar sig på annat sätt. Det finns som bekant en hel rad graderingar mellan förslag om avslag på och förslag om bifall till motioner.

Mot denna bakgrund tycker jag att det ligger mycket i den här motionen, som vill sträva efter en mera enhetlig terminologi inte minst med tanke på informationen utåt. Den är vi angelägna om i andra sammanhang, och då bör det väl vara en enhetlig och klar terminologi i synnerhet när det gäller det som vi själva står för. Klarhet och konsekvens är alltid en vinning, herr talman.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det är endast ett par synpunkter som jag skall anlägga på den här frågan.

Man måste utgå från att utskottens betänkanden är politiska dokument – de uttrycker en politisk viljeinriktning. Detta kan man sällan uttrycka endast i en kläm, utan klämmen måste alltid läsas tillsammans med utskottets motivering. Förhållandena är ganska olika när det gäller sakfrågorna som behandlas i olika utskott. Därför kan man inte få en fullt enhetlig terminologi. Det skulle vara helt omöjligt att göra upp en mall som alltid skulle tillämpas.

Då det gäller den här frågan tycker jag att herr Mårten Werners illustrationer var mycket intressanta. De visar just det samband som jag pekat på här.

Att konstitutionsutskottet föreslår riksdagen att avslå motionen beror helt enkelt på att motionen går ut på "att riksdagen beslutar om en enhetlig terminologi i fråga om hemställan i utskottens betänkanden". Visst kan man sträva efter detta, men man kan inte ställa upp några regler som alltid skall gälla. Där får varje utskott besluta för egen del.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag vet att vad utskotten skriver är politiska viljeyttringar och att en hemställan måste läsas i samband med vad utskottet har skrivit. Men det hindrar ju inte att vi eftersträvar en så gemensam terminologi som möjligt i utskotten, och jag vet att herr ordföranden i utskottet själv är medveten om att vi ibland är litet lättsinniga och ibland litet mer restriktiva. Det måste vara en god ambition att få så stor enhetlighet som möjligt. Därför kunde man ha accentuerat den viljan genom att i hemställan i det här betänkandet uttala att man med anledning av motionen vill föreslå att en större enhetlighet åstadkommes.

Det finns en grupp i riksdagen som tycks sammanträda regelbundet och som skulle kunna påverka dessa frågor. Det är kanslichefsgruppen, som vi får hoppas med anledning av detta betänkande och denna debatt tänker sig för och försöker verka för större enhetlighet i formuleringarna.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Förbud för
myndighet att i
öppen försändelse
lämna uppgifter om
enskilda ekono-
miska förhållanden*

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Herr Werner i Malmö har inte i utskottet yrkat på någon annan kläm än den som finns. Med all respekt för kanslichefsgruppen tror jag dock inte att den är mäktig att åstadkomma sådana mallar för att skriva hemställen att de kan täcka alla de politiska situationer som kan uppstå i ett utskott. Det väsentliga är att utskottsbetänkandet svarar mot den politiska inriktningen från utskottets sida. Den kan inte bestämmas av andra än utskottets egna ledamöter.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:10 med anledning av motion om arkivstadga för riksdagen

1975/76:11 med anledning av motion om traktamentsersättning enligt ersättningsstadgan för riksdagens ledamöter

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Förbud för myndighet att i öppen försändelse lämna uppgifter om enskilda ekonomiska förhållanden

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:12 med anledning av motion om förbud för myndighet att i öppen försändelse lämna uppgifter om enskilda ekonomiska förhållanden.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Behovet av skydd för den enskilde att kunna upprätthålla sin integritet i skilda avseenden har ju på senare tid kommit att uppmärksammas alltmer. Jag erinrar om en rapport från en arbetsgrupp för integritetsfrågor – inom moderata samlingspartiet – som säger bl. a. att vår egen sektor, vår person, vår egendom måste få ett starkare skydd mot myndigheters och andra kollektivs allt större möjligheter att tränga in i vårt privatliv.

Det nu föreliggande betänkandet från konstitutionsutskottet behandlar en begränsad men väsentlig fråga i integritetsskyddet, nämligen kravet på att myndigheter inte i öppna försändelser skall lämna uppgifter om enskilda ekonomiska förhållanden. Frågan har aktualiserats motionsvägen både i fjol och i år. Vid riksdagsbehandlingen i fjol ställde sig kammaren enhälligt bakom konstitutionsutskottets yttrande då, och det överensstämmer med det yttrande som föreligger i betänkande nr 12, som nu är aktuellt, att det i princip måste anses olämpligt att öppna post-

försändelser innehåller uppgifter om enskilda ekonomiska förhållanden. Riksdagen förutsatte i fjol att myndigheterna själva skulle beakta detta utan att något särskilt initiativ togs från riksdagens sida. Ett speciellt fall som då kritiserades och som särskilt nämndes i motionen har emellertid upprepats. Därför har det kommit en motion i år också.

Min förhoppning är nu att vederbörande myndigheter efter två, som jag utgår från att det skall bli, uttalanden från riksdagen beaktar vad en enhällig riksdag anser utan att ytterligare åtgärder erfordras.

Jag har därför, herr talman, inget yrkande.

Herr JOHANSSON i Malmö (s):

Herr talman! I servicecirkuläret 1972:406 föreskrivs hur statliga myndigheter skall översända handlingar och lämna upplysning till allmänheten.

Detta servicecirkulär har förvisso tillämplighet endast på statliga myndigheter. Det kan emellertid, enligt vad som uppgivits från Svenska kommunförbundet, förutsättas att även kommunala myndigheter ställer sig cirkulärets regler till efterrättelse. Vidare bör det i detta sammanhang framhållas att Kommunförbundet kontinuerligt utfärdar anvisningar till kommunerna rörande olika förfaranden.

1974 års riksdag behandlade en motion liknande den vi nu diskuterar. Konstitutionsutskottet anförde då i sitt betänkande, som riksdagen för övrigt godkände, att det i princip måste anses olämpligt att öppna postförsändelser innehåller uppgift om enskildas ekonomiska förhållanden. Utskottet framhöll vidare att det fick förutsättas att myndigheterna självmant beaktade detta.

I konstitutionsutskottets betänkande nr 12, som vi nu behandlar, understryks detta på nytt. Ett enhälligt utskott anser att det inte behöver tas något särskilt initiativ från riksdagens sida i denna fråga. Utskottet avstyrker motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 12.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:13 med anledning av motion om sammansättningen av statliga myndigheters styrelser

1975/76:14 med anledning av motion om rätt till ledighet för fullgörande av offentliga uppdrag

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Förbud för
myndighet att i
öppen försändelse
lämna uppgifter om
enskilda ekono-
miska förhållanden*

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Den svenska
almanackans
förteckning över
allmänna flaggdagar*

§ 14 Den svenska almanackans förteckning över allmänna flaggdagar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:15 med anledning av motion om förändring av den svenska almanackans förteckning över allmänna flaggdagar.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:674 av herr Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle hos regeringen anhålla att Gustav Adolfsdagen den 6 november avfördes ur den svenska almanackan som allmän flaggdag.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:674.

Reservation hade avgivits av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:674 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Inledningsvis vill jag meddela att jag kommer att tala något längre tid än vad som angivits på talarlistan.

Huruvida motionen nr 674 år 1975 anses ha högre dignitet – eftersom den remitterats till konstitutionsutskottet – än motionen nr 1351 av i fjol, vilken behandlades av kulturutskottet, undandrar sig givetvis min bedömning. Båda dessa motioner rör dock samma fråga och har väsentligen samma yrkande. Vidare är båda motionerna undertecknade av ledamöter från vpk.

I årets motion, nr 674, yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen att Gustav Adolfsdagen den 6 november avförs ur den allmänna almanackan som allmän flaggdag. Konstitutionsutskottet avstyrker dock motionsyrkandet, vilket framgår av utskottets betänkande nr 15.

I sitt utlåtande över motionen hänvisar konstitutionsutskottet till att riksdagen vid tidigare tillfällen då frågan om allmänna flaggdagar behandlats uppmanat regeringen att handla i frågan. Ett liknande svar fick motionärerna i fjol av kulturutskottet. Under det år som gått har dock regeringen inte handlat i denna fråga. Något uttalande i själva sakfrågan gör inte utskottet. En reservation är fogad till utskottsbetänkandet.

Beträffande motiveringen till motionärernas yrkande anser sig utskottet inte behöva göra det minsta referat eller sammanfattning – endast ett slappt hänvisande till motionen. Jag känner mig därför manad att något beröra motiveringen till vårt yrkande att Gustav Adolfsdagen den 6 november avförs ur den svenska almanackan som allmän flaggdag.

Den motion som riksdagsmajoriteten i fjol avsgog då den följde kulturutskottets rekommendation hade två yrkanden:

all riksdagen hemställer hos regeringen att Gustav Adolfsdagen den

6 november avföres ur den svenska almanackan som allmän flaggdag och

att den 26 januari införes som allmän flaggdag och får beteckningen Folkets dag.

Att fira Gustav Adolfsdagen den 6 november är, menade vi, att hylla minnet av en sedan 340 år död kung som härjade och brände i stora delar i Europa och i vars spår följde undergång, nöd och elände för stora delar av befolkningen. Att i stället införa den 26 januari som allmän flaggdag skulle vara en hyllning åt folkets kamp för allmän och lika rösträtt som resulterade i beslut härom av riksdagen den 26 januari 1921. Denna historiska tilldragelse har dock inte uppmärksamats i den svenska almanackan.

Då riksdagsmajoriteten i fjol avslog dessa våra yrkanden kunde man bibringas den uppfattningen att samma riksdagsmajoritet ansåg den allmänna rösträttens genomförande som mindre betydelsefull för det svenska folket än hyllandet av Gustav II Adolfs skändliga härjartåg såväl i Skåne som i stora delar av Europa. Så torde knappast vara fallet. Vi motionärer tolkade kulturutskottets ställningstagande den gången så att regeringen tidigare hade blivit uppmanad av riksdagen att ta ställning till frågan om nya flaggdagar men inte hade handlat. Någon förändring hade alltså inte inträffat enligt kulturutskottet. Avgörandet låg fortfarande hos regeringen, som inte hade handlat trots anvisningar från riksdagen.

I år har vi inte rest frågan om en ny flaggdag utan bara hemställt om att en av de gamla flaggdagarna skall försvinna. Det borde kunna göra det litet lättare för riksdagens ledamöter, i varje fall för dem som inte är rojalister, att ta ställning till motionsyrkandet. Vi har alltså yrkat att Gustav Adolfsdagen den 6 november tas bort som allmän flaggdag, då den är den mest stötande för människor som hyllar humanistiska värden. Det skulle innebära att det blev en flaggdag mindre än f. n.

I modern tid har nationella högtidsdagar spelat en viktig roll då det gäller statsmaktens ideologiska propaganda. Det starka symbolvärde som nationella högtidsdagar har skapar en både djup och aktiv verkan på den politiska psykologins och indoktrineringens område. Denna verkan kan alltefter omständigheterna vara positiv eller negativ, progressiv eller reaktionär, för eller mot folkflertalets intressen och strävan. Nationella högtidsdagar kan alltså ha en positiv och progressiv verkan i linje med folkflertalets intressen. Den 14 juli – Bastiljdagen i Frankrike – och den 17 maj i Norge är exempel på hur högtidsdagar har knutits till kampen för nationella och sociala fri- och rättigheter.

Någon liberal tradition har inte den svenska statsmakten. Den har i hög grad varit knuten till den personliga kungamakten och till byråkratin. Den spelade länge en hindrande roll när det gäller liberala strävanden i vårt land och bekämpade öppet den framträngande arbetarrörelsen. Den var på sin tid nära att kasta ut landet i broderkrig mot det självständighetssträvande Norge. Dess företrädare beundrade kejsar

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Den svenska
almanackans
förteckning över
allmänna flaggdagar*

Wilhelms Tyskland och var nära att kasta in Sverige i krig på tysk sida.

När liberalismen och arbetarrörelsen trängde fram sökte statsmakten motverka dessa. Ett medel i denna strävan var propagerandet för en halvauktoritär nationalromantisk ideologi. Denna hämtade sin inspiration från den samtida läromästaren i politisk reaktion i Europa – Tyskland med dess aggressiva nationalpropaganda, dess socialistlag och dess upp- rustning.

I den nationalromantiska vågen årtiondena kring sekelskiftet uppstod tanken på nationella högtidsdagar. För att motverka frisinne, arbetar- rörelse och klassmedvetenhet ville man predika nationens enhet kring s. k. nationella värden såsom kungamakt och storsvenskhet. Det var mot denna bakgrund som de allmänna flaggdagarna skapades, lämpliga att fira i samband med parader och nationalistisk propaganda i skolorna.

Då det inte fanns några liberala traditioner att knyta an till knöts flagg- ningen till kungahusets bemärkelsedagar och till sådant som erinrade om nationell "storhet" i betydelsen aggression, krigspolitik och nedslå- ende av bonderörelser för att skapa nationell enhet.

En lämplig bemärkelsedag för dessa folkfientliga värderingar fann man exempelvis i den 6 juni, årsdagen för Gustav Vasas tronbestigning år 1523. Alltsedan år 1916 har denna dag officiellt firats som svenska flag- gans dag. Den 6 juni har faktiskt om inte formellt fått karaktären av svensk nationaldag. Det skulle vara någonting verkligt storvulet, och då stannade man inför Gustav Vasa, den store bondeplågaren, krossaren av allmogens frihetsrörelse och Nils Dackes baneman.

En annan av de stora kungliga hyllnings- och flaggdagarna är den s. k. Gustav Adolfsdagen den 6 november. Ur flera synpunkter ter det sig underligt att denna dag fortfarande är upptagen som bemärkelsedag. T. o. m. en av regeringen tillsatt utredningsman finner saken underlig och har också påpekat detta i sitt betänkande, något som konstitutions- utskottet helt förbigår. Då konstitutionsutskottets betänkande till vår mo- tion är något knapphändigt och enligt min uppfattning utelämnar vä- sentliga ting vill jag något komplettera utskottsbetänkandet.

Under rubriken Frågans tidigare behandling knyter utskottet an till visst sakmaterial men utelämnar det väsentligaste i anslutning till den fråga vi just nu har att behandla. SOU 1966:63, som var ett resultat av att justitiedepartementet tillsatte en sakkunnig den 2 februari 1962, innehöll förslag till kungörelse angående allmänna flaggdagar och annan officiell flaggning. Bland de olika dagar som föreslogs var inte Gustav Adolfsdagen medtagen under motiveringen: "Numera torde i växande omfattning dagen passera utan föranstaltningar av minnesfirande. Då dagens innebörd tydligen inte längre kan anses stå levande för med- borgarna, finner utredningsmannen anledning saknas att bibehålla dagen som allmän flaggdag."

Detta omnämns inte med ett ord i konstitutionsutskottets betänkande, och det finner jag rätt anmärkningsvärt. Det är nu mer än 340 år sedan Gustav II Adolf enligt historien stupade vid Lützen. Dagen var under

*Den svenska
almanackans
förteckning över
allmänna flaggdagar*

många år en bemarkelsedag för Sveriges reaktionärer. Många svenskar – i varje fall de av äldre årgång – minns fortfarande hur högerpartiet och dess ungdomsförbund utnyttjade den 6 november – Gustav Adolfsdagen – som sin särskilda politiska mönstringsdag. Vi minns stöveltrampet, fanborgarna och de alltigenom reaktionära talen denna dag. Vi minns hur man sökte återuppliva krigiska, chauvinistiska och inkrökta nationella stämningar, inspirerade av den expansionspolitik som de makt-havande i Sverige – dess kungahus och adel – svarade för på 1600-talet. Dessa upptåg ingick i det spel som vissa starka krafter drev för att Sverige skulle gå i krig på Tysklands sida. Kungahusets roll den gången är känd.

Sveriges arbetarrörelse har blivit organisatoriskt starkare. Ungdomen är politiskt mera medveten. De mörka krafterna kan inte som tidigare politiskt utnyttja Gustav Adolfsdagen den 6 november. Eller som den utredningsman jag nyss citerade uttryckte det: Innebörden av Gustav Adolfsdagen kan tydligen inte längre anses stå levande för medborgarna. Jo, levande står den för ett visst litet skikt i Sverige. Sveriges nynazistiska rörelse har övertagit Gustav Adolfsdagen och håller fortfarande på med sina demonstrationer. Man har tagit vid där högern slutade.

Vem var då denne Gustav II Adolf? Mytbildningen har varit stor kring denne kung för att tjäna bestämda syften i den besuttna klassens intressen. Han har framställts som "hjaltekonungen", som "den store", som den "store hjälten", som "trosmartyren" och som "den enda och sanna trons försvarare och förkämpe". Det har inte varit någon hejd på glorifieringen och mytbildningen kring denne kung. Han var, har det sagts, den största kung Sverige haft genom tiderna.

Men vem var han egentligen denne Gustav II Adolf? Sanningen om denne kung är att hans erövringskrig ute i Europa skapade ett obeskrivligt elände för de länder och folk där hans krigshävar under många år drog fram. Trettioåriga kriget är intimt förknippat med Gustav II Adolf. Den tidens överklass, adeln, berikade sig på krig och folkets elände. De oersättliga konstskatter som rövades ute i Europa och fördes till svenska slott och herresäten kan givetvis inte berättiga dessa omfattande plundringar.

Men Gustav II Adolf började tidigt sitt blodiga värv. Redan som 17-åring berömde han sig av sina illdåd i ett egenhändigt brev till en av sina konungliga bröder. Författaren Vilhelm Moberg har i sin bok Otrons artiklar visat resultatet av sin forskarmöda när han med autentiskt material skildrar den 17-åriga kungens mördande i Skåne år 1612. Då ödelades 24 stora skånska kyrksocknar med dess befolkning. Enligt Vilhelm Moberg bestod fienden av "värnlösa civila människor, bland dem även kvinnor och barn".

Gustav II Adolf, denne kvalificerade mördare, spelar inte samma roll som förr då det gäller de besuttnas möjligheter att indoktrinera det svenska folket, dess ungdom och skolbarn. Från att tidigare ha varit en tillgång för överklassen och dess statsapparat tycks han numera vara giömd även där, endast nazisterna kommer ihåg honom. Hans minne bör ej äras.

*Den svenska
almanackans
förteckning över
allmänna flaggda-
gar*

Sveriges historia är inte kungarnas historia. Det är historien om folkets ständiga kamp för sitt människovärde, för fred och harmoni. Krig och folk mord är inte folkets önsknings, för folket står kampen för de mänskliga rättigheterna i förgrunden.

De minnesdagar som i den svenska almanackan är upptagna som flaggdagar har tillkommit på förslag av Bestyrelsen för svenska flaggans dag. Vad var då detta för en bestyrelse? Hur och när kom den till?

Det berättas att konung Gustav V på sin tid var mycket missnöjd med att svenska folket inte var intresserat av uppslutning på tysk sida i det första världskriget som då pågick som bäst. Konung Gustav V skulle uppmuntras, sades det, och det svenska folket skulle ges en mera nationell inriktning. Tiderna var ju sådana då. Några högreståndspersoner samlades på en av Stockholms guldkrogar år 1915. Där bildades en kommitté som beslutade att fira svenska flaggan den 6 juni varvid som det sades "fosterländska tal skulle hållas".

Men varför just den 6 juni? Ja, vilken dag skulle man egentligen ta? De levande kungarna skulle ju få sina särskilda bemarkelsedagar, så också Gustav II Adolf. Sedan fanns det inte mycket att välja på av de tidigare svenska kungligheter, såvida man inte skulle stanna inför mördade kungar. Det finns som bekant gott om sådana i den svenska kungahistorien. Vissa svenska kungafamiljer höll ju på att mörda varann i 70 år tills det knappast fanns något kvar av dessa kungafamiljer.

Inte gick det att ta Gustav III. Han sköts ju av Anckarström. Inte heller var Karl XII lämplig, han sköts ju med en knapp av en svensk soldat, och Gustav IV Adolf avsattes av sina egna officerare. Ja, så är den svenska kungahistorien. Vilken kung skulle man då ta?

En minnesdag – den svenska flaggans dag – kunde givetvis inte firas som ett minne av en mördad konungs dödsdag. Någon i detta illustra sällskap födde en snilleblix; varför inte Gustav Vasas tronbestigning. Han besteg nämligen tronen den 6 juni år 1523 och en kung skulle det naturligtvis vara. Så blev också beslutet. Alltsedan år 1916 har den 6 juni officiellt firats som svenska flaggans dag. Den 6 juni har faktiskt om än inte formellt fått karaktären av svensk nationaldag. Det gäller alltså firandet i Sverige. I det här fallet räknar vi inte in vårt utrikesdepartement och de svenska beskickningarna i utlandet. De har som bekant en annan nationaldag.

På Stadion i Stockholm firades svenska flaggans dag för första gången. Symboliskt för firandet var att Åhlén & Holm vid detta tillfälle delade ut gratis inte mindre än 2 000 svenska flaggor. Möjligen kunde orsaken vara att samma företag tjänat grova pengar på att sälja oljetryck föreställande den svenska kungafamiljen. Åhlén & Holm tänkte även fortsätta med denna vinstgivande affär. Man räknade tydligen som så att ju kungatrogna det svenska folket blev ju fler oljetryck skulle gå att försälja och ännu större vinster skulle Åhlén & Holm kunna inkassera.

De allmänna flaggdagarna infördes i almanackan år 1939. Det sägs vara en rekommendation till det svenska folket om allmän flaggning

dessa dagar. De står inskrivna i den svenska almanackan. De många människor, som jag har talat med i denna fråga, har den bestämda uppfattningen att det är ett påbud det gäller – inte minst efter att på morgonen dessa flaggdagar ha blivit uppmanade av Sveriges radio att i dag skall flaggan hissas. I dag är det nämligen allmän flaggdag. Vissa tidningar har också tagit som sin uppgift att propagera för dessa flaggdagar – framför allt då det har med någon av konungsligheterna att skaffa.

Vid olika tillfällen har riksdagen uppmanat regeringen att handla i frågan om allmänna flaggdagar. Regeringen har dock förhållit sig passiv. Man har ingenting gjort.

Vid senare tillfällen då frågan om flaggdagar har aktualiserats i riksdagsmotioner har olika utskott förklarat att regeringen nog kommer att uppmärksamma frågan utan något särskilt riksdagsinitiativ. Men ingenting har hänt.

I fjol avstyrkte kulturutskottet vårt yrkande med motiveringen: "Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att – utan några uttalanden av riksdagen i sakfrågan – pröva behovet av bestämmelser angående flaggdagar."

I sitt betänkande nr 15 i år hänvisar konstitutionsutskottet till kulturutskottets betänkande i fjol och avstyrker vår motion.

Vad beträffar yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställer att Gustav Adolfsdagen den 6 november avföres i den svenska almanackan som allmän flaggdag har ett dylikt yrkande förutom i fjol inte tidigare ställts som motion i denna riksdag.

De konungsliga flaggdagarna är knutna till idéer och värden som är främmande för både arbetarrörelsen och den borgerliga liberalismen. Undantaget är 1 maj, vars firande har ett helt annat ursprung än övriga flaggdagar. Då Gustav Adolfsdagen den 6 november är den mest stötande för människor som hyllar humanistiska värden, bör den i första hand bort som allmän flaggdag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i konstitutionsutskottets betänkande nr 15.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag skall försöka vara något mer kortfattad än som angivits på talarlistan.

De flaggdagar som finns har införts – och det har herr Lorentzon redan påpekat i sitt inlägg – i almanackan på förslag av Bestyrelsen för svenska flaggans dag. De har alltså tillkommit på ett enskilt initiativ och är en rekommendation till allmänheten om flaggning. Detta framgår också både av vad herr Lorentzon har sagt och av reservationen.

Frågan om allmänna flaggdagar har vid flera tillfällen behandlats i riksdagen, och dagens förslag gäller närmast att Gustav Adolfsdagen inte skall uppmärksammas i almanackan som allmän flaggdag. Eftersom det här med flaggdagars införande i almanackan är en rekommendation, kan den som så vill avstå från flaggning. Likaså kan flaggning ske på annan dag och då gärna – som herr Lorentzon var inne på – den 26 januari.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Den svenska
almanackans
förteckning över
allmänna flaggda-
gar*

Jag finner ingen anledning att frångå riksdagens tidigare ställnings- taganden i den här frågan. Om något skall hända med våra flaggdagar så bör det ankomma på regeringen att ta initiativ och pröva om det skall finnas några bestämmelser om flaggdagar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utskottets representant här upprepade i stort sett vad som står i utskottsbetänkandet. Det är inget nytt som har tillförts debatten. Herr Karlsson i Malung säger att den som inte vill flagga kan avstå från flaggningen. Det argumentet har jag hört förut. Men nu är det ju så att vissa kretsar i det här landet använder dessa flaggdagar i politiskt syfte. Den 28 januari i år hade t. ex. Västsveriges största tidning på första sidan ett stort uppslag med bild: I dag flaggar det svenska folket för i dag är det hans majestät konungens namnsdag. Liknande saker kunde man slå upp i den ena tidningen efter den andra.

Så länge flaggdagarna finns kvar kan vissa kretsar använda de här dagarna i sina politiska syften.

Jag förstår att utskottets talesman här inte finner någon anledning att gå ifrån utskottets uttalande att det ankommer på regeringen att handla. Men detta tal om att det ankommer på regeringen att handla anser jag rätt underligt. 1948 anhöll riksdagen att regeringen måtte ombesörja en enhetlig ordning för landets flaggdagar. Det hände ingenting. 1961 hänvisades till att riksdagen beslutat i frågan. Då ställdes en skrivelse till regeringen att den skulle handla. Inte heller vid det tillfället gjorde regeringen något. År 1962 tillsattes en utredningsman. Denne kom till det resultatet att Gustav Adolfsdagen borde bort när det gällde allmänna flaggdagar, men regeringen gjorde ingenting.

I fjol motionerade vi i frågan. Vi fick samma svar: Regeringen kommer nog att handla. Det ankommer på den att göra det. I år får vi samma svar igen. Det är ju underligt: är det vattentäta skott mellan utskottet och regeringen och finns det inga kontakter alls? Utskottet måste vara klart över att regeringens inställning är den att den inte tänker handla i denna fråga. Då kan utskottet inte år efter år upprepa samma sak, nämligen att vi hänvisar till regeringen. Vi tror på regeringen. Regeringen kommer nog att handla. Men regeringen gör ju ingenting. I stället borde utskottet i detta fall ha sagt att nu måste regeringen sent omsider vidta åtgärder.

Eftersom vi i detta ärende inte ställer förslag om nya flaggdagar, endast att en flaggdag skall bort – och vi har motiverat varför – borde man då inte ta särskild hänsyn till att regeringen inte tidigare har handlat? Utskottet borde i detta fall ha uttryckt en egen uppfattning, i synnerhet som det numera endast är nazisterna som använder Gustav Adolfsdagen som det verkliga propagandamedlet för sina egna idéer.

Också en annan sak är underlig i detta sammanhang, och det gäller

nationaldagen, som officiellt anses vara den 6 juni. Utrikesdepartementet har till sina ambassader gett anvisningar om att hans majestät konungens födelsedag skall vara nationaldag. Det var under den gamle kungens tid den 11 november. Numera är det ändrat till den nuvarande konungens födelsedag. Ambassaderna har fått uppgiften att den dagen är nationaldag i Sverige. Vilken uppfattning skall länderna få ute i världen, t. ex. reaktionära stater där det inte ens finns rösträtt, när en demokratisk stat som Sverige, där all makt utgår från folket, låter sig representeras på detta sätt?

Den som har besökt svenska ambassader i utlandet – för min del senast under inrikesutskottets resa – har frapperats av de många kungliga fotografier som finns på dessa ambassader. Däremot finns inte det minsta som påtalar att i Sverige enligt grundlagen "all makt utgår från folket". Det är klart att vissa regeringar, såsom den i Afghanistan, shahen av Iran m. fl. är tacksamma för att dessa förhållanden råder på de svenska ambassaderna. Jag tycker att det skulle vara på sin plats att landets statsminister fanns avporträtterad på de svenska ambassaderna, så att man på något sätt visade att det här inte bara är fråga om ett kungadöme.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 15 Företagens uppgifts- och uppbördsskyldighet m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:1 med anledning av motioner angående företagens uppgifts- och uppbördsskyldighet m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:232 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde

1. att förslag om förenklad uppgiftsskyldighet för mindre och medelstora företag förelades årets riksdag.

2. att utredningen om företagens uppgiftsplikt gavs i uppdrag att lägga fram förslag om ekonomisk kompensation till mindre och medelstora företag för uppgifts- och uppbördsskyldigheten,

1975:240 av herrar Svanström (c) och Johansson i Växjö (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om att åtgärder vidtogs i syfte att ersätta, förenkla och rationalisera arbetsgivarnas uppgiftslämnande och avgiftsinbetalning,

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Företagens uppgifts- och uppbördsskyldighet m. m.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

1975:704 av herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga (punkten 2),

1975:1039 av herr Bohman m. fl. (m), vari under punkten K hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om tilläggsdirektiv till utredningen om företagens uppgiftsplikt, innebärande att utredningen även skulle framlägga förslag om ersättning till företagen för deras arbete vid fullgörandet av sin uppgiftsskyldighet.

1975:1072 av herr Nordgren m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om tilläggsdirektiv till utredningen om företagens uppgiftsplikt av den innebörden att utredningen även skulle behandla frågan om ekonomisk ersättning för företagens uppgiftslämnande,

2. hos regeringen anhålla om ett vidgat dispensförfarande avseende företagens skatteuppbörd och statistikuppgifter under semestertid.

3. hos regeringen ge till känna vad i motionen anförts om ytterligare uppgiftsskyldighet.

1975:1077 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c), vari under punkterna 2 och 3 hemställts att riksdagen hos regeringen begärde

2. åtgärder för nedbringande av antalet uppgifter och förenkling av rutinerna vid uppgiftslämnande till statliga organ samt samordning av tjänster och låneformer som erbjöds av statsmakterna,

3. utredning om täckning av företagens kostnader och arbete för fullgörande av uppgiftsskyldigheterna till statliga organ, samt

1975:1093 av herr Träff m. fl. (m, c, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om sådana tilläggsdirektiv för utredningen om företagens uppgiftsplikt, att utredningen blev oförhindrad att pröva frågan om ersättning till företagen för uppgiftslämnande till offentliga myndigheter.

Utskottet hemställde

1. beträffande förenkling av uppgiftsskyldigheten att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:232 punkten 1,

b. motionen 1975:240 i denna del,

c. motionen 1975:704 punkten 2,

d. motionen 1975:1072 punkten 3,

e. motionen 1975:1077 punkten 2 i denna del.

2. beträffande ersättning för uppgifts- och uppbördsskyldigheten att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:232 punkten 2,

b. motionen 1975:240 i denna del.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

- c. motionen 1975:1039 punkten K,
- d. motionen 1975:1072 punkten 1,
- e. motionen 1975:1077 punkten 3,
- f. motionen 1975:1093,
- 3. beträffande dispensförfarande avseende skatteredovisning och upp-
giftslämnande under semestertid att riksdagen skulle avslå motionen
1975:1072 punkten 2,
- 4. beträffande samordning av statliga tjänster och låneformer att riks-
dagen skulle avslå motionen 1975:1077 punkten 2 i denna del.

Reservation hade avgivits av herrar Olsson i Järvsö (c), Träff (m) och Hörberg (fp) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:1039 punkten K, 1975:1072 punkten 1, 1975:1077 punkten 3 och 1975:1093 samt med anledning av motionerna 1975:232 punkten 2 och 1975:240 hos regeringen begärde att utredningen om företagens uppgiftsplikt meddelades tilläggsdirektiv att skyndsamt utreda frågan om ersättning till företagen för deras medverkan vid uppgiftslämnandet.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Andersson i Knäred, Josefson och Sundkvist (samtliga c).

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 1 behandlar alltså företagens uppgiftsskyldighet och möjligheterna att förenkla uppgiftslämnandet. Vidare behandlas frågan om ersättning för arbetet med framtagning och redovisning av begärda uppgifter.

Samhällsutvecklingen och det växande kravet på information har under senare år medfört en kraftig ökning av antalet från företagen infordrade uppgifter. Det har också blivit alltmer komplicerade och arbetskrävande uppgifter som begärts. En undersökning från USA visar att antalet uppgifter som avkrävs företagen har ökat med 8 % från 1967 till 1974, men den arbetstid som uppgiftslämnandet krävt har ökat med hela 50 % på dessa sju år. Det finns anledning att räkna med att utvecklingen har gått i ungefär samma riktning här i landet.

En färsk undersökning som gjorts av Svenska arbetsgivareföreningen redovisar bl. a. exempel på att företag med ca 50 anställda har fått lägga ned omkring 800 arbetstimmar på uppgiftslämnande, och då har redovisning av personalskatter och moms ej inräknats.

Enligt andra uppgifter förekom 1971 från olika myndigheter totalt omkring 700 olika uppgiftskrav. Sammanlagt skulle företagen under ett år lämna omkring 74 000 deluppgifter.

Företagen upplever givetvis dessa ökande krav på uppgiftslämnande som en tung börda. Alldeles särskilt gäller detta de mindre företagen. De är ofta inte vana eller rutinerade när det gäller att ifylla komplicerade

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

blanketter och tycker att de kan använda sin arbetstid på ett bättre sätt. Många gånger måste arbete på nätter eller annan fritid tillgripas eller också måste konsulter utifrån eller servicebyråer anlitas. Företagarna tycker ibland, med rätta, att uppgiftslämnandet inte tjänar det syfte som företagen skulle kunna förvänta. De har inte nytta av det, och det bidrar givetvis till att skapa irritation. Detta kan också ha till följd att uppgifterna blir slarvigt ifyllda, till men för hela uppgiftsinsamlingen.

Det är många faktorer som driver fram nya uppgiftskrav. Såväl från olika myndigheter som från regeringen, och givetvis också här från riksdagen, växer kravet på underlag för statistik och utredningar av de mest skiftande slag. Självfallet är många av de krav på uppgifter som framställs berättigade, och till viss del kan uppgifterna även vara företagen och samhällsplaneringen till nytta. Men risken är uppenbar att mängden av uppgifter bara växer och blir alltför stor. De faktorer som bromsar tillkomsten av nya uppgiftskrav eller de som ifrågasätter redan utgående krav är färre och svagare. Därför kan man inte frigöra sig från känslan att de många företagare har rätt som säger, att uppgiftslämnandet skulle kunna minska och förenklas. Det torde också kunna ifrågasättas om det finns tillräckligt sakligt underlag för alla de uppgiftskrav som ställs, om de även prövades från ekonomiska utgångspunkter.

År 1966 beslutade riksdagen efter upprepade krav bl. a. från företagarorganisationer att en utredning skulle tillsättas beträffande företagens skyldighet att lämna uppgifter till olika myndigheter. Efter ett dröjsmål på fyra år effektuerade regeringen riksdagsbeslutet, och utredningen för företagens uppgiftsplikt, UFU, tillsattes. Den har tagit god tid på sig, men nu aviseras efter olika fördröjningar ett betänkande i slutet av detta år.

Skatteutskottet har vid behandlingen av ifrågasvarande motioner uttalat: "Det framstår --- som angeläget att rationalisera och i möjligaste mån begränsa arbetsgivarnas uppgiftslämnande. Utskottet förutsätter att åtgärder i denna riktning kommer att föreslås i det betänkande som inom kort väntas från UFU. I avvaktan på resultatet av utredningen är utskottet inte berett att nu ta ställning till vilka åtgärder som erfordras för att åstadkomma den eftersträlvade förändringen och rationaliseringen av uppgiftslämnandet."

Här är alltså utskottet enigt. Beträffande de i motionerna upptagna kraven på utredning av ersättning till företagen för fullgörandet av denna uppgiftsskyldighet har det tyvärr inte lyckats att uppnå enighet. Utredningen har enligt sina direktiv inte möjlighet att ta upp ersättningsfrågan, och vi som står för reservationen har ansett att tilläggsdirektiv skulle ges utredningen. Den har redan samlat expertis, ett betydande grundmaterial och erfarenheter som även skulle kunna utnyttjas för utredning av ersättningsfrågan.

De skäl som enligt min mening främst talar för att också frågan om ersättningen utreds är följande.

1. En ersättning kunde skapa rättvisare förhållanden mellan olika fö-

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

retag med skiftande omfattning av uppgiftslämnande. Särskilt kunde de mindre företagen kompenseras för den i förhållande till deras resurser betungande uppgiftsbördan.

2. En ersättning kunde möjliggöra bättre och mer genomarbetade svar på myndigheternas förfrågningar. Företagen skulle kunna anlita expertis och rutinerade medhjälpare för uppgiftslämnandet. Härigenom skulle värdet av undersökningarna och den därpå grundade statistiken kunna ökas väsentligt.

3. Ett ersättningssystem skulle åstadkomma en ekonomisk prövning av varje uppgiftskrav, och det är kanske den allra väsentligaste frågan. Härigenom skulle myndigheter och andra som begär uppgifter bibringas en större kostnadsmedvetenhet. Värdet av en enkät skulle ständigt prövas mot vad den kostade myndigheten. Då skulle många onödiga uppgiftskrav försvinna, och de som går ut skulle automatiskt nedbantats och förenklas så att de inte skulle medföra så stort arbete hos företagen. Detta skulle givetvis resultera i en lägre kostnad för myndigheten. Enligt min mening räcker det inte med att angripa frågan på det sätt som utskottet gjort för att få till stånd en förenkling och rationalisering, utan man måste också för att kunna åstadkomma tillräcklig effekt få till stånd en ekonomisk prövning.

Den viktigaste invändningen mot att införa en ersättning för uppgiftslämnandet har varit att det möter administrativa svårigheter att genomföra. Jag är fullt medveten om dessa svårigheter. Men det är för att få fram en värdering och bedömning av dessa frågor som jag anser att en utredning borde ske. Det finns dock numera tekniska möjligheter bl. a. via ADB som ställer frågan i ett annat läge än för låt oss säga tio år sedan, då dessa krav första gången togs upp i riksdagen. Man bör också kunna tänka sig olika schablonlösningar som möjliggör en försvarbar administrativ uppläggning. Det har i debatten nämnts flera olika förslag som verkar tekniskt möjliga. Jag anser att det nu finns sådana förutsättningar att klara denna delfråga, att den är värd att pröva närmare i en utredning.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till reservationen vid skatteutskottets betänkande nr 1.

I samma betänkande behandlas en fråga om åtgärder för samordning av tjänster och låneformer som stalliga institut administrerar. Den är föranledd av en centermotion, 1975:1077, och motiveringen återfinns i motionen 1975:1661. Många nya låneformer och olika servicemöjligheter har ju tillkommit under årens lopp, vilket har medfört att vi nu har en omfattande flora av bestämmelser och villkor, som företagarna skall ta del av innan de beslutar sig för vilken form de skall använda och utnyttja. Det skapar villrådighet, irritation och onödigt arbete. Tiden är enligt min mening nu inne att undersöka möjligheterna till en förenkling och samordning även här.

Utskottet hänvisar till ett yttrande från näringsutskottet, där det uttalas att industriverket med sin överblick över de mindre och medelstora fö-

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

retagens förhållanden är väl lämpat för de samordnande insatser som är önskvärda i fråga om utformningen av de kreditstödjande organens verksamhet. Skatteutskottet delar den uppfattningen. För min del hade jag önskat en viljeyttring som svar på motionerna i form av en uppmaning till industriverket att ta upp denna fråga till behandling, men utskottet ville nu inte göra en sådan beställning. Enligt vad jag har inhämtat strävar industriverket i sitt dagliga arbete i riktning mot en förenkling och samordning av den företagservice som undan för undan beslutats. Men industriverket uttalar också att någon mer påtaglig insats i detta avseende inte kunnat göras på grund av brist på resurser. Jag vill då här uttala den förhoppningen, att industriverket snarast skall få de ekonomiska möjligheter som erfordras för att utföra denna genomgripande samordningsuppgift. Det är enligt min mening mycket angeläget att underlätta för de mindre och medelstora företagen att tillgodogöra sig den service och de låneformer av olika slag som de statliga instituten erbjuder.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Herr Olsson i Järvsö har, tycker jag, på ett mycket bra sätt utvecklat reservanternas tankegångar i fråga om kraven på ersättning till företagen för de uppgifter som i olika sammanhang skall lämnas. Jag delar i hans beklagande av att utskottet inte kunnat enas om utredningskravet, men till skillnad från honom beklagar jag också att han inte fick sina partikamrater med på reservationen. Det gör att jag kan vara förhållandevis kortfattad när det gäller att för min del plädera för reservationen.

Låt mig emellertid bidra med en statistisk uppgift som belyser vilka dimensioner det rör sig om.

Enligt riksarkivets uppskattning producerade de centrala verken under år 1973 ett skriftligt material, som inkl. korrespondens motsvarar 20 000 hyllmeter. Det är ganska aktningvärda siffror! Pappersflödet har sedan dess växt, och det fortsätter uppenbarligen att växa. Till inte ringa del är pappersfloden ett resultat av tillflöden från de många, många små bäckar som de ifrån företagen infortrade uppgifterna representerar.

Det är nu inte bara företagen som börjar bli betänksamma inför denna utveckling. Tillåt mig, herr talman, att använda statistiska centralbyrån som vittne i det här sammanhanget. Den är ju en institution som har till uppgift att handha mycket av det informationsflöde som skall samlas in, och det har bl. a. resulterat i att SCB för egen del under en 25-årsperiod från 1945 till 1972 har ökat sin medarbetarstab från 286 tjänster till 1 709.

SCB säger i sin anslagsframställning i år att uppgiftslämnarfrågorna måste ägnas ökad uppmärksamhet och att verket med oro observerar de växande svårigheterna att insamla primäruppgifter till statistiken. Man hävdar vidare:

”Kraven på uppgiftslämnarna inom företagssektorn har successivt ökat. Detta är en följd dels av utbyggnader av statistiken, dels – och främst – av de krav på nya resp. mer förfinade administrativa åtgärder som

samhällsutvecklingen medför. Sammantaget har denna utveckling in-
neburit en allt större belastning på uppgiftslämnarna. Därför framstår
det som alltmer angeläget för SCB att så långt möjligt begränsa och un-
derlätta uppgiftslämnarnas arbete att tillhandahålla de data som erfordras
för statistiken. Generellt torde man kunna säga att den nya information
som efterfrågas av statistikanvändarna karakteriseras av en ökad kom-
plexitet och svårighetsgrad i fråga om såväl mätproblem som krav på
tillförlitlighet. Hög precision och aktualitet i primäruppgifterna framstår
som alltmer betydelsefull för statistikens användbarhet.

Indikationerna på en allmänt utbredd uppgiftslämnartrötthet – med
åtföljande negativa effekter på statistikens kvalitet – har i dagsläget ac-
centuerats påtagligt." Så långt SCB.

Samtidigt vill jag emellertid erkänna att myndigheterna försöker ta
hänsyn till den arbetsbelastning som de skapar genom att öka uppgifts-
bördorna. Den kritik som i olika sammanhang har riktats emot invecklade
och tidsödande formulär har uppenbarligen haft en viss bromsande effekt.

Som här redan har sagts delar utskottet den här uppfattningen och
anser det angeläget att i möjligaste mån rationalisera och begränsa ar-
betsgivarnas uppgiftsinlämnande. Men man lämnar t. v. öppet vilka åtgärder
som krävs för att åstadkomma detta och hoppas alltså att den
sittande utredningen – som när vi behandlade frågan förra året angavs
skola lämna sitt betänkande under våren 1975 och nu sägs skola komma
med det under årets slut – skall kunna bjuda på lösningarna.

Jag vill i likhet med herr Olsson i Järvsö understryka det faktum att
UFU, som den här utredningen förkortas, enbart har en teknisk uppgift
och uttryckligen är förhindrad att behandla problemen som rör kost-
nadssidan av uppgiftslämnandet. En systematisk prövning av uppgifts-
kravens kostnader för de inblandade parterna är nog mycket sällsynt.
I praktiken tror jag inte heller att det förekommer någon egentlig vär-
dering av de kostnader som uppstår för individer och företag när man
kommer med nya uppgiftskrav, exempelvis i samband med att utred-
ningar i sina betänkanden föreslår sådana, vilket ofta är fallet.

Jag vill gärna återgå ett ögonblick till SCB. Man säger nämligen i sin
anslagsframställning, som jag citerade en del ur förut, också följande:

"Frågan om företagens uppgiftslämnande till statistiken har också en
mycket påtaglig kostnadsaspekt: företagens kostnader för uppgiftsläm-
nandet torde vara väsentligt högre än SCBs produktionskostnad."

Det bör kanske tilläggas att SCB i sin anslagsframställning i år också
äskar ett engångsbelopp för att undersöka uppgiftslämnarnas kostnader
för olika typer av begärda uppgifter i avsikt att få ett underlag för att
kunna styra rationaliseringsåtgärderna till de områden där behoven sägs
vara störst. Detta är alltså ett bevis för att kostnadsvärderingen har en
funktion när det gäller att prioritera mellan olika uppgifter.

Jag tycker, herr talman, att när nu SCB begär speciella anslag för detta
ändamål så hade det varit klokt och praktiskt att låta UFU, som alltså
ännu inte är färdig, få tilläggsdirektiv. Med den expertis som där är samlad

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

skulle man kunna göra den utredning som SCB uppenbarligen, liksom vi, anser vara önskvärd och nödvändig. Om det nu är för sent med tilläggsdirektiv till utredningen, så förefaller det mig ändå praktiskt att använda den expertis som finns där för en fortsättning, baserad på de resultat som man redan har kommit till.

Avslutningsvis vill jag slå fast att det i huvudsak är två motiv som vi har för att få ersättningsfrågan utredd. För det första skulle företagen – och alldeles särskilt de mindre företagen – få en skälig kompensation för det arbete som de enligt lag är skyldiga att utföra. Jag vill stryka under att detta inte bara gäller generellt för alla företag, oavsett storleksordning, utan att det också gäller att särskilja olika branscher och många gånger också företag inom branscherna. En del av dessa uppgifter är inte av allmän karaktär – uppgiftslämnarna utväljs efter vissa statistiska grunder. Det är alltså här fråga om ett visst rättvisekrav även företagen emellan.

För det andra borde, som tidigare här också apostroferats, ett ersättningssystem som belastar vederbörande myndighets budget – och som i programbudgeteringens tidevarv är ännu mer väsentligt – kunna få en återhållande effekt på statistikflödet. Fördelen med ett prissättningssystem är att det kan utgöra en broms för den annars alltför hastigt växande byråkratin och även innebära ett prioriteringsmedel – för att låta de mest väsentliga kraven få förtur framför de mindre väsentliga. Med relativt effektiva och enkla hjälpmedel skulle, menar jag, hushållningen med myndigheternas resurser förbättras, och man skulle bli mer motiverad att slopa ett helt överflödigt uppgiftsinsamlande.

Reservanterna anser sig alltså, herr talman, vara ute i ett angeläget ärende, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Folkpartiet strävar efter att få en decentraliserad ekonomi i vårt land. En sådan förutsätter arbetsutrymme för mindre och medelstora företag. Det är därför naturligt att inom en decentraliserad ekonomi – baserad på en marknadsekonomi, styrd av samhället – vidta alla de åtgärder som förenklar verksamheten för de mindre och medelstora företagen, som stimulerar fortsatta företagarsatser i sådana företag och som ger anledning till etableringar.

Att förenkla det ofta betungande uppgiftslämnandet till statliga m. fl. myndigheter är ett sätt att avlasta i synnerhet de mindre företagen. Många kvällar och veckohelger går åt till detta uppgiftslämnande – utan ersättning från de uppgiftskrävandes sida.

Vi får inom kort ett utredningsbetänkande som, enligt vad skatteutskottet enligt hoppas, skall ge förslag till samordnande och nedskärande åtgärder i vad gäller uppgiftslämnandet. Men den sittande utredningen har inte i uppdrag att överväga en sådan åtgärd som ersättning till företagen för uppgiftslämnandet.

Även socialdemokraterna, som ibland kritiserar marknadsekonomi,

har dock i andra sammanhang uttalat sig för att en prisbeläggning eller prishöjning kan utnyttjas för att begränsa efterfrågan på en produkt eller en prestation. Sålunda uttalade sig statsministern i vintras för bl. a. en höjning av energiskatten såsom en åtgärd i konsumtionsminskande syfte. Det torde inte råda något tvivel om, ifall en myndighet önskar en uppgift från företagen, att det görs en noggrannare bedömning av uppgiftens angelägenhetsgrad om myndigheten i fråga blir tvungen att betala för uppgiften. En avgiftsbeläggning på uppgiftsinfordrandet är måhända den allra bästa och enklaste åtgärden för att minska den stora flora av uppgifter som i dag infordras från olika håll. – Ett sådant avgiftssystem kan göras schablonmässigt och administrativt enkelt.

Vad folkpartiet begär är att den sittande utredningen skall få tilläggsdirektiv att utreda ett avgiftssystem. Vi reserverar från folkpartiet och moderaterna samt herr Olsson i Järvsö från centern vill att en sådan kompletterande utredning skall göras *efter* det att utredningens aviserade betänkande lämnats. Vi vill inte att detta försenas men anser att den sittande utredningen har kompetens för det vi ytterligare begär.

Det är ledsamt att inte hela centerpartiet kunnat ställa upp bakom detta angelägna utredningskrav. Kostnadsersättning till framför allt mindre företag för deras arbete med uppgiftslämnandet är ju en av många åtgärder som främjar en decentraliserad ekonomi.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr STADLING (s):

Herr talman! Vid skatteutskottets betänkande 1975/76:1 behandlas frågor som varit föremål för debatt flera gånger här i kammaren.

Det gäller förenkling av uppgiftsskyldigheten, ersättning för uppgift och uppbörd, dispensförfarande avseende skatteredovisning under semestertid och samordning av statliga tjänster och låneformer.

Riksdagen har vid tidigare tillfällen avslagit motionerna – framför allt de som avser förenkling av uppbördssystemet – med hänvisning till den pågående utredningen om företagets uppgiftsplikt, UFU, som här nämnts. I avvaktan på resultatet av denna utredning är utskottet inte heller nu berett att ta ställning och avstyrker därför bifall till motionerna i denna del.

I fråga om ersättning för uppgifter och uppbörd anser utskottet att någon ersättning för detta arbete – utöver vad som finns inbyggt i kredittiderna för inleverans av skatter och avgifter till staten – inte bör utgå och avstyrker bifall till dessa motioner. Utskottet avstyrker även bifall till yrkandena om tilläggsdirektiv till UFU under motivering att detta ytterligare skulle försena utredningens arbete.

I vad det sedan gäller vidgat dispensförfarande avseende företagets skatteuppbörd och statistikuppgifter under semestertid säger sig utskottet ha förståelse för att dessa skyldigheter kan medföra viss bundenhet och andra svårigheter under semestermånaderna men avstyrker bifall till motionen, då förslaget skulle medföra administrativa svårigheter och omo-

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

tiverade förmåner för vissa företag.

När det slutligen gäller yrkandet om åtgärder för att samordna tjänster och låneformer som statliga institut administrerar avstyrker utskottet bifall under motiveringen att industriverket med sin överblick över de mindre och medelstora företagens förhållanden är väl lämpat för de samordnande insatser som är önskvärda i fråga om utformningen av de kreditstödjande organens fortsatta verksamhet.

Till utskottets betänkande har, som anförts här, fogats en reservation av representanter för de tre borgerliga partierna, vari man yrkar bifall till de berörda motionerna.

Ett särskilt yttrande har lämnats av herrar Andersson i Knäred, Josefson och Sundkvist, vilka avslutningsvis anför att enligt deras uppfattning bör de förslag som inom kort väntas från UFU om företagens uppgiftsplikt avvaktas innan vidare åtgärder vidtas.

Herr talman! Jag delar den uppfattningen och yrkar bifall till utskottets förslag på alla punkter.

När det sedan gäller den debatt som förts här i dag – den har gått efter ungefär samma tema som tidigare år – måste jag säga att alla är vi väl överens om att uppgiftsskyldigheten är en besvärande pålaga för företagen. Det är väl ingen som vill motsätta sig en förenkling av systemet, men när det nu pågår en utredning som väntas lägga fram förslag inom den allra närmaste tiden, anser utskottsmajoriteten att det är klokt att avvakta detta förslag innan vi lägger ytterligare synpunkter på det här problemet.

Frågan huruvida vi skall ge oss in på ett system med ersättning för avlämnandet av uppgifter är det mycket svårt att ta ställning till. Vid de debatter som tidigare förts här i riksdagen har bl. a. de borgerliga representanterna sagt att om de statliga myndigheterna endast infortrade uppgifter som kan anses vara oundgängligen nödvändiga för samhällsplaneringen, så skulle man kunna acceptera kostnaderna. Då inställer sig osökt frågan: Vilka uppgifter är oundgängligen nödvändiga för samhällsplaneringen? Och vem skall avgöra detta? Det är vanskliga frågor. Det torde också bli mycket svårt att utfärda rättvisa ersättningsnormer för arbetet med uppgiftslämnandet.

Sedan skall man komma ihåg att när det gäller uppbörden får uppgiftslämnarna där en viss ersättning genom det kreditanstånd som lämnas.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stadling nämnde att denna fråga har diskuterats länge. Det är riktigt och jag tycker att tillfället nu vore mycket gynnsamt att utnyttja UFU:s resurser för att äntligen få klarlagt huruvida den här diskussionen skall fortsätta eller om det möjligen kan vara så att kraven är oberättigade. Om en utredning skulle visa att kraven är oberättigade, kan diskussionen om ersättningsfrågan lämnas. Därför måste vi, tycker

jag, låta den här utredningen klarlägga situationen.

Herr Stadling påstod att man från företagarkåll sagt att om staten nöjde sig med att infordra endast de nödvändigaste uppgifterna, skulle företagen kunna godta den principen. Sedan frågade herr Stadling vem som skall avgöra vad som är nödvändigt och menade att detta skulle bli svårt att lösa. Där sätter herr Stadling fingret på den ömma punkten. Det är ju vår syn på den här frågan att det endast är genom en ekonomisk prövning som man kan få en tillfredsställande begränsning av de här uppgifterna. Finns det ingen prövning kan man fortsätta begära uppgifter bara för att det är intressant eller för att det passar ens eget arbete. Bevisligen finns det en hel del uppgiftskrav som skulle kunna vara enklare eller ifrågasättas. Jag kan peka på det faktum att större företag numera börjat interndebitera kostnader. Även inom storföretagen har det nämligen visat sig att många vill ha fram en mängd uppgifter. När man då interndebiterar kostnader från olika sektorer får man själv ta ställning till om det är lönsamt eller inte, vad man vill åstadkomma. Om jag som företagare vill ha uppgifter för mitt eget företag, t. ex. om hur kunderna ser ut, hur försäljningen går, hur effektiviteten utvecklas, hur lönsamheten är, osv., då ställs jag inför frågan: Vad kostar det? Lönar det sig att ta fram dessa uppgifter? Därigenom får jag automatiskt en kontroll av vad som är lönsamt och vad som inte är realistiskt att genomföra.

Därför tycker jag att det finns starka skäl för en utredning på detta område.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Endast några kommentarer.

För att vi inte skall framstå såsom oeniga på den punkten vill jag säga att ingen är angelägen att försena UFU:s betänkande. Tvärtom. Det hade varit bra om det betänkandet hade framlagts i våras, som man för ett år sedan trodde skulle ske. Men jag är övertygad om att vi ändå hade haft anledning att yrka på en fortsatt utredning om de ekonomiska aspekterna. Det är alltså därför reservationen kommit till.

Är det inte något ologiskt, herr Stadling, att när det gäller skatteuppbörden tala om att företagen får en ersättning i form av en viss kredittid men att ställa sig helt oförstående till behovet av en sådan ersättning när det gäller uppgiftslämnandet?

Utskottet säger, och det underströk herr Stadling, att ett dispensförfarande när det gäller inbetalning av avgifter under semestertid skulle medföra administrativa svårigheter. Jag förutsätter att de administrativa svårigheter man då tänker på är de som uppstår hos myndigheterna. Lyhördhet för sådana svårigheter är i och för sig aktningsvärd, men det vore bra om dövheten vore mindre påtaglig när det gäller de administrativa svårigheter som uppstår ute hos företagen.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Ingen kan förneka att det är en belastning för företagen

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Företagens uppgifts- och uppbörds-skyldighet m. m.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

att lämna alla de uppgifter som de avkrävs och att ta upp arbetsgivaravgifter och försäkringsavgifter av olika slag som de ålagts att ta upp. Företagen utför här åt samhället ett serviceuppdrag som är ganska så betungande.

Jag har full förståelse för den olust detta inger och den oro för framtiden som ett ökat uppgiftslämnande medför. Företagaren, inte minst småföretagaren, har i tider med stark inflation ett mycket hårt klimat att arbeta i. Han måste inte bara fullgöra de vanliga, många gånger besvärliga uppgifter som möter en företagare utan dessutom ständigt anpassa pris-sättning och marknadsföring till de snabba förändringar i övrigt som då sker i samhället. Samtidigt blir det, med den pågående pris- och lönestegringen, alltmer kostnadskrävande att fullgöra uppgifts- och uppbördsuppdrag åt samhället.

Frågan är då: Vad skall man göra för att lösa detta problem? Ja, enligt min mening bör man i första hand göra allvarliga ansträngningar att samordna och förenkla arbetet och därmed begränsa denna pålaga. Skatteutskottet har också mycket starkt understrukit detta i sitt betänkande. Utskottet säger bl. a.: "Det framstår därför som angeläget att rationalisera och i möjligaste mån begränsa arbetsgivarnas uppgiftslämnande."

Som man har betonat här i debatten är frågan också föremål för utredning. Utskottet förutsätter att åtgärder i denna riktning kommer att föreslås i det betänkande som inom kort lämnas av UFU.

I ett särskilt yttrande som fogats vid utskottsbetänkandet har jag tillsammans med herr Andersson i Knäred och herr Sundkvist starkt understrukit nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtas för att rationalisera och nedbringa arbetet med uppgiftslämnande och avgiftsinbetalningar. Man kan gå olika vägar för att åstadkomma en begränsning av dessa uppgifter, och jag är inte främmande för att vi också i vårt land måste pröva möjligheterna med ett kontrollorgan liknande det som finns i Amerika. Det kontrollorganet skall ge myndigheterna tillstånd att gå ut med en begäran om lämnande av uppgifter från företagare, men det skall också kontrollera huruvida det inte finns möjligheter att få de önskade uppgifterna genom det material som redan har inkommit. Jag anser att inte minst detta sistnämnda kan vara ganska viktigt – det är kanske en mera effektiv väg med ett kontrollorgan än att bara ta upp frågan om ersättning.

I motioner, i reservationen och i debatten har yrkats utredning av frågan om ersättning till uppgiftslämnaren. För oss som står bakom det särskilda yttrandet framstår det som mest angeläget att begränsa arbetsuppgifterna. Ingen kan förneka att ett ersättningssystem i sig självt skulle medföra ytterligare arbete för både företag och myndigheter. Därför anser jag att man bör avvakta utredningens resultat – speciellt när det kan väntas föreligga inom ett par månader – innan man kräver att ytterligare åtgärder skall vidtas. Det är också motiveringen för mitt ställningstagande.

I debatten har herr Olsson i Järvsö betonat att han är medveten om

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

svårigheterna att genomföra ett ersättningssystem, men han vill ha prövat vilka möjligheter det finns att utforma ett sådant. Herr Hörberg ansåg att det skulle vara enkelt att klara detta. Det föreligger alltså vitt skilda uppfattningar härom. Nog anser jag att det riktigaste är att avvakta vad utredningen kommer fram till. Ser man som det viktigaste målet att begränsa uppgiftslämnandet, har man anledning att vänta i ett par månader för att se vad utredningen föreslår. Jag hade större förståelse för reservanternas uppfattning då man inte visste när utredningen skulle redovisa sitt resultat. Men när det är så kort tid kvar som ett par månader bör vi kunna vänta.

Vad beträffar utnyttjandet av den expertis som utredningen har till sitt förfogande finns den ju kvar också sedan utredningen har lämnat sitt betänkande. Med utgångspunkt i det läge som råder när vi ser utredningsresultatet får vi ta ställning till om de önskemål som framställts har tillgodosetts eller inte.

Jag vill till sist betona önskvärdheten av att vi också prövar ett sådant kontrollorgan som jag nyss nämnde. Det kan ha stor betydelse när det gäller den enligt min uppfattning viktigaste frågan, nämligen att begränsa uppgiftslämnandet, att förenkla det och att där det finns möjligheter samordna det.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Josefson sade bl. a. att företagarna, i synnerhet småföretagarna, har ett allt hårdare klimat att arbeta i och att det uppgiftslämnande som vi i dag diskuterar blir alltmer kostnadskrävande. Jag tycker att herr Josefson därmed argumenterade mycket bra för en utredning om kostnadsersättning för uppgiftslämnande till framför allt de mindre företagarna. Jag är mycket ledsen för att herr Josefson och hans kamrater i skatteutskottet, med undantag för herr Olsson i Järvsö, inte är beredda att tillstyrka tilläggsdirektiv till en sådan utredning när de tydligen har den uppfattningen att uppgiftslämnandet är ett kostnadskrävande arbete.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Hörberg vill jag säga att de argument jag framförde på den berörda punkten är ännu mer motivering för det jag yrkade på, nämligen en begränsning av uppgiftslämnandet. Jag trodde att vi var helt eniga om att främsta målsättningen är att begränsa uppgiftslämnandet. Om företagen skall redovisa vilka uppgifter som lämnats, kommer vi inte ifrån att det skapar ytterligare merarbete för företagen och ytterligare krångel.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Som utskottet anför läggs ett långtgående ansvar och

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

långtgående skyldigheter på arbetsgivarna när det gäller att lämna uppgifter till statliga myndigheter om förhållanden som rör verksamheten. Frågor gällande uppgifts- och uppbörds-skyldigheten är, som här konstaterats, f. n. föremål för översyn av en utredning. Utskottet har för sin del anfört att utredningens resultat bör avvaktas.

I en borgerlig reservation, som dock inte fått full uppslutning, har hemställts att utredningen skall meddelas tilläggsdirektiv att utreda frågan om ersättning för avlämnande av uppgifter. Hur har man motiverat det förslaget? Jag citerar ur reservationen: "Till de metoder som bör övervägas för att åstadkomma en samordning, förenkling och begränsning av uppgiftslämnandet hör även ett system med kostnadsersättning till företagen för det arbete som framtagning av uppgifter och fullgörandet av uppgiftsskyldigheten innebär."

I ett centerpartistiskt särskilt yttrande avslöjas det här än mer naket. Där säger man nämligen: "Ett ersättningssystem skulle sannolikt också ha en tillbakahållande effekt."

Alla i denna församling torde vara ense om att det finns ett starkt intresse av att bestämmelserna för uppgiftsskyldigheten är utformade så att företagen kan fullgöra sina skyldigheter på ett enkelt och rationellt sätt. Utöver den ersättning som redan finns inbyggd i de kredittider som skatte- och avgiftssystemet medför begär man alltså att myndighet som kräver uppgifter från företagen skall betala härför. Jag finner denna tanke fullkomligt orimlig.

Självfallet måste näringsidkare underkasta sig de villkor som samhället ställer upp för verksamheten, och naturligtvis måste de också genom att lämna de uppgifter som behövs ge kontrollmyndigheter, tillsynsmyndigheter och de organ som planerar i samhället möjligheter att sköta sina åligganden.

Jag är övertygad om att uppgiftsskyldigheten i framtiden kommer att vidgas till nya områden. Främst tänker jag då på arbetsmiljön, där ett otal informationer i framtiden kommer att krävas från företagen. I stället för att ge betalt för detta uppgiftslämnande blir det enligt min mening nödvändigt att ålägga de uppgiftsskyldiga ett direkt straffansvar, så att man får in korrekta uppgifter och en uppfattning om vad som krävs för en uppföljning av miljövårdsarbetet.

Jag finner det märkligt att man från de borgerligas sida inte nöjer sig med konstaterandet att systemen skall ses över för att göras rationellare och enklare. Ändå märkligare finner jag argumentet vara att en avgiftsbeläggning skulle skapa en ekonomisk prövning hos myndigheten. Skulle nu arbetarskyddsstyrelsen vilja införa uppgifter om vilka kemiska ämnen och preparat som används i företagen skulle man enligt den här modellen göra en ekonomisk kalkyl och undersöka om det kan vara lönsamt. Jag vill starkt understryka att myndigheterna inte kan få åläggas en sådan ekonomisk påtryckning.

En prövning av hur man mest rationellt skall lägga upp uppgiftslämnandet är angelägen och här finns, som jag konstaterat tidigare, inga

delade meningar. Men nu föreslås ett ersättningsystem som genom att belasta myndigheternas budget skall bromsa kraven på information om vad som sker ute i företagen. Syftet med ersättningskravet kan vara en vilja att mörklägga förhållanden i t. ex. arbetsmiljön genom att låta resursbrist hos myndigheten avgöra vilka informationer som skall tas fram.

Att låta någon form av marknadseffekt få ett avgörande inflytande över den kunskap som samhället behöver om näringslivet är enligt min mening farligt, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Herr Sivert Andersson i Stockholm höll nästan en straffpredikan och försvarade tydligen varje uppgiftskrav som i dag ställs på företagen och dessutom varje uppgiftskrav som i framtiden kommer att ställas. Han menar att företagen till varje pris måste underordna sig detta och snällt fylla i uppgiftsblanketterna.

Hur kommer det att gå med effektivitet, lönsamhet och sysselsättningsförmåga om man driver detta för långt?

Vi är fullt medvetna om, det har jag sagt tidigare, att det behövs en mängd olika uppgifter för samhällsplaneringen och även för företagens utveckling. Men det är ett faktum, som många kan intyga, att de uppgifter som skall lämnas kunde vara förenklade, och att ett stort antal av dem kan ifrågasättas. Jag vill bestämt hävda att detta kommer att gälla i framtiden kanske i än högre grad.

Det går inte att utan vidare införa ett uppgiftskravssamhälle. Det måste finnas tid för företagarna att jobba litet även med andra uppgifter. Jag tror att de anställda i företagen har stor förståelse för att det många gånger är bättre med en vettig planering än att företagaren bara skall sitta med meningslösa uppgifter vid skrivbordet.

Det är alltså här inte bara fråga om uppgiften som sådan utan fråga om man skall infordra den mängd av uppgifter som nu krävs och då kommer man in på hur det hela skall kunna förenklas.

Vi väntar på en utredning, det är alldeles riktigt. Jag tror det kommer en del förslag som kan genomföras. Men vi reserverar oss menar att det inte räcker att t. ex. med frivilliga medel försöka hejda kraven på uppgiftslämnande. Det måste även till en ekonomisk prövning för att man skall kunna se vilka krav som är lönsamma och vilka som är mindre lönsamma och nyttiga.

Jag kan hänvisa till en debatt som fördes i Dagens Nyheter för inte länge sedan om detta problem men på ett annat område, nämligen de statliga institutionernas. Man hade kommit underfund med att man begärde uppgifter av varandra, det gäller utbildningsfrågor inte minst, till en grad – jag tror att Sivert Andersson känner till detta – som hotar

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

att binda professorer och kvalificerade personer med höga löner att till 40–50% syssla med lämnandet av uppgifter myndigheterna emellan. Det är väl inte dit vi vill komma?

Vi måste se till att vi får en regulator som avvärjer en sådan utveckling. Dagens Nyheter säger i en ledare där man kommenterar den här diskussionen att det kanske inte skulle vara så dumt med en intern debitering de statliga myndigheterna emellan så att man finge se vad uppgiftslämnandet kostar. Detta är ett exempel som visar vad vi reserverar menar med att det måste finnas en ekonomisk kontroll även på uppgiftslämnandet från företagen.

I detta anförande instämde herr Hörberg (fp).

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Järvsö har fått för sig att jag i mitt inlägg skulle ha försvarat varje uppgiftskrav som finns nu och som kommer att finnas i framtiden. Jag skall citera från mitt manus för att klargöra vad jag egentligen sade, eftersom det inte har gått fram trots att mitt inlägg tydligen uppfattades som en straffpredikan.

Alla i den här församlingen, sade jag, torde vara ense om att det finns ett starkt intresse av att bestämmelserna för uppgiftsskyldigheten är utformade så att företagen och andra kan fullgöra sina skyldigheter på ett enkelt och rationellt sätt. Det är en uppfattning som jag står för. Det kan inte få vara så att den ekonomiska prövningen eller påtryckningen, som jag närmast skulle vilja kalla det, är avgörande för i vilken grad myndigheten skall kunna skaffa sig uppgifter om vad som sker ute i samhället.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har heller aldrig sagt att den ekonomiska prövningen skulle vara avgörande, men den kan vara en bidragande faktor till en sund och riktig utveckling på uppgiftslämnandets område.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Om detta ersättningssystem skall ha någon effekt så måste det vara en ekonomisk effekt, och den – det har jag deklarerat – anser jag vara farlig.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Jag begärde ordet för att replikera på vad herr Sivert Andersson i Stockholm sade i sitt inlägg. Jag är tacksam för det inlägget. Det klarade i varje fall ut för oss hur överheten ser på dessa frågor när han i magistrala ordalag sade till företagen, att det rätter och packer Eder efter, då det gäller att lämna uppgifter.

Nu är det emellertid så att en del av överhetens organ för detta ändamål inte delar denna enkla inställning till problemet. I statistiska centralbyråns

interna handbok återfinns bl. a. följande påpekande: "Mot konsument-önskemålen måste ställas kostnader och andra uppoffringar som framställningen av produkterna för med sig. Det gäller då att inte bara se till SCB:s egna produktionskostnader utan även till uppgiftslämnarnas kostnader, som kan vara mycket betydande. Särskilt på företagssidan medför uppgiftslämnandet en avsevärd direkt kostnadsbelastning."

Tyvärr återfinns i de konkreta avsnitten som berör planering och uppföljning inga angivelser om hur dessa kostnader sedan skall beaktas i planeringen, kalkyleringen och utvärderingen av de skilda projekten. En översiktlig granskning av ett antal utredningsbetänkanden med förslag om nya uppgiftskrav bekräftar också att det mycket sällan förekommer en sådan utvärdering som statistiska centralbyrån anser önskvärd.

Så vill jag fråga herr Sivert Andersson vad han egentligen menar med att användandet av ekonomiska kriterier bredvid andra styrmedel när det gäller att få en rationellare hantering skulle kunna innebära någonting av försök till mörkläggning. Menar herr Andersson att de verk som begär anslag för att betala exempelvis en utredning rörande en väsentlig fråga inom arbetarskyddet, som kräver insamlande av uppgifter, skulle få avslag härpå vid budgetbehandlingen?

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Träff har ju utnämnt mig till överhet och sagt att jag talar i magistrala ordalag. Det tänker jag inte kommentera på annat sätt än att säga att den attityd som herr Träff intar i denna fråga på ett utomordentligt sätt placerar honom på den sociala rangskalan också.

Statistiska centralbyrån är säkert medveten om att dess uppgiftskrav kostar pengar, och det är väl ett naturligt konstaterande att man måste göra avvägningar på vissa områden.

När det sedan gäller kravet på att införa ett särskilt avgiftssystem för de myndigheter som behöver skaffa sig upplysningar om olika faktorer ute i samhällslivet, så ligger det något annorlunda till. Om det – som vi har fått uppleva under det senaste året – inträffar att en myndighet med mycket kort varsel skall ta reda på hur förhållandena i själva verket är ute på fältet, så är det faktiskt litet krångligt att gå över riksdagen och begära anslag till att verkställa uppdraget. Naturligtvis får man inte lägga sådan hämsko på en myndighet när det gäller att ta reda på sakförhållanden av olika karaktär ute i arbetslivet. En sådan ekonomisk påtryckning är omöjlig när man nu på annat sätt har bestämt sig för att försöka angripa de här förhållandena.

Herr WÄÄG (s):

Herr talman! Herr Olsson i Järvsö sade att det här är en gammal fråga, och det är det verkligen. Herr Olsson och jag hade, vill jag minnas, en liten diskussion om den i gamla riksdagens första kammare.

I delegationen för mindre och medelstora företag, som på detta begränsade område föregick industriverket, tog jag upp denna fråga efter

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens upp-
gifts- och uppbörds-
skyldighet m. m.*

den här diskussionen. Alla tyckte det måste vara rätt att folk fick ersättning för ett sådant här uppgiftslämnande. När vi satte oss ner och funderade över hur det skulle gå till, konstaterade vi att t. ex. statistiska centralbyrån på något sätt måste bli affärsdrivande och ta betalt för sina tjänster. Men då stegrade sig företrädare för bl. a. herr Träffs förbund, som är en stor konsument av statistiska centralbyråns tjänster, och frågade: Skall alla arbetsgivare som behöver allt det här materialet för sitt förbunds verksamhet betala för det? Därmed kom vi inte längre och förmådde inte prestera något betänkande, vilket ursprungligen varit vår avsikt.

Frågan är svår. Kan statistiska centralbyrån programbudgeteras i sann modern statlig anda? Kan man ta betalt för offentliga handlingar? Det kan vi inte svara på här. Det är saker som måste utredas och som verkligen är omständliga att utreda.

Delegationen för mindre och medelstora företag gick upp i industriverket och sedan tillsattes en utredning, som enligt uppgift snart skall lägga fram resultatet av sitt arbete. Med hänsyn till att frågan är så svår är jag emellertid övertygad om att ett tilläggsdirektiv till utredningen skulle fördröja frågans lösning. Då fick man kanske något att klaga över ett par år till – som en grundval för sina aktiva insatser för svensk företagsamhet –, men det skulle inte föra själva frågan framåt, och det är ju det vi är intresserade av, eller hur?

Jag har full förståelse för att det här uppgiftslämnandet är irriterande, mer irriterande än arbetsbelastande, men jag kan inte för ett ögonblick tro att det är riktigt som herr Olsson i Järvsö säger, att man lejer konsulter för att lämna uppgifter till statistiska centralbyrån. Nämn någon som gör det, herr Olsson! Jag kan inte tänka mig detta. Men uppgiftslämnandet är som sagt irriterande. Sådana här saker ligger man på till sista dagen därför att man finner dem otrevliga att syssla med och därför att man har andra saker att göra som är viktigare, och så blir man irriterad.

Med full förståelse för den irritationen är jag helt övertygad om att utskottets skrivning är riktig. Det finns inget skäl för tilläggsdirektiv.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Till att börja med vill jag ge ett svar till herr Sivert Andersson i Stockholm, som frågar hur det hela skulle kunna genomföras om en myndighet får bråttom och måste gå ut med en enkät snabbt. Det måste väl lösas på det sättet att varje myndighet har en stab som räcker även för oförutsedda behov och att sådana utgifter då är medräknade. Det kan inte vara något problem. En myndighet skall inte behöva gå till riksdagen och begära anslag för varje enkät den skall göra. Det har ingen tänkt.

Sedan har herr Wååg kanske gjutit litet olja på den tidigare debatten. Jag vill bara göra ett par kommentarer.

Vad det gäller frågan om det är möjligt för SCB att begära ersättning för de uppgifter SCB i sin tur lämnar till företag har jag för mig att

så sker i något fall. Det är en fråga som kan prövas i samband med frågan om ersättning för företagens uppgiftslämnande. Det skulle inte vara något fel om ett speciellt företag finge betala för uppgifter som just det har nytta av.

Herr Wååg säger att tilläggsdirektiv till utredningen skulle fördröja en slutgiltig lösning. Vi har betonat både i reservationen och i våra uttalanden här att tilläggsdirektiv till UFU inte behöver fördröja de förslag som utredningen nu håller på att finputsas och snart är beredd att låta gå i tryck. Förslagen om förenkling och rationalisering kan nu läggas fram, även om förslagen när det gäller ersättning behandlas fortsättningsvis. Det behöver absolut inte bli någon fördröjning.

Till slut några ord om konsulterna. Jag tror att jag under hand skulle kunna plocka fram uppgifter till herr Wååg om olika företag som måste anlita konsulter, skrivbyråer eller servicebyråer av andra slag. Många gånger är det enda lösningen. Antingen får man böta, om man inte lämnar in uppgifterna, eller också måste man klara av detta. Om man då har viktiga frågor att sköta som rör arbetsledning, företagsledning, ansvar för att någonting blir gjort och för att de anställda har arbete, för löner etc., måste man tillgripa sådana här lösningar. Det är ett problem för många, i synnerhet för dem som byggt upp ett företag kring en idé, en produkt. De är mer produktföretagare än administratörer. Då blir det ofta så att de ser på uppgiftslämnandet med irritation, men ändå måste klara det.

Vårt förslag innebär inte att man säger nej till varje uppgift. Det innebär att bara nödvändiga uppgifter skall lämnas och att det skall ske under enkla former.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Kan man ta betalt måste det vara en tjänst man producerar. Om statistiska centralbyrån producerar en tjänst på uppdrag kan den ta betalt. Så långt kom vi också i delegationen. Men hur förhåller det sig om statistiska centralbyrån gör en sammanställning av inkomna uppgifter? Vi vet att enligt tryckfrihetsförordningen blir en sådan sammanställning i ett statligt verk offentlig handling i och med att den är färdig. Följaktligen kan vem som helst komma upp och inte bara läsa den här offentliga handlingen utan också be att få en fotokopia mot betalning av kopieringskostnaden.

Det var det som jag vid den här tidpunkten såg som ett oöverstigligt hinder, som måste utredas. Men problemet går att lösa. Alla problem går att lösa.

Nu förstår jag bättre det herr Olsson i Järvsö sade om konsulter. Det är alltså bokföringskonsulten som får uppgiftslämnandet som ett tilläggsuppdrag. Herr Olsson menar inte att man har något aktiebolag Konsult-Konsult, som idkar blankettifyllning åt svenska företag, utan man vänder sig till en enskild revisionsbyrå eller någonting sådant. Det kan jag förstå.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens
uppgifts- och
uppbördsskyldighet
m. m.*

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i själva debatten och inte heller förlänga den nämnvärt. Jag vill bara lämna en sakupplysning, föranledd av herr Wåågs uttalande om konsulterna.

För det första är det, herr Wååg, vanligt och det blir allt vanligare att mindre företag måste anlita ej mindre konsulter än även bokföringsbyråer och även sina organisationer i ökande utsträckning för att klara uppgiftslämnandet. För det andra är det fullkomligt klart att det uppstår inte bara irritation utan både desperation och förtvivlan hos dem som blir övermäktigt belastade av den här bördan och som får extra utgifter och extra arbete.

Jag kan slutligen, herr talman, inte inse varför det skulle bli någon fördröjning av utredningens resultat för att man lägger till ett par mycket välbefogade direktiv.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag tycker att debatten efter talarlistans slut något seglat i väg i fel riktning. Vi som före debattens början hade anmält vår önskan om att få ordet poängterade samtliga att det inte alls rör sig om ersättningar eller arvoden av mer betydande omfattning till de stora företagen. Dessa har personalavdelningar och statistikavdelningar med expertis av olika slag, och för dem är det inte något problem att lämna uppgifter, även om det kan vara ett omfattande arbete att ta fram sådana. Det poängterade jag också i mitt första inlägg.

Vad jag däremot underströk särskilt var att det är ett problem för dem som driver t. ex. en mindre mekanisk verkstad med tre fyra anställda eller som driver ett jordbruk, ett konditori, en diversehandel eller liknande och kanske bara har familjemedlemmar eller någon enstaka anställd. För dem är det uppgiftslämnande som de nu är skyldiga att fullgöra mycket betungande, och det är många kvällar och många veckoslut som gått åt för sådant arbete, helt utan ersättning.

Om vi lägger sådant arbete på dessa småföretag, får vi inte några nya sådana företag, och vi får inte heller behålla dem som vi har. Det är en utveckling som åtminstone folkpartiet beklagar starkt, eftersom vi vill ha en decentraliserad ekonomi, något som förutsätter att det finns arbetsutrymme för små och medelstora företag. Men vill man få dessa utrotade, skall man naturligtvis inte bry sig om att göra någon utredning om en rimlig kostnadsersättning för uppgiftslämnandet i små och medelstora företag.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Får jag bara anknyta till den sista delen av debatten och bekräfta att denna kostnadsaspekt är särskilt påtaglig för de allra minsta företagen. Det finns många organisationer i vårt land, och det finns en också för de minsta företagen. Dess medlemmar kallar sig själva för miniföretagare och representerar företag i storleksordningen 4-5 an-

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Företagens
uppgifts- och
uppbördsskyldighet
m. m.*

ställda. De allra flesta av de företagen är nödsakade att anlita extern hjälp för sin redovisning, och det innebär att alla nya sådana uppgifter medför en ökad kostnad för dem. Man har inom denna organisation räknat ut att ifyllandet av de blanketter och lämnandet av de uppgifter som myndigheterna infordrar kräver en insats per år motsvarande 17 000 heltidssysselsatta personers arbete.

Det är alltså ganska aktningvärda arbetsprestationer som utförs och som borde ersättas.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Debatten har under de sista minuterna svängt över från att tidigare ha varit en argumentation för hur man med avgifter skall kunna underlätta för företagen att fullgöra skyldigheten att lämna uppgifter till myndigheterna till att bli en manifestation till förmån för den lille företagaren.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Olsson i Järvsö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Järvsö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av herr Olsson i Järvsö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Järvsö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 185
Nej - 96
Avstår - 3

Mom. 3 och 4

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 16 Beskattningen av makar

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:2 med anledning av motioner om vissa ändringar rörande beskattningen av makar.

*Beskattningen av
makar*

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:241 av fru Troedsson (m) och

1975:1090 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen begärde tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning om en rättvisare beskattning av makars B-inkomster,
2. att riksdagen i avvaktan därpå beslutade om sådan ändring av lagen om statlig inkomstskatt, att makars B-inkomster till den del de understeg 2 000 kr. alltid skulle särbeskattas.

Utskottet hemställde

1. beträffande avräkning av outnyttjade allmänna avdrag mellan makar att riksdagen skulle avslå motionen 1975:241,
2. beträffande tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning om en rättvisare beskattning av B-inkomster att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1090 punkten 1,
3. beträffande särbeskattning av B-inkomster som understeg 2 000 kr. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1090 punkten 2.

Reservation hade avgivits av herr Träff (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställas

2. att riksdagen hos regeringen begärde att motionen 1975:1090 punkten 1 överlämnades till 1972 års skatteutredning för beaktande,
3. att riksdagen med bifall till motionen 1975:1090 punkten 2 hos regeringen begärde skyndsamt förslag till sådan ändring av lagen om statlig inkomstskatt att B-inkomster till den del de understeg 2 000 kr. alltid skulle särbeskattas.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Vi har haft en individuell beskattning sedan 1971, men trots detta har vi fortfarande kvar sambeskattning på stora områden. Sålunda sambeskattas fortfarande förmögenheter – det skall jag återkomma till vid behandlingen av skatteutskottets betänkande nr 8. Dessutom sambeskattas s. k. B-inkomster, dvs. inkomster av kapital och liknande, samt inkomst av jordbruk eller annan verksamhet som drivs i form av enskild firma. Det sistnämnda problemet, den s. k. faktiska sambeskattningen, kommer av allt att döma att lösas fr. o. m. nästa år, men när det gäller sambeskattningen av B-inkomster har ingenting gjorts trots att den av många uppfattas inte bara som orättvis utan också som ett markant undantag från synen på äkta makar som enskilda individer. Den här sambeskattningen innebär att makarnas B-inkomster läggs samman och beskattas ovanpå den högsta makeinkomsten. Därefter pro-

portioneras skatten på makarna i förhållande till deras B-inkomster. Särbeskattnings sker i dessa fall endast då makarnas sammanlagda B-inkomster understiger 2 000 kr. Man bör observera att den här sambeskattnings av B-inkomster inte drabbar bara äkta makar utan också sammanboende som har eller har haft gemensamma barn.

Någon motivering för att äkta makar eller sammanboende föräldrar i åtskilliga fall drabbas av en hårdare beskattning än övriga inkomsttagare har aldrig lämnats. Utskottet anför visserligen att de "rättviseskäl och arbetsmarknadspolitiska motiv som låg bakom den år 1970 beslutade övergången till individuell beskattning av arbetsinkomster ansågs inte böra leda till en motsvarande lättnad vid beskattning av kapitalinkomster och därmed jämförliga inkomster", men utskottet glömmer bort att nämna att all sambeskattnings före 1971 års skatteomläggning skedde efter en gynnsammare skatteskala än övrig beskattning. 1971 års skatteomläggning med sin enda skatteskala har i själva verket i många fall lett till en avsevärd skärpning av makars och jämställdas B-inkomstbeskattnings i förhållande till övriga grupper. Vad vi är ute efter är inte några omotiverade lättnader utan helt enkelt skatterättsliga.

Jag skall, herr talman, ta ett exempel på hur sambeskattnings slår i dag i ett fall som inte alls är ovanligt. En man och en kvinna hade bott tillsammans under några år. Kvinnan hade deltidarbete med en förvärvsinkomst på ungefär 15 000 kr. och dessutom en B-inkomst på 4 000 kr. När de sedan fick ett barn gemensamt sambeskattnings de, och det innebar för B-inkomsternas del en fördubbling av skatten från 1 300 kr. till 2 600 kr. Trots ökad försörjningsbörda växer alltså skattebelastnings också på B-inkomsten i sådana här fall. Det är väl ändå ganska lätt att förstå att parterna knappast uppfattar detta som ett utslag av en rättvis och likformig beskattning. Vi menar därför att det är hög tid att åstadkomma en övergång till en rättvisare beskattning också när det gäller makars och jämställdas B-inkomster.

I avvaktan på en långsiktig lösning av den här frågan bör enligt vår mening en delreform kunna genomföras redan från nästa år. Som jag nämnde särbeskattas makars B-inkomster om de tillsammans understiger 2 000 kr. Överstiger de 2 000 kr. sambeskattnings de däremot från allra första kronan, och det får i många fall mycket drastiska tröskeleffekter. Jag skall också här visa detta med ett exempel, som är räknat efter de skatteskalar och genomsnittsinkomster som kommer att gälla nästa år.

Låt oss anta att hustrun i en familj deltidarbetar och har en B-inkomst på knappt 2 000 kr. Den B-inkomsten särbeskattas om andra maken inte har någon B-inkomst. Skulle B-inkomsten i stället vara en hundralapp högre – alltså drygt 2 000 kr. – skall den sambeskattnings. Det innebär att skatten blir mer än fördubblad. En hundralapp mer i B-inkomst leder alltså i det här fallet till en skatteökning på 750 kr. – och då har jag tagit makar med genomsnittliga inkomster. Först om B-inkomsten överstiger 4 000 kr. – alltså fördubblas – får hustrun behålla lika mycket av den som när den uppgick till knappa 2 000 kr.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Beskattnings av
makar*

Naturligtvis kan inte detta betraktas som särskilt tillfredsställande. Det är vi heller inte ensamma om att mena. Dagen efter det att det här betänkandet justerades avreste skatteutskottet till Finland. Det visade sig där att man hade dragit lärdom av de svenska erfarenheterna och misstagen, när man i år tog ett principbeslut om en övergång till individuell beskattning också i Finland. För att undvika sådana drastiska tröskeeffekter som jag har givit ett exempel på hade man beslutat att makars B-inkomster, till den del de understeg 2 000 mark, alltid skulle särbeskattas.

Det är precis den typen av lösning som vi anvisar i vår reservation. I övrigt hemställer vi att motionen 1090 överlämnas till 1972 års skatteutredning för beaktande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Som vi hört av fru Troedsson har de moderata ledamöterna i skatteutskottet avgett reservation under punkterna 2 och 3 i utskottets hemställan angående särbeskattning av B-inkomster.

Under punkten 2 yrkar reservanterna att motion 1090 skall överlämnas till 1972 års skatteutredning för beaktande. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionsyrkandet med motivering att frågan om beskattning av makars B-inkomster kommer att prövas av 1972 års skatteutredning i dess fortsatta arbete. Såvitt jag kan förstå är reservanternas yrkande i detta avseende i det närmaste tillgodosett.

Under punkten 3 begär reservanterna att ett lagförslag skyndsamt skall framläggas om att makars B-inkomster till den del de understiger 2 000 kr. alltid skall särbeskattas. Från utskottsmajoritetens sida har vi ej funnit någon anledning att gå utredningen i förväg med ett lagstiftningsyrkande i avvaktan på ett förslag från utredningen. I motsats till reservanterna kan jag ej finna att den här frågan är så akut att den måste ha förtur i förhållande till, som jag ser det, många andra mer angelägna reformer inom skattelagstiftningen.

Jag har ej tänkt att i detalj gå in på problemställningar kring denna fråga, utan jag vill sluta med att säga att majoriteten av skatteutskottet vill veta vilka effekter moderaternas förslag kan få för den enskilde skattebetalaren och för staten innan vi rekommenderar en skyndsamt lagstiftning om en generell skattesänkning av den här omfattningen.

Med detta vill jag yrka bifall till skatteutskottets betänkande på alla punkter.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Det är riktigt att 1972 års skatteutredning skall ta upp frågan om inkomst- och förmögenhetsbeskattningen i alla dess aspekter. Men i direktiven finns inga påpekanden om att det behövs en översyn av de bestämmelser som reglerar beskattningen av B-inkomster. Jag tycker det hade varit önskvärt att utskottet ändå hade understrukit att de

nuvarande bestämmelserna ingalunda är till fyllest utan att det är angeläget att skatteutredningen verkligen inriktar sig på att lösa dessa problem på ett sätt som kan uppfattas som tillfredsställande.

Jag vill också påstå att en viktig förutsättning för en bättre skattemoral är att de enskilda skattebetalarna verkligen upplever skattebestämmelserna som rättvisa och korrekta. Vi menar därför att det av många skäl är mycket angeläget att vi snabbt får en förbättring när det gäller beskattningen av B-inkomster.

Dessutom vill jag erinra om att statsminister Palme häromdagen menade att det var otillfredsställande att pengar som placeras på bank ofta blir föremål för en rent negativ avkastning. Ett sätt att i avvaktan på 1972 års skatteutredning någorlunda förbättra situationen skulle vara att just låta de 2 000 kronorna i B-inkomst utgöra så att säga ett grundbelopp i stället för, som nu, ett gränobelopp.

Herr WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Jag vill bara säga till fru Troedsson att det är en gammal tradition i skatteutskottet att om en utredning sitter och vi vet att den kommer att lägga fram ett förslag i ett ärende som den behandlar, så går vi inte gärna utredningen i förväg, utan vi avvaktar hellre för att se vilka konsekvenser förslaget kan få.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Vi har ändå menat att det hade varit önskvärt att skatteutskottet hade understrukt angelägenheten av att en förbättring sker i dessa avseenden. Det har man inte gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Träff och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Troedsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 2 mom. 2 och 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Träff och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Troedsson begärde röst-

Ondsdagen den
22 oktober 1975

*Justering av
inkomsttaxeringen
vid beslut i
besvärinstans om
taxeringsvärde på
fastighet*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 235
Nej - 41
Avstår - 1

§ 17 Justering av inkomsttaxeringen vid beslut i besvärinstans om taxeringsvärde på fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av motion om justering av inkomsttaxeringen vid beslut i besvärinstans om taxeringsvärde på fastighet.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 1975/76:3 behandlas min motion 1975:430 angående automatisk justering av inkomsttaxering vid beslut i besvärinstans om taxeringsvärde blivit ändrat vid överklagande.

Vid fastighetstaxeringarna får fastighetsägarna i början av året i allmänhet preliminära uppgifter om taxeringsvärdena. Uppgifterna om de definitiva taxeringsvärdena i första instans skickas ut senare samma år. Om däremot taxeringen av en fastighet överklagas, dröjer det som regel ganska länge innan överinstanserna hinner meddela beslut. Det inträffar därför att en fastighetsägare vid minst ett deklarationstillfälle måste beräkna sin inkomst på grundval av ett fastighetstaxeringsvärde som är fastställt i första instans men därefter överklagat. Blir det då en värdeändring, måste ändring göras i inkomsttaxeringen. De som ekonomiskt berörs av detta är i första hand ägarna till en- och tvåfamiljsfastigheter, som kan lida rättsförluster om de inte har klart för sig att de måste anföra besvär och att besvärstiden är sex månader för den skattskyldige.

I praktiken förekommer det att den skattskyldige inte är medveten om att han måste anföra besvär över inkomsttaxeringen för att denna skall kunna rättas till hans egen förmån efter det att skatterätten i länet eller annan instans har beslutat ändra taxeringsvärdet på hans fastighet. Om han inte anför besvär, så blir felet inte tillrättat.

Det är i regel först när den skattskyldige får slutskattesedel för det aktuella året som han upptäcker felaktigheten, och då är det för sent. Min uppfattning är att sådan rättelse för fysisk person skulle göras automatiskt av berörda skattemyndigheter och inte vara beroende av ett formellt överklagande av inkomsttaxeringen.

Riksskatteverket, RSV, som har haft min motion för yttrande, säger också att det är angeläget att undanröja varje risk för rättsförlust för den skattskyldige och finner därför att de synpunkter som jag framfört i och för sig är riktiga och bör övervägas. Men frågan bör, säger RSV, övervägas i ett större sammanhang. RSV säger också: "För att göra de skattskyldiga uppmärksamma på att gällande bestämmelser kräver

besvär för att följdändringar med säkerhet blir vidtagna kommer RSV att medverka till att domstols beslutsblankett förses med tydlig påskrift härom."

Skatteutskottet har följt vad RSV anfört i sitt yttrande och tillagt: "Härigenom torde syftet med motionen till viss del komma att bli tillgodosett."

Det jag framfört i motionen hör enligt min mening till de vardagsnära problem som borde kunna lösas utan att man inväntar den tidpunkt då frågan prövas i ett större sammanhang, som det står i skatteutskottets betänkande. Det kan dröja tills den tidpunkten kommer.

Det föreligger ett enhälligt utskottsbetänkande och jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr BOSTRÖM (s):

Herr talman! Som herr Fågelsbo själv påpekade är skatteutskottet liksom riksskatteverket ense med motionären om att det är angeläget att undanröja varje risk för rättsförlust. Riksskatteverket har emellertid i sitt yttrande påpekat att det även finns andra fall där det kan vara nödvändigt med ex officio-rättelse. Det har föranlett riksskatteverket att föreslå att frågan skall prövas i ett större sammanhang, och det är också vad skatteutskottet föreslagit. Det innebär att skatteutskottet förutsätter att man inom riksskatteverket ser över dessa frågor. Skatteutskottets ställningstagande innebär att vi avser att pröva frågan på nytt, och vi finner det angeläget. Det säger vi också i slutklämman: "i avvaktan på att frågan prövas i sitt större sammanhang avstyrker utskottet bifall till motionen".

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Mervärdeskatten

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:4 med anledning av motioner om mervärdeskatten.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:11 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975:1050 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning av innebörd att denna med förtur behandlade frågan om slopande av mervärdeskatt på maten och om skärpning av beskattningen av kapitalet samt att förslag härom snarast förelades riksdagen,

1975:1059 av herr Komstedt (m),

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

Mervärdeskatten

Onsdagen den
22 oktober 1975

Mervärdeskatten

1975:1075 av herr Nordgren m. fl. (m, fp) samt
1975:1087 av fru Troedsson m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande avveckling av mervärdeskatten på livsmedel att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1050,
2. beträffande beskattningen av begagnade varor att riksdagen skulle avslå
 - a. motionen 1975:1075,
 - b. motionen 1975:1087,
3. beträffande gränsen för redovisningsskyldighet att riksdagen skulle avslå
 - a. motionen 1975:11,
 - b. motionen 1975:1059.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av fru Troedsson (m).

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Mervärdelagens regler om skattskyldighet gäller endast om säljaren bedriver yrkesmässig verksamhet. Detta gör att det uppstår särskilda problem för de företag som köper in eller tar i utbyte begagnade varor. Eftersom säljaren i sådana fall endast undantagsvis är skattskyldig får köparen normalt ingen avdragsrätt men är ändå skyldig att betala full skatt vid försäljning av varan. Detta gäller såväl s. k. konsumtionskapitalvaror som konst och antikviteter.

När det gäller de begagnade bilarna har frågan lösts på ett tillfredsställande sätt, nämligen så att begagnade bilar undantagits från beskattning samtidigt som skattebortfallet har kompensrats genom särskild accis på nya bilar. Också handeln med frimärken är numera befriad från moms.

När det gäller handeln med konst och antikviteter är problemet däremot ingalunda löst. Tvärtom är förhållandena där särskilt besvärande. Det beror på att försäljning är momsbelagd om den sker genom antikhandeln men inte om den sker på offentlig auktion. Mervärdeskatteutredningen föreslog i ett år 1973 avlämnat betänkande att också auktionsförrättare skulle anses som skattskyldiga, men någon ändring kom inte till stånd, främst därför att följden skulle bli en beskattning också på auktion av personligt lösöre.

De skäl som anförts för en neutralare utformning av mervärdeskatten vid försäljning av konst och antikviteter kvarstår och har enligt min mening ytterligare tilltagit i styrka, bl. a. genom följderna av att auktionsmonopolen numera helt upphävts. Den som har värdefullt inre lösöre att sälja tror sig naturligtvis kunna påräkna en betydligt bättre ersättning om han lämnar in föremålen till auktion än om han går till en antikhandlare – detta på grund av den bristande likformigheten vad moms-skyldigheten beträffar.

En allt större del av försäljningen av konst och antikviteter sker därför i dag på offentlig auktion, en allt mindre del genom den traditionella konst- och antikhandeln. Det här problemet accentueras ytterligare genom att den antikhandlare som förvärvar ett föremål på auktion går miste om sin rätt till avdrag för ingående skatt även i det fall att säljaren också yrkesmässigt handlar med konst och antikviteter. Antikhandeln belastas på detta sätt genomgående med hela momsen.

Detta har inte bara lett till en alltmer ohållbar situation för den seriösa konst- och antikhandeln, utan det har också medfört att allmänhetens möjligheter till urval och jämförelser med sakkunnigt bistånd minskat.

Inom EG har man funnit olika lösningar på motsvarande problem. I Holland är sålunda momsen på antikviteter endast en fjärdedel av den normala skattesatsen. I Västtyskland utgör momsen på konst och samlarobjekt 5,5 % mot normalt 11 %. I England uttas normal mervärdeskatt men den beräknas inte på hela försäljningspriset utan bara på skillnaden mellan den skattskyldiges inköpspris och hans försäljningspris. Detta för att ta några exempel.

Utskottet har behandlat samtliga de motioner som gäller handeln med begagnade varor mycket välvilligt. Utskottet anser det angeläget att finna en lösning på mervärdeskatteproblemen i dessa fall och hänvisar till att mervärdeskatteutredningen ämnar ta upp frågan till förnyad behandling.

Herr talman! Jag har inget yrkande men har ansett det viktigt att understryka hur angeläget det är att vi får en snabb lösning på dessa problem, inte minst på konst- och antikhandelns område. Det är viktigt att lösningen kommer i så god tid att inte ytterligare nedläggningar tvingas fram inom branschen på grund av den olikformiga behandlingen av momsskyldigheten.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Prisstegringarna på dagligvaror fortsätter i skrämmande takt trots att vissa av dessa varor är prisstoppade. Från december 1974 till augusti i år steg livsmedelspriserna enligt konsumentprisindex med 11 % och totala konsumentprisindex med 7,5 %. Räknat under ettårsperioden från augusti 1974 till augusti i år har livsmedlen blivit 15,6 % dyrare och totalindex har ökat med 12,3 %.

Denna utveckling måste bekämpas. Inflationen drabbar personer med låga löner och fasta inkomster, den drabbar småsparare men gynnar spekulanter och storbolag som kan höja sina vinster genom att pressa upp sina priser och minska värdet av sina fasta utgifter. Kampen mot prisstegringarna är därför en klassfråga.

Den statliga politiken gentemot prisstegringarna är minst sagt klugen. Å ena sidan har vi ett begränsat prisstopp som skall vara ägnat att dämpa prisstegringarna. Dess verkningar begränsas dock av undantag. Å andra sidan har vi statens underbalansering av driftbudgeten och den växande statsskulden. Och vi har de indirekta skatterna som direkt och påtagbart driver upp priserna.

Mervärdeskatten på livsmedel är särskilt betungande. Livsmedelspriserna är de priser som stiger snabbast av konsumentpriserna. Livsmedel är en nödvändighetsvara som ingen kan leva utan. Mervärdeskatten som utgår med en viss procent av priset får prisstegringstakten att öka alldeles särskilt.

Eftersom livsmedelsposten upptar en större andel av den fattiges inkomster än av den rikes verkar livsmedelsmomsen som en regressiv skatt: den som har en liten inkomst får betala en större procent i matmoms än den som har en hög inkomst. Människor med låga inkomster, människor med tunga arbeten som kräver mycket mat, familjer med flera barn och många munnar att mätta bestraffas skattemässigt genom matmomsen. Ökade hyror och andra fasta avgifter, exempelvis för barn-tillsynen, minskar ytterligare utrymmet för matinköp.

Vänsterpartiet kommunisternas återkommande krav på "bort med moms på maten" beror bl. a. på att hushållspengarna i allt fler hushåll har blivit en minskande restpost. Eftersom man inte kan ha en bestämd summa avdelad för hushållsutgifterna krävs det att matkontot skall vara som ett dragspel – det skall gå att tänja och krympa. Men det går inte att pressa hushållsutgifterna hur mycket som helst. Det märks när priserna går upp. Resultatet blir att matstandarden blir sämre, vilket ur hälsosynpunkt inte är försvarbart.

De tekniska svårigheter som man brukar hänvisa till när frågan om matmomsens avskaffande reses föreligger inte i den omfattningen att eventuella administrativa problem får utgöra hinder för ett avskaffande. Det finns i dag andra momsbefriade varor, t. ex. investeringsvarorna. Och dessutom förekommer i en rad kapitalistiska stater differentierad mervärdeskatt.

Utskottet anför här att EG:s skattexperter är för en enhetlig skattesats på alla varor. Utskottet hänvisar öppet till detta och det heter i betänkandet: "Harmoniseringssträvandena inom EG går enligt rapporten f. n. ut på att begränsa de nuvarande differentieringarna."

Detta kan inte godtas som ett hållbart argument. Sveriges skattesystem bör väl utformas utan sidoblickar på om man i EG ändrar eller ämnar ändra skattesystemet. Vi är inte anslutna till EG och bör ställa oss utanför EG:s harmoniseringssträvanden – i synnerhet om dessa skulle gå ut på så påtagbart mot folkflertalet riktade åtgärder som en höjning av mervärdeskatten på livsmedel i nivå med andra, högre beskattade varor.

Vår hänvisning till att andra kapitalistiska stater har en differentierad moms får inte tydas så att vi tycker att deras skattesystem är föredömliga eller att vi anser att Sverige borde anpassa sin skattepolitik till reaktionära strömningar i exempelvis EG-länderna. Vi hänvisar endast till att differentierad mervärdeskatt förekommer i andra länder för att visa att det är ett möjligt system, som vi borde kunna klara av även i vårt land.

Vi kan se det som en liten framgång för vårt partis ihärdiga kamp mot momsen på livsmedel att de fördelningspolitiska effekterna av en differentiering av mervärdeskatten till förmån för livsmedel studeras.

Men detta är självfallet inte tillräckligt. Det gäller i stället för utredningen, såsom vi föreslagit, att med förtur behandla frågan om ett slopande av mervärdeskatten på maten, så att denna reform snabbt kan gå i verkställighet.

Pengar till denna reform kan man erhålla genom en skärpt beskattning av bolagen och av de stora förmögenheterna och genom inskränkningar i bolagens avdragsrättigheter och andra skattesmitarhål.

De svenska kapitalägarna är i jämförelse med förhållandena i andra länder unikt gynnade i skattemässigt hänseende. Staten fungerar i stor utsträckning som en omfördelare från de arbetande till kapitalägarna, som svarar för en allt mindre del av skatteinkomsterna, en omfördelning som inte får skymmas av den omfördelning staten också gör mellan olika inkomstskikt bland lönearbetare, pensionärer, sjuka och barnfamiljer.

Inkomstöverföringar från arbete till kapital är ett stöd för kapitalägarnas profittjakt på de arbetandes bekostnad. En skärpt bolagsbeskattning, skärpta avskrivningsregler osv. är ett rättvisekrav som vänsterpartiet kommunisterna ställt vid flera tillfällen. Ett slopande av matmomsen måste få sin finansiering genom ökad beskattning av kapitalet. Genom en sådan finansiering tar man även bort den effekten att de rika i kronor och ören skulle tjäna mera på ett slopande av matmomsen, eftersom de kan äta dyrare mat, ett argument som ofta förts fram av motståndare till slopandet av matmomsen. En sådan finansiering skulle skärpa den viktiga inkomstomfördelande effekten av ett slopande av matmomsen, en reform som i alla avseenden gynnar folk med små inkomster och tillgångar och drabbar de besuttna. Detta är en mycket viktig del i en demokratisk skattepolitik här i landet.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda ber jag att få yrka bifall till motionen 1975:1050 av herr Hermansson m. fl., innebärande att 1972 års skatteutredning ges tilläggsdirektiv att med förtur behandla frågan om slopande av mervärdeskatten på livsmedel och om skärpning av beskattningen av kapitalet samt att förslag härom snarast skall föreläggas riksdagen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Låg mig börja med att på en punkt instämma med fru Nordlander, nämligen när hon påstår att inflationen är ett av denna tids största gissel. På den punkten är vi alltså helt överens. Kan vi bekämpa inflationen har vi gjort en Gudi behaglig gärning och kanske litet mer.

Men sedan är jag inte säker på att jag är överens med fru Nordlander om så värst mycket mer. Fru Nordlander menar att vi skall ta bort matmomsen, därför att just denna form av mervärdeskatt belastar de små inkomsttagarna mest. Jag är inte säker på att själva borttagandet av mer-

värdeskatt skulle gynna de små inkomstagarna mest.

Jag är ganska övertygad om att det, när skatteutredningen en gång lägger fram sina siffror, kommer att visa sig att ett borttagande av mervärdeskatten på mat ger de stora inkomstagarna en oerhört mycket större lättnad än de små inkomstagarna får.

Jag är medveten om att fru Nordlander har uppfattat detta. Hon föreslår att man för att ta in de pengar som här kommer att fattas för staten – av storleken 5 miljarder kronor – måste tillgripa kapitalskatter och andra former av skatter, som då kan läggas på de människor som har de högsta inkomsterna.

Vi har i dag en lindrig företagsbeskattning, om man räknar in avskrivningsregler o. d. Men när det gäller utdelad vinst och man räknar samman aktiebolagsskatten och skatten på den utdelade vinsten, har vi en av Europas högsta skatter. Där finns alltså inte mycket mer att hämta, utan vi måste då se till konsolideringsgraden hos företagen. Den konsolideringsgraden utreds av företagsskatteutredningen.

Riksdagen har åtskilliga gånger tagit ställning mot det förslag som fru Nordlander här lägger fram. Det finns alltså inga möjligheter att genomföra det. Fru Nordlander har inte kunnat påvisa någon för riksdagen acceptabel väg att kompensera det skattebortfall som det blir fråga om.

Ett bättre sätt att klara matpriserna är den metod som man har börjat använda i Sverige, nämligen att subventionera baslivsmedlen. Man har även försökt med prisstopp tillsammans med subventionering av de tunga baslivsmedlen. Detta innebär att man kan subventionera där subventioner bäst behövs. Man kan alltså differentiera inom skattesystemets ram just de baslivsmedel som används av de breda folklagren. Man behöver inte hjälpa beträffande andra matvaror som inte är så nödvändiga. Den vägen finns alltså att gå.

I dag har vi på detta sätt tagit bort hela mervärdeskatten på alla baslivsmedel. Ungefär lika mycket pengar som vi i dag får in i mervärdeskatt på baslivsmedel ger vi ut i subventioner till dem. Vi har alltså redan i dag genomfört ett borttagande av mervärdeskatt på baslivsmedel, vilket jag tycker är en väg att fortsätta på. Det är mycket bättre än att direkt minska mervärdeskatten, för då får vi ett system som uppammar skatteflykt och en väldigt besvärlig administration över huvud taget.

När fru Nordlander i dag säger att detta system tillämpas i andra länder, går skatteutskottet med på detta. Men alla andra länders skatteexperter är enig om att det är ett tokigt system. Man skulle helst vilja ha en enhetlig skatt. EG:s skatteexperter är helt på det klara med att om man kunde få ett enhetligt skatteuttag av mervärdeskatt vore det mycket bättre än dagens differentierade uttag.

1972 års skatteutredning har haft till uppgift att se på de fördelningspolitiska effekterna av dagens skattesystem. Utredningen har även haft möjlighet att föreslå en differentiering av mervärdeskatten till förmån för livsmedel.

Utskottet tycker därför inte att det finns någon anledning att i dag ta upp denna fråga, i varje fall inte till förtursbehandling, då utredningen har aviserat att den mycket snart kommer att lämna sitt slutbetänkande. Om utskottet skulle avge ett omdöme i dag, så tror jag att jag har tolkat det rätt när jag säger att den inslagna vägen är den bästa och att en differentiering inom matområdet kommer att medföra mycket större administrativa svårigheter. Vi vill emellertid avvakta utredningen på den här punkten.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga till fru Nordlander. Jag tyckte att hon sade att vi i dag har momsbefriade investeringsvaror. Kan jag få reda på vilka det är i så fall? Eller hörde jag fel?

Till fru Troedsson vill jag säga att alla i utskottet medger att handeln med begagnade varor är ett av mervärdeskattens svåraste problem. Detta gäller inte minst auktionsförsäljning. Utskottet är likaså medvetet om att konkurrensläget blir snedvridet, speciellt kanske i den bransch som fru Troedsson har nämnt men också i många andra branscher. Det finns avvägningsproblem också i andra sammanhang, exempelvis ateljéförsäljningar av konst o. d., avgränsningen konst – konsthantverk, osv. Överallt har vi att göra avgränsningar som ibland är mycket svåra. Under årens lopp har vi flyttat gränserna för vilka som skall betala mervärdeskatt och vilka som inte skall göra det, liksom gränserna för vilka som har avdragsrätt för ingående mervärdeskatt.

Jag tror inte att de här flyttningarna av gränserna och de ändringar som har genomförts innebär att några problem har lösts slutgiltigt. Men huvudprincipen för mervärdeskatten kvarstår ändå, och den tycker jag är den riktiga: vi skall begränsa mervärdeskatten till att gälla dem som bedriver yrkesmässig verksamhet. Jag tror att vi skall undanta från mervärdeskatten, vilket vi också har gjort, privat försäljning människor emellan av en eller annan vara, exempelvis av det egna lösöret. Auktionsförrättningarna handlar till ca 90 % om sådant privat lösöre, och därför tror jag inte att skattebeläggning av auktioner är en lämplig åtgärd. Jag tror heller inte att de som handlar yrkesmässigt med antikviteter, som är momsbelagda, skulle vara hjälpta av att få rätt till avdrag för ingående moms – jag tyckte att fru Troedsson var inne på en sådan linje – för de har ju aldrig erlagt någon ingående moms.

Utskottet är alltså medvetet om att problem föreligger, och man är från utskottets sida angelägen om att finna en lösning. Men då mervärdeskatteutredningen fortsätter sitt arbete och också tar upp dessa frågor en gång till, vill utskottet avvakta och se om något nytt förslag som är acceptabelt kan komma fram från utredningen.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 4.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Progressiviteten i skattesystemet fungerar inte särskilt bra i dag. Det fordras en ganska stor inkomst för att statsskatten skall

bli större än kommunalskatten, och det medverkar till besvärligheterna för låginkomsttagarna.

När det gäller förmögenhetsfördelningen kan vi väl ändå inte komma ifrån att antalet personer som behärskar vår produktion ständigt krymper och att förmögenheterna samlas på allt färre händer.

Vad subventionerna beträffar vill jag säga att vi är positiva till dem och tar dem som en delframgång för våra ihärdiga krav på billigare baslivsmedel.

Ofta talas det om den fria konkurrensen, men vi måste fråga oss: Var finns den någonstans i dag? Monopol bildas på allt fler områden, också på livsmedelssidan. Även om burkar har olika firmamärken tillverkas de ofta inom ett monopolföretag. Inte minst jordbrukarna har monopol på tillverkningen av livsmedel – i Sverige har 2 % av svenskarna monopol på den. Det är helt klart att det också påverkar prissättningen – det är svårt med kontroll av priser. Det krävs en oerhörd satsning på pris-kontrollen för att den skall fungera.

När priserna höjs ökar också handelsmarginalerna procentuellt lika mycket. Man skall ha sin marginal, oavsett hur höga priserna är. Det är många olika faktorer som påverkar priserna negativt och medverkar till att dagligvarorna blir så dyra.

När det gäller moms fria varor har industrin rätt till avdrag för maskiner och verktyg och andra varor som behövs i produktionen.

Expressen har ju de senaste veckorna haft en serie artiklar just om höjningen av priserna på våra dagligvaror, där man konstaterat att matkontot för en månad för en familj på två vuxna och två barn i åldern fem till tio år hittills i år har stigit med ca 150 kr. Det är klart att en sådan utveckling inte kan fortsätta, får då blir det helt omöjligt för familjerna. Det behövs i dag en ganska hög inkomst för att de över huvud taget skall klara sin budget.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är självklart att industrin har avdragsrätt för ingående moms på de investeringar man gör. Det har alla skattskyldiga. Men vilken icke skattskyldig har avdragsrätt för momsen på investeringsvaror? Det var bara det jag var ute efter. Även jordbrukare och alla som över huvud taget driver en rörelse och som är skyldiga att betala mervärdeskatt har avdragsrätt för ingående moms. Där finns inget speciellt undantag för industrin.

Sedan förstår jag inte riktigt sammanhanget med att jordbrukarna i dag skulle behärska livsmedelsnäringen så helt. Det kanske de gör – det vill jag inte ta ställning till. Men i vad mån det skall bli bättre av att vi sänker momsen, begriper jag inte. Det blir bara så att den där oskäligen vinsten blir det givetvis ingen moms på. Men själva sakfrågan kan vi ju inte ändra på något sätt genom att vi tar bort mervärdeskatten på livsmedel.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Tar man bort momsens måste väl livsmedlen ändå bli billigare.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Bara några ord i anslutning till min motion nr 11 som behandlas i föreliggande utskottsbetänkande.

Jag har i denna motion tagit upp skyldigheten att redovisa mervärdeskatt och hemställt om att gränsen för redovisningsskyldighet skall höjas från 10 000 kr. till 15 000 kr. En sådan höjning skulle bl. a. innebära en arbetsbesparing för mervärdeskattemyndigheterna, och därmed skulle ökade resurser ställas till förfogande för kontroll och granskning av övriga skattskyldiga. Statsverket skulle med andra ord säkerligen erhålla en vinst genom ett dylikt beslut.

Men, herr talman, då frågan nu kommer att prövas i mervärdeskatteutredningen har jag ingen anledning att yrka bifall till min motion utan förväntar att nämnda utredning kommer att bedöma frågan om en höjning av den nedre gränsen för redovisningsskyldighet för mervärdeskatt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1050 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1050.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 15

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 19 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:5 med anledning av motion om information beträffande det totala skattetrycket

1975/76:6 med anledning av motioner om vissa alkoholpolitiska frågor

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 20 Avveckling av den allmänna arbetsgivaravgiften, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:7 med anledning av motioner om avveckling av den allmänna arbetsgivaravgiften, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:13 av herr Fridolfsson (m),

1975:131 av herr Helén m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga (punkten A 2),

1975:231 av herr Helén m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga (punkten 1),

1975:316 av herr Karlehagen m. fl. (c),

1975:709 av herr Svanström (c),

1975:1047 av fru Fränkel m. fl. (fp),

1975:1053 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde förslag rörande befrielse för kommuner och landsting från skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift,

1975:1055 av herr Hovhammar m. fl. (m, fp),

1975:1076 av herr Nordgren m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (punkten

1975:1077 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (punkten

4) samt

1975:1079 av herrar Oskarson (m) och Nordgren (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande avveckling, begränsning eller översyn av arbetsgivaravgiften att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:231 punkten 1,

b. motionen 1975:1055,

c. motionen 1975:1076 punkten 1,

d. motionen 1975:1077 punkten 4,

e. motionen 1975:1079,

2. beträffande ideella organisationer att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:13,

b. motionen 1975:131 punkten A 2,

c. motionen 1975:316,

d. motionen 1975:709,

3. beträffande kommuner och landsting att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1053,

4. beträffande konstnärer m. fl. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1047.

i Knäred (c), Josefson (c), Sundkvist (c), Olsson i Järvsö (c), Träff (m) och Hörberg (fp) samt fru Troedsson (m).

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 7 behandlas motionen 1053 av herr Hermansson m. fl. angående befrielse för kommuner och landsting från skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift.

I dagarna och under innevarande månad sammanträder kommuner och landsting under mycket pressande ekonomiska förhållanden. Kommunernas ekonomi och den kommunala utdebiteringen tillhör de problem som alltmer tränger fram i debatten. Det är naturligt eftersom kommunalskatten utgör en tung börda för de flesta inkomsttagare. Särskilt kännbar är som bekant kommunalskatten för låg- och medelinkomsttagarna. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen överstiger f. n. 25 kr. För nästa år torde genomsnittet överstiga 26 kr. eftersom kommuner och landsting i flertalet fall höjer skatten ytterligare. Detta innebär ökade skattebördor för de flesta innevånare här i landet. Därutöver pressas taxor och avgifter i höjden, vilket medför ytterligare bördor på kommunernas innevånare.

Försöken att hålla tillbaka de kommunala skattehöjningarna under några år, som skulle bli följden av överenskommelsen mellan staten och Kommunförbundet, löste inte de bakomliggande problemen utan medförde i stället försämrad service och ett uppdämt reformbehov. Det har resulterat i eftersläpningar i fråga om barn tillsynen och åldringvården. Kultursektorn har försummats och vårdkrisen mer eller mindre permanentats. Från vårt partis sida har vi under många år påtalat detta orimliga läge och den ekonomiska situation som kommunerna har hamnat i. Vi har i motioner, dels här i riksdagen, dels i de kommunala församlingarna, krävt en annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Vi har bl. a. ställt kravet om ett statligt övertagande av personalkostnaderna för barnstugorna, ett statligt grundbidrag för pensionärernas bostadstillägg samt befrielse för kommuner och landsting från skyldigheten att erlägga arbetsgivaravgift. Vi anser att särskilt starka skäl föreligger för att befria kommuner och landsting från att erlägga arbetsgivaravgift.

Detta krav har vi rest tidigare och vi upprepar det i den nu aktuella motionen. Jag vill säga att detta krav har fått ökad betydelse i takt med omläggningen av skattepolitiken.

I utskottsbetänkandet hänvisas till tidigare argument och skäl för avslag på vår motion. Man hänvisar till att den kommunalekonomiska utredningen pågår och inte bör föregripas. Man säger att staten skulle få ett kraftigt bortfall av inkomster. Man säger också att det i princip inte är felaktigt att kommuner och landsting arbetar efter samma lönemässiga förutsättningar som samhället i övrigt.

Det finns skäl att påpeka att det föreligger en avgörande skillnad mellan kommuner och landsting som arbetsgivare och privata arbetsgivare. Hur exempelvis får kommunerna skaffa pengar till sina avgifter? Jo, man

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Arveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

har endast den utvägen att använda kommunalskatter och taxor för att skaffa fram pengar till arbetsgivaravgifterna. Den privata arbetsgivaren däremot kalkylerar in sina avgiftsbetalningar i prissättningen och har dessutom avdragsmöjligheter som kommuner och landsting saknar. Man kan följaktligen inte tala om en särställning för kommunerna i detta avseende om man befriar dem från arbetsgivaravgifter. De har redan en annan ställning i detta avseende på arbetsmarknaden än privata arbetsgivare som bedriver sin verksamhet på profitbas.

Argumentet om att man måste avvakta den kommunalekonomiska utredningens resultat, innan man kan ta ställning, är heller inte hållbart. Enligt vår mening är det både möjligt och nödvändigt att omedelbart vidta åtgärder i syfte att uppnå ekonomiska lättnader för kommuner och landsting, och detta utan att någon utredning behöver avvaktas eller ens utföras. Man kan mycket väl, om viljan därtill finns, lyfta ut några frågor där staten kan lätta trycket på kommunerna. En sådan fråga är otvivelaktigt arbetsgivaravgiften.

Arbetsgivaravgiften är ingen liten utgiftspost för kommuner och landsting. Enligt uppgifter, som riksdagens upplysningstjänst har plockat fram i dag på förmiddagen, betalar kommuner och landsting innevarande år 810 milj. kr. till statskassan i arbetsgivaravgifter. Beräkningen baseras på 1975 års lönenivå. Det skulle räcka till rätt många barndaghem. Det skulle vara ett gott bidrag för kommunerna till att ta itu med eftersatta reformer och förbättra servicen för kommunernas innevanare, om de befriades från att betala dessa 810 milj. kr. till statskassan i arbetsgivaravgifter.

Det är alltså ganska stora belopp det rör sig om och som nu måste tas ut genom kommunalskatterna, som i så hög grad drabbar låg- och medelinkomsttagare. Detta medverkar i sin tur heller inte till någon speciellt förmånlig jämlikhetsprofil i skattepolitiken. Om man vill uppnå större rättvisa i beskattningen måste det följaktligen vara riktigt att bedriva en politik som motverkar kommunala skattehöjningar. Den enda lösningen är att övervältringen av kostnader på kommunerna upphör och att staten i stället tar på sig en del av kommunernas utgifter. Ett steg i den riktningen har nu riksdagen möjlighet att ta genom att befria kommuner och landsting från att erlagga arbetsgivaravgift.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1053, som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 7.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Den föregående talaren har ju noterat vilka konsekvenser arbetsgivaravgifterna har för kommuner och landsting. Jag skulle några minuter vilja stanna inför den problematik avgifterna innebär för svenskt näringsliv, speciellt vissa s. k. arbetsintensiva branscher.

Den svenska konjunkturen är som bekant på väg nedåt. Bytesbalansunderskottet ökar och vi förlorar mark till våra viktigaste handelspartners. Arbetslösheten, som vi i ganska stor utsträckning har förskonats

ifrån, visar nu tendenser att öka, och vinterns siffror torde knappast bli någon angenäm läsning. Därför erfordras kraftåtgärder för att vända denna trend. Visserligen är vi beroende av den konjunktur som råder i omvärlden, men till en del kan vi påverka vår egen situation. Vad vi kan göra för att öka företagens investeringar i maskiner, byggnader och forskning är en hel del. Vidare måste vi se till att våra svenska varor inte ökar mer i pris än motsvarande varor från våra viktigaste konkurrenter. För detta har både regeringen och arbetsmarknadens parter ett mycket stort ansvar.

För 1975 och 1976 beräknas lönekostnaderna för företagen stiga med mellan 30 och 45 %, inräknat företagens sociala kostnader.

I år ökar arbetsgivaravgifterna med 4,2 % och under 1976 med 3,9 %.

Under de två senaste lönerörelserna har som bekant politiska uppgörelser slutits för att som det sägs "bana vägen för löneavtal mellan arbetsmarknadens parter". Detta har också inneburit att skatteskalorna sänkts för låg- och mellaninkomsttagare samtidigt som staten kompen-serat sig genom höjningar av arbetsgivaravgifter. Det har hetat att lön-tagarorganisationerna skulle beakta dessa höjningar av arbetsgivaravgif-terna i löneförhandlingarna med arbetsgivarna. Om så verkligen är fallet torde vara ytterst tvivelaktigt. Det finns, såvitt jag kan förstå, två faktorer som talar emot detta.

För det första kostade den senaste lönerörelsen arbetsgivarna 20–25 % förutom de sociala kostnaderna.

För det andra: De vilda strejkerna har ökat i en takt som aldrig tidigare skådats. Vi har tidigare i det här landet, med rätta, berömt oss av att ha en stabil arbetsmarknad med ett fåtal strejker. Det har varit en styrka för oss, inte minst när vi har gått ut till utlandet och offererat våra varor – med hänsyn till leveranstider och mycket annat. Bara under första halvåret i år förekom 134 strejker med sammanlagt 17 600 deltagare. Totalt gick 319 000 arbetsdagar förlorade. 90 % av dessa strejker var or-sakade av lönefrågor. Den uppåtgående trenden för de vilda strejkerna fortsätter tyvärr även under andra halvåret, och vi har under de senaste av dessa dagar kunnat göra en hel del iakttagelser i den vägen.

De många och höga arbetsgivaravgifterna kommer lätt i skymundan i avtalstider, då generella tillägg och låglönesatsningar drar till sig ett mer direkt intresse hos allmänheten. För företagen, som skall täcka in kostnaderna, utgör dock avgifterna ett mycket stort bekymmer.

Herr talman! Vi måste återgå till en ordning här i landet där export-industrin får vara löneledare och där arbetsmarknadens parter själva sluter sina avtal utan inblandning från statsmakterna. Det har också ut-talats från en hel del löntagarorganisationer att detta vore den lämpligaste metoden. Regeringens uppgift är att åstadkomma ett skattesystem som gör det möjligt för normala inkomsttagare att uppnå en standardökning utan att behöva begära 30–40 % löneförhöjning på två år, som nu har skett.

Under ganska många år har motioner framlagts av oppositionen, som

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

syftar till att få till stånd en utredning om arbetsgivaravgifternas inverkan på företagen samt att få till stånd en successiv avveckling av den allmänna arbetsgivaravgiften, som vi brukar kalla löneskatten

Den allmänna arbetsgivaravgiften infördes utan att några som helst undersökningar gjordes om dess inverkan på företagen. Detsamma tror jag att man kan säga om ökningarna av de sociala avgifterna, som under 1975 och 1976 ersätter en höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Det är därför som vi med stor glädje konstaterar att företagsskatteberedningen i enlighet med sina direktiv genomför undersökningar om verkningarna av arbetsgivaravgifter. Inte minst viktiga är, tycker vi, de tilläggsdirektiv som företagsskatteberedningen fått, nämligen att utreda frågan om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften även efter andra grunder än rent regionala.

Herr talman! Vi har här i landet numera världens högsta arbetskraftskostnader. Vi har t. o. m. gått om Amerikas förenta stater, som tidigare har lett den ligan. Detta innebär naturligtvis väldiga svårigheter i konkurrensen med omvärlden. Ingen kan bortse från det förhållandet. Hittills har vi lyckats klara oss ganska bra. Vi har skickliga medarbetare i företagen över hela linjen, vi har en rationell produktion. Vi har – det vill jag gärna säga – goda avskrivningsmöjligheter och vi har, som jag nyss nämnde, haft en lugn arbetsmarknad. Konkurrensen hårdnar emellertid. Inte minst vi som arbetar på export och som skall sälja svenska varor på många olika marknader ser den hårdnande konkurrensen och att vi får allt svårare att klara oss. Det gäller särskilt de branscher som är vad vi brukar kalla sysselsättningsintensiva.

Varje statlig utredning som kommer med förslag till för samhället kostnadsökande åtgärder – och det gör ju en hel del utredningar – har under senare år angivit att reformen skall finansieras via höjda arbetsgivaravgifter. Arbetsgivaravgiften tycks för somliga, herr talman, vara den källa som aldrig sinar.

Trots att företagsskatteberedningen nu har hela frågan om arbetsgivaravgifternas inverkan på företagen och samhället i övrigt under utredning föreslås under tiden ändå nya höjningar av arbetsgivaravgiften.

Arbetskraftskostnadsökningen förefaller att för 1977 bli mycket stark. Förutom de hittills in-tecknade ökade arbetsgivaravgifterna på ca 2,5 procentenheter drar en femte semestervecka ungefär samma kostnad, dvs. 2,5 %. Till detta kommer en aviserad skatteomläggning för 1977 som kan innebära höjda arbetsgivaravgifter på omkring 3,5 procentenheter. Om man utgår från de premisserna, som förefaller ganska sannolika, skulle alltså 8,5 procentenheter vara in-tecknade och ligga i botten som kostnadsökning innan avtalsförhandlingarna ens tagit sin början för samma år. Eftersom löntagarorganisationernas förhandlare måste göra skäl för sin verksamhet kan den totala kostnadsökningen 1977 med lätthet komma att överstiga årets rekordhöga ökning. Då det verkliga utrymmet för löne- och kostnadsstegringar med hänsyn till den produktivitet vi har torde ligga på omkring 7–10 % per år inses lätt att resultatet blir

fortsatta stora prisstegringar.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis också konstatera att Sverige möter lågkonjunkturen 1976 – alla är väl överens om att vi i dag åtminstone i de flesta branscher har en sådan – med en höjning av arbetsgivaravgifterna på 3,9 %. Det osäkra året 1977, som jag nyss något har tangerat, möter man med troligen 8,5 % avgiftshöjning. Att föra en sådan politik kan inte vara rätta sättet att öka produktionen och sysselsättningen.

Med anledning av föregående års motioner om differentiering och sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften ifrågasatte utskottet "om just den 4 % allmänna arbetsgivaravgiften kunde vara av avgörande betydelse för sysselsättningen och företagsamheten i landet när man nyligen avslutat en lönerörelse som kostat betydligt mer än avgiften och när man samtidigt måste vara medveten om att de sammanlagda avgifter som beräknades på lönerna uppgick till 22 procent härav".

Svaret tycker jag är obetingat ja. Dels har den allmänna arbetsgivaravgiften ingen koppling till ett socialt åtagande utan utgör rätt och slätt en skatt på utbetald lön – det gäller således den allmänna arbetsgivaravgiften – dels har, det vill jag bestämt understryka, den allmänna arbetsgivaravgiften en psykologisk verkan i och med att skatten drabbar företag med hög sysselsättningsgrad och ofta i utsatta branscher. Arbetskraftsintensiva företag blir i dag – det är ett hårt uttryck, herr talman, men det är befogat att använda det – föremål för en straffbeskattnings.

Detta sker trots att dessa företag redan dessförinnan sitter i ett utsatt läge. Statsmakterna vet också att så är förhållandet. De tillgriper vissa medel, bl. a. branschstöd, för att försöka lindra företagets situation, och det tycker jag i och för sig är riktigt. Men samtidigt borde statsmakterna inse att man exempelvis genom en lättnad i den allmänna arbetsgivaravgiften kunde uppnå en ännu bättre effekt.

Med ledning av det anförda vill jag sammanfattningsvis framhålla följande. Målet måste vara att den allmänna arbetsgivaravgiften avskaffas. Det kan dock knappast göras på en gång, utan det får väl ske successivt. En lämplig åtgärd under konjunktursvackan 1976 vore att sänka arbetsgivaravgiften. En sänkning av denna ökar inte vår import, utan den har i stället, såsom alla säkerligen vet, en inflationsdämpande effekt, och de svenska företagen får också ett bättre utgångsläge i förhållande till sina utländska konkurrenter.

Herr talman! På grund av att det finns en arbetande utredning, som jag tycker verkar vara positiv, skall jag i dag inte framställa några direkta yrkanden, även om det med hänsyn till vad jag har sagt skulle ha funnits goda skäl för att göra så. Låt mig bara allra sist konstatera att det i dagens mycket kärva konjunkturläge krävs att vi stärker exportföretagens och den importkonkurrerande hemmainsustrins positioner. Vi bör komma ihåg att det välstånd som vi byggt upp i det här landet är synnerligen starkt beroende på att vi kan föra en aktiv exportpolitik och sälja våra varor i konkurrens med andra länders industrier runt om i världen. Därför är det också angeläget att det sker en förbättring, inte minst med hänsyn

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

till vår bytesbalans. En lämplig åtgärd, herr talman, är att under 1976 inte vidta någon höjning av arbetsgivaravgifterna.

Med denna goda önskan vill jag nu sluta mitt anförande.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Får jag börja med att från talarstolen instämma i herr Hovhammars inlägg; jag delar i sak den uppfattning han där deklarerade. Men det var inte därför jag hade antecknat mig på talarlistan, utan det var för att något beröra den fråga som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 7 i vad gäller arbetsgivaravgiften för ideella och kristna organisationer.

Jag har i en motion i början av det här året – i januari månad – hemställt att riksdagen skulle hos regeringen begära förslag om ett slopande av arbetsgivaravgiften för nämnda organisationer. Som bekant har denna fråga varit uppe till behandling i riksdagen många gånger tidigare. I fjol – alltså 1974 – reserverade sig de borgerliga ledamöterna i skatteutskottet till förmån för liknande motioner med i stort sett likartade yrkanden. I år har samma ledamöter nöjt sig med ett särskilt yttrande.

Varför? Enligt vad jag kan förstå beror det på att man i utskotts-betänkandet i år klart kan utläsa att de socialdemokratiska ledamöterna, som tidigare varit avvisande mot tanken om ett slopande av arbetsgivaravgiften för de kristna och humanitära organisationerna, nu är så att säga på glid mot den ståndpunkt som jag och andra intagit i denna fråga, även om de fortfarande slår fast den princip som för socialdemokrater i allmänhet närmast kan betraktas som helig, nämligen att staten *genom bidrag* skall stödja olika verksamheter i samhället, och med den stödformen vill man också hjälpa de ideella organisationerna. I skatteutskottets betänkande står på s. 7 följande att läsa: "Vid sin behandling av dessa frågor tidigare år har utskottet vid upprepade tillfällen uttalat förståelse för syftet med motionerna men förordat att de ideella organisationernas problem i stället skall beaktas genom direkta bidrag."

Det här ställningstagandet är, som jag många gånger sagt, byggt på ett typiskt socialdemokratiskt resonemang. Man tycks tro att kanslihuset vet bäst hur och i vilken omfattning verksamheter av den art som brukar rubriceras som ideell och kristen verksamhet skall erhålla samhällsstöd. I år har dock utskottets socialdemokratiska ledamöter tydligen påverkats av de tankar som har uttalats från borgerligt håll, nämligen att dessa verksamheter skulle befrias från arbetsgivaravgift, ty längre ner i utskottets skrivning sägs det: "Det bör emellertid framhållas, att frågan om befrielse för ideella organisationer från skyldighet att erlägga allmän arbetsgivaravgift givetvis också är beroende av avgiftens framtida utformning." I nästa mening hänvisar man till att företagsskatteberedningen kommer att behandla den här frågan, och man slår fast följande, enligt min mening positiva inställning till tanken på befrielse från ar-

betsgivaravgift: "Om resultatet av denna utredning inte innebär en lösning för de ideella organisationerna, är utskottet givetvis berett att förutsättningslöst ta upp problemet till förnyad prövning."

Jag tror, herr talman, att bl. a. den här frågans handläggning bevisar att man kan övertyga socialdemokratiska ledamöter med vettiga och riktiga, sakliga förslag. Jag skulle också tro att man inom regeringspartiet är väl medveten om att det bland de ideella och kristna organisationerna råder en irritation över skyldigheten att inleverera löneskatt till staten för de personer som de har anställda. Dessa organisationer utför ett värdefullt arbete i samhället – ett arbete som till allra största delen finansieras genom insamlade medel. Arbetsgivaravgiften innebär ekonomiska påfrestningar för organisationerna och de fria samfunden. Naturligtvis vore det bättre, om de fick använda pengarna för sitt humanitära arbete.

Hur som helst, herr talman, upplever jag en känsla av tillfredsställelse över att utskottet uttalat sig så positivt om förslaget i stort, och jag motser med förväntan en uppföljning av de riktlinjer som uppdragits i utskottets betänkande.

Herr talman! Jag har givetvis icke något yrkande.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte ingå i någon längre polemik med herr Fridolfsson om den sinnesändring som han tror sig ha upptäckt hos de socialdemokratiska ledamöterna, och jag skall inte göra honom vare sig besviken eller glad. Utskottet skall förutsättningslöst pröva frågan om arbetsgivaravgifter för ideella organisationer i fortsättningen – det är vad som står i betänkandet. Sedan tycker jag inte att man skall lägga ner mera arbete på att analysera det.

Låt mig bara föra fram en hädisk tanke: Arbetsgivaravgiften har ju hitintills sagts vara en avlösning av skattesänkning och löner. Om vi nu återför det hela i de gamla gängorna, om vi höjer statsskatten med lika mycket som arbetsgivaravgiften kostar och om frikyrkoförsamlingar och andra ideella organisationer tvingas höja sina löner av det skälet, då har vi återgått till det gamla vanliga och arbetsgivaravgiften är borta – men vem har tjänat på det? Det vet man inte. andra ideella organisationer tvingas höja sina löner av det skälet, då har vi återgått till det gamla vanliga och arbetsgivaravgiften är borta – men vem har tjänat på det? Det vet man inte.

Med det här vill jag säga att vi inte är riktigt på det klara med vem det är som i dag betalar arbetsgivaravgiften. Ännu har vi ändå upprätthållit filosofin att arbetstagarorganisationerna skulle ha tagit ut arbetsgivaravgiften i form av högre löner, om de inte hade fått den här skattesänkningen, som i sin tur finansieras med arbetsgivaravgiften. Det är alltså fråga om en omläggning. Huruvida den filosofin är felaktig eller riktig – herr Hovhammar menar att den är felaktig, att man har tagit ut ännu mera – lämnar jag därhän. Det är sådana saker som företagskatteberedningen i dag håller på att syssla med.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Arveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

Det skulle vara mycket frestande att gå in i en stor ekonomisk debatt med herr Hovhammar. På en punkt kan jag hålla med honom. Det här landet är så oerhört beroende av sin export, av en någorlunda rimlig handelsbalans och bytesbalans, att vi måste ha all uppmärksamhet på den punkten. Därvidlag är vi absolut överens.

Men frågan är hur det skall gå till. Jag möter i dag överallt, var jag än går fram, frågan hur det nya skattesystemet skall se ut. Alla grupper i detta land pratar nu om ett nytt skattesystem. Om jag här börjar analysera vad man menar med ett nytt skattesystem, så skulle jag vilja påstå att alla de grupper som jag möter tror att det är fråga om skattelättnad. Herr Hovhammar var ute efter att få bort arbetsgivaravgifterna och andra avgifter – också en del av de sociala avgifterna, antar jag – på företagen så att det blir en skattelättnad den vägen. Många vill ha bort den progressiva beskattningen och anser att inkomstbeskattningen är på tok för hög och drabbar alldeles för hårt. Herr Pettersson i Västerås ansåg att vi i dag skulle ta bort arbetsgivaravgiften för kommunerna, 810 milj. kr., som drabbar dem alldeles för hårt. Det skulle sänka skatten med en viss summa, inte så dålig, för all del, men förmodligen inte så mycket som kommunerna vill. Kommunernas krav i dag är att staten skall lyfta av kostnader för kommunerna – alltså ersätta dem med statliga bidrag – på 8 å 10 miljarder kr. för att man skall komma ned till en någorlunda rimlig utdebitering.

Alla dessa krav kan vara berättigade. Men då är min nästa fråga: Vem skall betala skatten? Kan någon människa i den här salen tala om för mig vem som skall betala samhällets utgifter? Det har ännu aldrig någon gjort. Det går alltså enligt min uppfattning icke att ständigt yrka på nya utgifter – och inte heller herr Hovhammar håller igen därvidlag. Han vill ha hjälp till vissa branscher, hjälp till viss marknadsföring och hjälp till mycket annat. Vi underbalanserar budgeten f. n. med 12–13 miljarder kr. De förslag som regeringen har aviserat skulle göra ett par miljarder till. Ingen människa är beredd att betala de stora kostnader som detta innebär. Det är fråga om skatter som på ett eller annat sätt måste in till samhället – till stat eller kommun.

Jag medger att fru Nördlander i dag hade ett förslag för att täcka sänkningen av moms på mat, ett förslag som riksdagen avvisat. Men f. ö. är det ingen som kommer med förslag till nya inkomster för staten, och jag hävdar att detta samhälle inte kan fungera med bara utgifter. Det måste finnas inkomster också, och då skall skatten på något sätt betalas. Här är arbetsgivaravgiften en del. Hittills har det som sagt varit fråga om en avvägning mellan skattesänkningar och löner, som då har tagit sig uttryck i att arbetsgivaravgiften har höjts.

Huruvida detta är riktigt eller inte lämnar vi därhän. Men de utredningar som i dag sitter och funderar på detta – och har en massa ekonomiska undersökningar i gång – hoppas kunna lägga fram ett förslag när det gäller hur arbetsgivaravgiften ändå verkar på landets produktion.

Vi är ju överens om att produktionen är landets livsnerv – den måste

upprätthållas. Vi får inte lägga några bördor på företagen som de inte orkar med, utan här måste verkligen detta beaktas.

Utskottet har tagit de här sakskalet ad notam och sagt: Eftersom vi nu håller på med allt detta och eftersom företagsskatteutredningen fått i uppdrag att se på arbetsgivaravgiftens verkningar på både det ena och det andra sättet, så vill vi för dagen inte göra någonting. Det har avgivits ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet, där man bara på något vis vill poängtera att vi har uppmärksammat detta och att förslag utlovats.

När det gäller de ideella organisationerna, för vilka arbetsgivaravgiften ju är en mycket stor sak, även om det i det vidare sammanhanget rör sig om en liten utgift, har vi också ställt i utsikt att frågan skall prövas.

Det är vad utskottet har sagt, och med den här lilla utläggningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 7.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FRIDOLFFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnade på herr Wärnberg måste jag tyvärr konstatera att jag tagit ut glädjen i förskott. Jag hade tydligen trott för gott om de socialdemokratiska ledamöterna i skatteutskottet. Sista meningen på s. 7 i utskottets betänkande lyder: "Om resultatet av denna utredning inte innebär en lösning för de ideella organisationerna, är utskottet givetvis berett att förutsättningslöst ta upp problemet till förnyad prövning." Det tolkade jag så att man var inne på den tanke som jag anser vara den rätta, nämligen att dessa organisationer skall befrias från arbetsgivaravgift.

Får jag fråga herr Wärnberg: Anser herr Wärnberg att man kan jämföra den löneskatt som uttaxeras på arbetskraft i ett företag med den löneskatt som t. ex. en frikyrkoförsamling måste betala för sina pastorer och andra som arbetar inom organisationen?

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Wärnbergs svar till mig i stort sett var positivt. Han var ju överens med mig om att det inte är säkert att högre arbetsgivaravgifter innebär lägre lönekrav, och vi får väl se nu, när vi kört med det här avtalet ett år, vart vi kommer. Vi får så småningom redovisat vad de faktiska lönerna har inneburit, och då har vi anledning att återkomma till den här diskussionen och se vad som har hänt.

Sedan är det fråga om hur skattesystemet skall se ut. Inte minst från moderat håll har vi ju klandrat det skattesystem som socialdemokraterna haft under en följd av år, och nu får vi avvakta den utredning som håller på med detta och se vad den kan komma med för synpunkter. Det är en mycket viktig sak, och vi är glada över att det gamla kravet som vi haft om skattesänkningar och olika fördelning på skatterna nu

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften. m. m.*

äntligen tagits ad notam och att det sker en utredning som så småningom skall visa, som vi hoppas, goda resultat.

Det är uppenbart att många ställer krav. Vem skall man då tillmötesgå? Ja, man får göra en avvägning – man måste prioritera vissa saker. Herr Wärnberg gav mig rätt när jag sade att förutsättningen för att vi skall få ökat välstånd i vårt land är att vi har ett fungerande näringsliv, där inte minst exportindustrins aktivitet är avgörande. Därför hoppas vi att man skall beakta bl. a. frågan om arbetsgivaravgifterna och en lindring på en hel del punkter.

Vi måste spara – det är helt klart. Det har ju också framlagts ganska många förslag här i riksdagen under årens lopp om olika sätt och olika möjligheter att spara. De har väl inte i så många fall blivit beaktade, och det är att beklaga. Vi hoppas som sagt på en förbättring på den punkten.

Sedan sade herr Wärnberg till mig att vi företagare ju har accepterat branschstöd. Ja, vi har fått branschstöd exempelvis till den manuella glashanteringen, som jag representerar. Det har haft en del effekter. När vi gått ut på export har vi fått 50 % av kostnaderna när vi t. ex. visat svenskt glas i Amerika. Det är bra. Det har handlat om ungefär 900 000 kr. om året för en bransch med ett trettiotal företag. Det är i och för sig inte så mycket, men jag tycker det är positivt.

Om man höjer arbetsgivaravgiften med 1 %, innebär det för samma bransch ökade kostnader på 1 milj. kr. Då frågar jag: Vad har detta egentligen för effekt för branschen? Man tar ifrån oss mer än vi har fått. Under sådana förhållanden vore det kanske bättre att följa en annan linje och sänka den allmänna arbetsgivaravgiften.

Allra sist: Vi får inte lägga ökade bördor på företagen som de inte orkar med, säger herr Wärnberg. Jag vill gärna instämna. Det finns många företag i dag som inte orkar med. Ökade varsel, fler konkurser, nedläggelser talar sitt tydliga språk.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg säger att om kommuner och landsting skulle befrias från att betala de 810 miljoner som arbetsgivaravgiften utgör för 1975, skulle man därmed inte kunna sänka skatten något nämnvärt. Det kan jag hålla med om, men medge att det skulle lätta trycket på kommunerna, så att de i någon mån skulle kunna tillförsäkra medborgarna den service som är alltmer påkallad.

Herr Wärnberg efterlyser anvisningar om hur detta skall betalas. Jag vill då säga att i den här situationen växer kravet på en omläggning av hela skattesystemet fram. Vi menar att den sittande skatteutredningen måste forcera jobbet. Vi tror att det skulle vara till fördel om man slutade att söka efter nya konstruktioner för att maskera en fortsatt utplundring av kommunerna. Vad som krävs är enhetlig skattereform som ger möjligheter till en omfördelning av de ekonomiska bördorna. Ett sådant nytt skattesystem måste naturligtvis konstrueras på det sättet att kommunerna

tillförsäkras resurser för att tillgodose medborgarnas rättmätiga krav på kommunala tjänster och service.

Inför 1976 upplever vi det orimliga förhållandet att kommunernas skatteincomester från bolagen mycket starkt minskar. Det är främst beroende på de nya allt generösare fonderingsmöjligheterna för bolagen samtidigt som storbolagen noterar icke oväsentliga vinster.

Jag skall ta ett exempel från min hemkommun, Västerås. I Västerås kommun minskade bolagens beskattningsbara inkomster med hela 40 %. Det är inte Västerås ensamt om. Det finns en rad kommuner som har en likartad utveckling. Det är inte ägnat att förbättra kommunernas ekonomi utan försvårar läget ytterligare. Kommunerna nödgas i sin tur täcka detta inkomstbortfall genom höjda skatter och avgifter som drabbar först och främst låginkomsttagare och medelinkomsttagare. Det blir med andra ord en övervältring av bördorna från de starka vinstgivande företagen till löncarbetarna. Detta föranleder oss att aktualisera ett helt nytt enhetligt skattesystem som jag tidigare antytt. Det finns resurser. Det handlar om att frigöra dessa resurser.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Fridolfsson skulle jag vilja säga att om arbetsgivaravgifter tycker jag inte. Jag tycker alltså inte att arbetsgivaravgiften är en särskilt bra anordning. Men jag är medveten om att arbetsgivaravgiften måste finnas för att finansiera statens utgifter.

För den ideella organisationen måste det vara fullständigt likgiltigt om den lägger 100 kr. i arbetsgivaravgift eller om den lägger 100 kr. i ökad lön. Det är precis samma sak. Detta förutsätter alltså att man vid lönesättningen tar hänsyn till arbetsgivaravgiften i lika hög grad. Om det resonemanget håller, har ännu ingen större olycka skett. Vad vi håller på att undersöka är i vad mån man ändå, oberoende av den här överenskommelsen, har höjt prisnivån och höjt lönenivån. Om man gjort det har arbetsgivaravgiften slagit slint. Men är det så att man i framtiden tänker övervältra inkomstskatterna på arbetsgivaravgifterna är det stor skillnad mellan ett stort bolag som bedriver affärsverksamhet och en frireligiös församling; tar man ut samma arbetsgivaravgifter av dem får den frireligiösa församlingen vara med och betala i alldeles orimlig utsträckning. I den mån – detta hävdar jag alltså bestämt – det kommer till stånd en övervältring av skatter på arbetsgivaravgifter som inte har med lönehöjningar att göra, kan man inte ta ut några löneskatter, som herr Fridolfsson kallar dem, av ideella föreningar och liknande.

Herr Hovhammar säger att moderaterna under årens lopp framlagt många besparingsförslag. Men, herr Hovhammar, ni har under årens lopp kommit med lika många utgiftsförslag. Dessutom har ni framlagt många förslag som mycket kraftigt skulle minska statens skatteincomester.

Till herr Pettersson i Västerås skulle jag vilja säga att om man sänker utgifterna för kommunerna med 810 milj. kr., så innebär det att man lättar på trycket för kommunerna – det medger jag utan vidare – men

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

det innebär också att man höjer trycket på staten i precis samma utsträckning. Det går inte att trola fram pengarna; de måste tas någonstans. Vi har ännu inte fått någon anvisning av riksdagen att ta ut dessa pengar på något annat sätt än via arbetsgivaravgiften. Förslaget betyder att andra skulle få betala kommunernas arbetsgivaravgifter. Om mitt resonemang om skatter-arbetsgivaravgifter-löner håller streck så har även kommunerna hittills sluppit betala de högre lönerna – detta alltså under förutsättning att resonemanget håller, och till den frågan har jag ännu inte tagit ställning.

Herr FRIDOLFFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Wärnbergs senaste inlägg känner jag mig inte så besviken. Det var ju ett bra inlägg. Eftersom jag vet att herr Wärnberg har en stark ställning inom det socialdemokratiska partiet uppskattar jag herr Wärnbergs inlägg, och kanske var min tolkning av utskottets skrivning inte så felaktig.

Herr Wärnbergs syn på arbetsgivaravgiften överensstämmer i stort sett med min: jag tycker det är alldeles fel att man skall betala skatt för att man anställt folk. Det tycker jag är motbudande. Men att man skall inleverera löneskatt till staten för de personer som är verksamma i ideellt och kristet arbete finner jag inte bara motbudande utan direkt felaktigt. Det är om detta som dels min motion, dels mitt anförande här i dag har handlat.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket ytterligare. Men jag måste säga ett par ord med anledning av herr Wärnbergs senaste inlägg. Han frågade vem som skall betala en befrielse för kommunerna att betala arbetsgivaravgift. Den frågan måste man självfallet ställa sig. Men är det inte en väsentlig skillnad mellan de möjligheter kommuner och landsting har och de möjligheter staten har att finansiera sin verksamhet? Det är väl ändå en väldigt stor skillnad.

Jag skall slutligen citera några rader ur Landstingens Tidskrift nr 11. Där säger man att möjligheterna att finansiera en utbyggd verksamhet, som motiveras av nya åtaganden, befolkningsförändringar och ökad efterfrågan på kommunal service, under 1970-talet har begränsats. "Inkomstökningarna har gått åt till att finansiera automatiska kostnadsstegringar genom löne- och prisförändringar. Dessa har vissa år varit större än resurstillväxten ---." Detta har försatt kommuner och landsting i en ohållbar situation.

Vidare säger man: "Det pågående arbetet med sysselsättningsfrågorna visar också att kraven på den offentliga sektorn blir stora när det gäller att skapa nya jobb. Det förefaller alldeles nödvändigt att tillföra den kommunala sektorn nya resurser."

Avslutningsvis sägs i denna ledare: "Den kommunala sektorns resursförsörjning kan helt enkelt inte klaras med hjälp av provisoriska och

kortsiktiga lösningar." Vi sätter detta i samband med ett nytt, enhetligt skattesystem som finansierar denna verksamhet.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Samma människor som betalar kommunalskatt betalar också statsskatten. De betalar exakt lika mycket pengar sammantaget antingen de betalar dem i den ena eller den andra formen. Det kan bli en annan avvägning – arbetsgivaravgiften i kommunerna kan slå på ett sätt, den arbetsgivaravgift som staten tar in kan slå på ett något anorlunda sätt – men i princip är det samma människor som betalar det hela. Det är väl att märka inte fråga om progressionen, för den progressiva skatten är redan utnyttjad. Vad det nu gäller är om vi skall ta ut arbetsgivaravgift på andra företag och befria kommuner och stat härifrån så att kommunalskatten blir lägre och i stället låta medborgarna vara med och betala arbetsgivaravgiften genom höjda priser. Om det blir exakt samma människor som betalar det hela vet jag inte, men i stort sett blir det så.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Der var inte min avsikt att begära ordet i denna fråga, men ett par debattinlägg har gjort det angeläget för mig att helt kort redovisa folkpartiets principiella inställning.

"Om arbetsgivaravgifter tycker jag inte", sade nyss skatteutskottets ordförande, och han talade som en sann folkpartist skulle ha gjort. Folkpartiets mål är att den allmänna arbetsgivaravgiften skall avskaffas. Vi tycker att det är principiellt oriktigt att ha en straffskatt på arbetskraft, en skatt som inte är motiverad av sociala försäkringsskäl och en straffskatt som i synnerhet i tider med vikande konjunktur och risk för sysselsättningsproblem verkar på ett direkt felaktigt sätt. Nu har företagsskatteberedningen enligt sina direktiv och som en av sina huvuduppgifter att undersöka verkningarna av arbetsgivaravgiften och andra produktionsfaktorsbeskattningar och se om en annan avvägning kan vara bättre. Därför har vi från folkpartiet i dagens läge inte velat ställa några yrkanden. Vi är också nöjda med att det beslut som riksdagen fattade häromåret om tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen att utreda en differentiering av arbetsgivaravgiften har resulterat i direktiv och att denna undersökning av differentieringen skall göras inte bara efter regionala utan även efter andra grunder.

Den andra frågan som jag helt kort vill beröra är frågan om kompensation för arbetsgivaravgiften för de ideella organisationerna och de fria trossamfunden. Folkpartiet har energiskt drivit kravet att dessa samfund och organisationer skall få kompensation för den höga arbetsgivaravgiften. Nu har vi genom beslut av riksdagen förra året fått tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen, som bl. a. skall utreda en differentiering av arbetsgivaravgiften efter den avgiftsskyldiges bärkraft. Ingen kan väl sväva i tvivelsmål om att just dessa samfund och ideella

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Avveckling av den
allmänna arbetsgi-
varavgiften, m. m.*

organisationer har dålig bärkraft när det gäller att få denna kraftiga arbetsgivaravgift sig pålagda. Vi har också på denna punkt avstått från ett säryrkande i detta betänkande. Ett i detta avseende enigt utskott uttalar sig positivt och säger att utskottet är berett att förutsättningslöst ta upp problemet på nytt, därest företagsskatteberedningen inte föreslår en lösning som kan anses tillfredsställande.

Jag har bara velat lämna denna korta principiella redovisning för folkpartiets inställning. Att vi avstår från yrkande i detta betänkande innebär inte på något sätt att vi avstår från att driva frågan om den allmänna arbetsgivaravgiftens avskaffande och i synnerhet frågan om befrielse för ideella samfund och organisationer från att erlägga arbetsgivaravgift. Vi kommer att driva de frågorna vidare. För dagen har jag emellertid som folkpartiets representant i skatteutskottet inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1053 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Västerås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1053.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Västerås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	258
Nej	–	15
Avstår	–	2

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Vissa frågor vid kapitalbeskattningen

Nr 7

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:8 med anledning av motioner om vissa frågor vid kapitalbeskattningen.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Vissa frågor vid
kapitalbeskattning-
en*

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:131 av herr Helén m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga (punkten A 3),

1975:198 av herr Wachtmeister i Staffanstorp m. fl. (m),

1975:239 av fru Sundberg (m) och fru Troedsson (m), vari hemställdes att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, innebärande att sambeskattningen av fosterföräldrar och fosterbarn i förmögenhetshänseende skulle slopas,

1975:1038 av herr Bergqvist m. fl. (s),

1975:1045 av herr Eriksson i Arvika (fp) samt

1975:1088 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning avseende en plan för en successiv avveckling av sambeskattnings orättvisor inom förmögenhetsbeskattningen i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen i avvaktan därpå beslutade att skattepliktsgränsen för makars förmögenhet höjdes till 300 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande trossamfund och andra samhällsnyttiga organisationer att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:131 punkten A 3,

b. motionen 1975:1045,

2. beträffande det gåvoskattefria bottenbeloppet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:198,

3. beträffande sambeskattningen av förmögenhet att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975:239,

b. motionen 1975:1088,

4. beträffande konst m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1038.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Träff (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 3 a bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:239 skulle anta av reservationerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,

2. av herr Träff (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 3 b bort hemställa

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Vissa frågor vid
kapitalbeskattning-
en*

att riksdagen hos regeringen begärde att motionen 1975:1088 överlämnades till 1972 års skatteutredning (Fi 1972:02) för beaktande.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Hörberg (fp).

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Beskattningen av förmögenheter sker fortfarande efter sambeskattningsprincipen. Det innebär att den beskattningsbara förmögenheten beräknas gemensamt inte bara för makar utan också för föräldrar och barn och dessutom – fr. o. m. 1972 års taxering – gemensamt för fosterföräldrar och fosterbarn. Det kan ibland bli ganska många personer som på detta vis sambeskattas, eftersom även sammanbragta barn kan komma med i bilden.

I motsats till den gamla sambeskattningen av inkomster, som innebar både dubbelt ortsavdrag och en gynnsammare skatteskala vid beskattningen, tas vid beräkningen av förmögenhetsskatten ingen som helst hänsyn till skatteförmågan. Skatten på en viss förmögenhet blir därför alltid högre om förmögenheten innehåser av någon vars make, barn, styvbarn eller fosterbarn också har förmögenhet än om den innehåser av en ensamstående. Detta gör att kravet på likformighet och rättvisa vid beskattningen inte heller blir tillgodosett på det här området. I många fall leder dessutom ett förmögenhetsinnehav till en dubbel skärpning av skattebördan för sambeskattade genom att inte bara förmögenheten utan också avkastningen sambeskattas.

Rättsviseskäl och kravet på neutralitet från statsmakternas sida talar enligt vår uppfattning också för att förmögenhetsbeskattningen så långt möjligt skall utformas så att äktenskapet inte missgynnas i förhållande till andra samlevnadsformer. Likaså bör tillkomsten av barn – vilket alltid medför lägre skatteförmåga – inte medföra en skärpning av förmögenhetsskatten för inte gifta par.

När det gäller förmögenhetsbeskattningen brukar kontrollsvårigheter andragas som hinder för en individuell beskattning. Ett sätt att åstadkomma en rättvisare förmögenhetsbeskattning skulle vara att successivt höja skattepliktsgränsen för förmögenhet för makar. Ett sådant system skulle inte medföra några kontrollsvårigheter eftersom förmögenheterna alltjämt skulle slås samman innan det skattefria beloppet räknades ifrån. Naturligtvis kan också andra mer individuella lösningar tänkas. Men det viktiga som vi vill understryka är att dessa frågor får en tillfredsställande lösning i samband med en genomgripande reformering av vårt skattesystem.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2, som innebär att motionen 1088 överlämnas till skatteutredningen för beaktande.

Som jag tidigare nämnt är det inte bara föräldrar och barn utan också fosterföräldrar och fosterbarn som sambeskattas. Förutsättningen är då att fosterbarnen är mantalsskrivna hos fosterföräldrarna. Den här sam-

beskattningen sker vare sig fosterföräldrarna erhåller fosterlega eller inte för sina fosterbarn. Även om det inte är så vanligt att barn som placeras i fosterhem har någon nämnvärd förmögenhet, så förekommer det ändå tillräckligt ofta för att det skall ställa till problem vid en del placeringar. De höjda taxeringsvärdena gör det också ganska vanligt att presumtiva fosterföräldrar, t. ex. lantbrukare, har beskattningsbar förmögenhet. Problemet med sambeskattningen blir särskilt framträdande för de barn vilkas föräldrar avlidit. Inte minst för dessa barn är det naturligtvis mycket angeläget att frågan om fosterhemsplacering, t. ex. hos nära släktingar, inte blir beroende av ekonomiska bedömningar som har med förmögenhetsbeskattningen att göra. Jag har tyvärr exempel på att de ekonomiska konsekvenserna blivit sådana – både för fosterbarnens och för fosterföräldrarnas vidkommande – att man varit tvungen vidta annan placering än den som i och för sig skulle ha varit den bästa. Jag skall åskådliggöra detta med ett exempel.

Ett par syskon blev föräldralösa vid en brand och placerades hos grannar. Grannarna var liksom föräldrarna jordbrukare. Arvet av gården och utfallande försäkringar gjorde att de här barnen fick en ganska stor förmögenhet. Det medförde i sin tur att fosterföräldrarnas förmögenhetsskatt för den egna gården steg med över 3 000 kr. samtidigt som de föräldralösa barnen fick en motsvarande ökning av sin förmögenhetsskatt.

Nu är utskottet liksom förra året, då ett motsvarande motionsyrkande ställdes, förstående inför problemet, men man avstyrker ändå motionen med hänvisning till 1972 års skatteutrednings arbete. Men frågan om fosterbarnens ställning vid förmögenhetsbeskattningen kan enligt vår uppfattning avgöras utan närmare utredning, och det påverkar inte heller skatteutredningens fortsatta arbete. Det är också enligt vår mening klart påvisat att sambeskattning, när den blir aktuell i dessa fall, kan medföra sådana sociala olägenheter att det är angeläget med en omedelbar lagstiftning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall också till reservationen I.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! För att börja med det sista avsnittet i fru Troedssons inlägg vill jag säga att utskottet inte bestrider att bestämmelserna om sambeskattningen av fosterföräldrar i något fall kan ge det utslag som fru Troedsson här har redogjort för. Men utskottet hävdar att det måste röra sig om mycket sällsynta fall. Det är möjligt – jag vill inte bestrida det – att ett fosterbarnsförhållande kanske inte kommer till stånd på grund av dessa skattebestämmelser. Jag vill heller inte bestrida fru Troedssons påstående att det skulle vara möjligt att bryta ut denna speciella fråga och gå på omedelbar lagstiftning. Men det finns nog också skäl att invänta 1972 års skatteutrednings arbete. Det främsta skälet kanske är att ett betänkande väntas mycket snart.

Det finns emellertid också sakliga skäl för att behandla frågan om sambeskattningen i ett större sammanhang. Före 1970 skedde ingen sam-

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Vissa frågor vid
kapitalbeskattning-
en*

taxering med barn och fosterföräldrar, även om mantalsskrivningsorten var densamma. Man kunde alltså inte utnyttja förvärvsavdrag eller andra skattelindringar för fosterbarnet. När reglerna ändrades blev det lättnader för de flesta fosterföräldrar, men kanske också i något fall en skärpning, dvs. sambeskattning på förmögenhetssidan. Om man nu skall ändra reglerna från 1970 tycker jag det kan vara skäl att se på helheten och därför invänta skatteutredningens arbete.

Reservationen 2 handlar om sambeskattning av biologiska barn och föräldrar med förmögenhet. Här tycker jag inte att det är så mycket som skiljer utskottets uppfattning från reservanternas. Reservanterna vill överlämna motionen till 1972 års skatteutredning, medan utskottet förutsätter att utredningen ändå prövar motionerna. Utskottet vill dock inte att betänkandet skall tolkas som en beställning i motionens syfte. Man har inte gått in på någon närmare saktidssamtal om de framställda motionskraven. Om man hade gjort det tror jag att stora delar av utskottets ledamöter hade haft invändningar att göra mot fru Troedssons resonemang.

Sambeskattning av förmögenheter inom en familj har i första hand tillkommit för att förhindra skatteflykt. En uppdelning på olika familjemedlemmar skulle innebära väsentliga skatteförmåner. Jag kan gå med på att skatterna inte alltid är neutrala till samlevnadsformerna. Men fru Troedsson förstår säkert lika väl som jag att de av kontrollskäl heller aldrig kan bli det. Äktenskap är en juridisk form med ekonomiska aspekter på de mest skilda områden som det är lätt att identifiera. Andra samlevnadsformer är betydligt svårare. F. ö. finns det också förmåner för äktenskapet framför andra samlevnadsformer. Jag tänker exempelvis på skattereduktionen. Och det finns flera. Men skatteutskottet har som sagt inte ingått på någon större sakbehandling. Man väntar på att 1972 års skatteutredning skall komma med förslag, och då skall vi pröva dessa.

Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att skatteutskottet ändå inte velat tillstyrka vårt förslag om omedelbar lagstiftning när det gäller sambeskattning av fosterbarn och fosterföräldrar, eftersom man ju är medveten om problemen och eftersom man ju också erkänner att denna fråga skulle kunna lösas utan att 1972 års skatteutrednings betänkande behöver avvaktas.

Sedan talade herr Wärnberg om kontrollsvårigheterna när det gäller beskattningen av förmögenheter mellan makar. Men herr Wärnberg glömmer bort att det inte bara är makar utan också sammanboende, som har gemensamma barn, som blir föremål för denna sambeskattning, och där är möjligheterna till kapitalöverföringar m. m. betydligt sämre därför att ingen giftorätt eller något motsvarande föreligger. Ändå skall dessa sammanboende sambeskattas om de har förmögenhet – trots att de alltså inte har någon möjlighet till sådana här kapitalöverföringar.

Det förslag till lösning vi anvisar i den berörda motionen är f. ö. sådant

att det inte på något vis skulle leda till kontrollsvårigheter eller på något vis skulle kunna föranleda förmögenhetsöverföringar mellan makarna. Förslaget bygger ju på att man i stället skulle låta makarna göra ett större skattefritt grundavdrag.

Jag hade ändå satt värde på om utskottet med några ord hade velat antyda att man inte tycker att de nuvarande bestämmelserna är korrekta, att man inte tycker att det är riktigt att t. ex. tillkomsten av barn hos sammanboende i många fall skall leda till en betydligt skärpt förmögenhetsbeskattning. Jag hade tyckt det vara angeläget att skatteutredningen fått det ordet med på vägen.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! När det gäller att krympa utrymmet för skattefusk och skatteflykt utvecklar sig det svenska skattesystemet f. n. mycket snabbt. Grunden lades när vi tog den nya skattebrottslagen. Sedan har skattekontrollen byggts ut undan för undan. Vi har fått en effektiv organisation, bättre tekniska hjälpmedel, utbildningsinsatser och kraftig personalförstärkning. Och här arbetar man vidare.

Dessutom har vi börjat att i skattelagarna systematiskt täppa igen de stora hålen för skatteflykt. De periodiska understöden, vinst- och förlustbolagen och partrederierna är några exempel härpå.

Vid detta riksmöte skall vi gå vidare med pensionsförsäkringarna, fåmansbolagen och den grå arbetskraften. Viktigast av allt tror jag att den nya generalklausulen är, för den innebär att samhället inte längre ständigt behöver hamna i efterhand och snörpa till nätet efter det att skatteflykten har skett.

I det här allmänna och omfattande arbetet att göra skattenätet allt finmaskigare, allt rättvisare, har turen också kommit till beskattningen av konst och liknande föremål. Folk godtar inte längre att rika människor kan smita undan från skatt med olika mer eller mindre hederliga metoder på detta sätt.

Utvecklingen går fort. Så sent som förra året uttalade skatteutskottet att här föreligger stora administrativa svårigheter och andra olägenheter och att frågan inte är av sådan vikt att den bör tas upp till förnyade överväganden.

Men i år säger skatteutskottet något annat. Utskottet säger att det är möjligt att den här frågan kan komma i ett nytt läge därför att realisationsvinstkommittén har föreslagit skärpta bestämmelser just när det gäller beskattningen vid försäljning av konst, antikviteter och liknande. Utskottet utgår från att samtliga de frågor som behandlas i vår motion kommer att uppmärksammas i samband med ställningstagande till realisationsvinstkommitténs förslag. Det är utmärkt.

Det är framför allt fem frågor som tränger sig fram på det här området:

1. Är det rimligt att den som av rent ekonomiska skäl placerar sin förmögenhet i konst skall slippa förmögenhetsskatt medan den som t. ex. har förmögenheten i produktiva tillgångar skattar fullt ut?

2. Är det rimligt att en person med smycken skall, i princip i varje fall, vara skyldig att redovisa hela värdet som skattepliktig tillgång medan en person med miljonbelopp investerade i konst – tavlor, antikviteter etc. – helt kommer undan förmögenhetsskatt?

3. Är det rimligt att realisationsvinstbeskattningen upphör efter fem års innehav när det gäller konst medan den i princip är obegränsad i tiden för aktier och fastigheter?

4. Hur skall man kunna få en effektiv realisationsvinstbeskattning av konst om man inte samtidigt har en fungerande förmögenhetsbeskattning på det här området?

5. Hur skall valutalagstiftningen kunna förhindra kapitalflykt om man utan svårigheter kan köpa s. k. säkra värden – i form av grafik, oljemålningar etc. – och fritt utföra dem för försäljning i utlandet?

Det sägs ibland att den här frågan är utredd, och man hänvisar till kapitalskatteberedningen. Det är riktigt att den utredningen hade den här uppgiften i sina direktiv. Men kapitalskatteberedningen hade en mängd stora, svåra problem att brottas med, och den ägnade huvuddelen av sin kraft åt dem. Sanningen är att den aldrig fick tid att närmare ge sig in på den här frågan. Utredningen satsade inte särskilt mycket kraft på att försöka utforma tekniska lösningar på det här problemet. Den gjorde inte ens något försök att utvärdera erfarenheterna från Norge, där man har en förmögenhetsbeskattning av konst och liknande. Inom parentes är det en mycket strängare beskattning än jag skulle kunna tänka mig.

Mot den här bakgrunden är det rimligt att ytterligare utredningsinsatser görs. De fem förslag som jag vill föra fram syftar till:

1. att man i den personliga förmögenhetsbeskattningen skall få med de allra största privata samlingarna av konst och liknande,

2. att man skall få en samordnad förmögenhetsbeskattning av smycken och konst,

3. att man skall skärpa realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av konst o. d.,

4. att man skall registrera stora köp av konst och liknande och

5. att man skall sätta in åtgärder för att komma till rätta med sådan kapitalflykt till utlandet som sker via handeln med konst.

Jag kan mycket väl tänka mig att man – som skatteutskottet antyder – gör en prövning av dessa frågor inom finansdepartementet och i samband med det tillsätter de nödvändiga utredningarna.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att det i den principiella inställningen inte är så mycket som skiljer i varje fall de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet från herr Bergqvist. Jag vill sedan svara på en del av herr Bergqvists fem frågor.

Vi tycker att det är självklart att förmögenheter som ligger utanför det personliga hemmet skall beskattas likvärdigt oavsett om de är pla-

cerade i pengar på banken, i fastigheter, i aktier eller andra värdepapper eller om de är placerade i konst, antikviteter eller andra mer eller mindre egendomliga samlarobjekt. Frimärken är kanske inte så egendomliga, men ibland tycker jag att de är det.

Utskottets, liksom också på sin tid kapitalskatteberedningens, tveksamhet ligger på det tekniska och det administrativa planet. Vi finner det helt meningslöst att genomföra en skatt som det praktiskt blir svårt för att inte säga omöjligt att få att fungera ordentligt. Man kan ställa följande frågor: Var skall gränsen gå för denna skatteplikt? Vem skall göra värderingarna av min konst eller, framför allt, av andra samlingar som jag har? Det blir oerhört svårt. Vem skall kontrollera vad som finns i hemmen, i källare och på vindar? Uppräkningen kan bli hur lång som helst av frågor som understryker att det finns administrativa och tekniska problem förenade med en sådan beskattning.

Motionärerna menar att såväl kapitalskatteberedningen som utskottet har överskattat problemen. Min tro är att i stället motionärerna kanske har underskattat dem. Vi har i dag, som herr Bergqvist sagt, en förmögenhetsskatt på smycken som är värda mera än 1 000 kr. Jag vet inte hur stora dessa skatteintäkter är, men det är utomordentligt små summor. Några skatteprocesser på denna punkt känner jag inte till. Jag känner inte till någon som har fått titta efter om skattebetalare har beskattningsbara smycken eller inte. Det är en helt schablonmässig redovisning av sådana. En del tar upp sina smycken, andra inte. Jag tror att de som inte gör det är i en överväldigande majoritet. Jag skulle gissa att skattemyndigheterna i det närmaste har givit upp på denna punkt. Man springer i varje fall inte på några fynd förrän man ändå håller på med revision eller husrannsakan av andra skäl.

Det är ett av skälen till utskottets tveksamhet. Herr Bergqvist säger då kanske: Det är lika bra att slopa beskattningen av smycken, om den inte fungerar. Ja, det skall vi kanske inte göra. Vi skall kanske ha den kvar när vi nu haft den så länge. Men jag tycker inte att det är en bra skatteform där alla ärliga människor tar upp sin förmögenhet och skattar för den medan däremot de som fuskar kommer undan hur lätt som helst, eftersom det inte finns några kontrollmöjligheter.

Man kan, som herr Bergqvist säger, ha en registreringsplikt för alla konstverk vid inköpet. Men det skapar bara ett nytt problem. Var skall den registreringsplikten sättas in? Man kan aldrig kontrollera ett inköp av ett frimärke någonstans i utlandet. Det kan komma till landet i ett vanligt kuvert, och ingen vet vad det innehåller. Det är visserligen enkelt att övervaka inköp på stora konstauktioner, men då uppstår problemet med skatteflykt hos dem som håller på med – låt mig säga så – mindre öppna affärer. De kommer undan medan de som gör öppna affärer får betala.

Dessa problem har alltså varit så pass stora att kapitalskatteberedningen inte kunnat lösa dem. Nu säger herr Bergqvist att det beror på att utredningen struntat i dem. Jag vet inte om man skall klassa ned be-

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Vissa frågor vid
kapitalbeskattning-
en*

*Vissa frågor vid
kapitalbeskattning-
en*

redningen så kolossalt att man säger, att den inte tog upp dessa frågor. Men har ändå behandlat en del saker som kanske t. o. m. var mindre än denna. Det är möjligt att man skulle komma en bit på vägen om man tillsatte en utredning, men jag är inte säker på att man skulle göra det.

Det är naturligtvis lättare att genomföra en realisationsvinstbeskattning, men man bör ha klart för sig att särskilt lätt blir nog inte det heller. Kontrollsvårigheterna blir oerhört stora, om det förslag som utredningen har framlagt skall genomföras. Realisationsvinstkommittén har ju föreslagit att skatt skall utgå på vinst vid försäljning av konst, frimärken o. d. Det är möjligt att man kan finna någon lösning på problemet – vi får väl se hur det går efter behandlingen i remissinstanserna och vad den kan leda till; om departementet kan hitta några geniala lösningar, är utskottet naturligtvis, herr Bergqvist, berett att hjälpa till för att söka uppnå den rättvisa som vi är ute efter. Vi tror dock att vi skapar en ändå större orättvisa, om vi bara kan sätta fast de ärliga människorna, men släpper dem som vägrar att uppge sitt innehav av konst igenom maskorna i nätet.

Utskottet anser därför att man nu bör avvakta vad förslaget från reavinstkommittén kan komma att leda till innan man tillsätter en ny utredning.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Herr Bergqvist gjorde en intressant uppräknig av några av de beslut som riksdagen fattat under de senaste åren i syfte att stävja skattefusk och skatteflykt. Han nämnde också några beslut, som kommer att fattas, såsom en generalklausul. Vi har ju här i riksdagen i stort varit ense om dessa beslut. Inte minst har folkpartiet varit pådrivande, t. ex. när det gällt förstärkning av taxeringsorganisationen vid länsstyrelserna.

Jag får be herr Bergqvist om ursäkt om jag hörde upp dåligt, men jag uppfattade inte att han berörde behovet av åtgärder för att minska höginkomsttagarnas möjligheter till skatteflykt genom att utnyttja avdragsrätten för höga räntekostnader. Denna rättighet har diskuterats under höstens lopp. Utan tvivel medför den betydande skattebortfall för såväl staten som landsting och kommuner. Eftersom behovet av skatteintäkter för dessa organ är lika stort ändå, innebär den att höginkomsttagarnas avdragsmöjligheter för höga räntekostnader drabbar de låginkomsttagare som inte har några möjligheter att göra liknande avdrag. Jag vill bara nämna att jag avser att under riksmötet aktualisera frågan om denna avdragsrätt.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Herr Wärnberg frågar: Vem skall värdera, vem skall kontrollera, och var skall gränsen gå? Blir inte detta krångligt och råkar man inte ut för stora avvägnings- och värderingsproblem?

Jo, herr Wörnberg, men precis samma frågor kan ju ställas när det gäller beskattningen av smycken, och den beskattningen vill herr Wörnberg ändå ha kvar! Vem skall värdera vad ett smycke är värt? Vem skall kontrollera var det finns? Och var skall man dra gränsen för beskattningen av smycket? I dag har vi en orimlig situation, där smycken är förmögenhetsbeskattade, medan tavlor och liknande saker till miljonbelopp *inte* är det. Detta problem kommer man därför inte undan.

Jag anser för min del att man när det gäller smyckebeskattningen inte bara kan säga att vi har haft den så länge att den kan få vara kvar, även om den kanske innebär ett fiasko. Vad man skulle göra borde vara att säga sig att det f. n. är orimligt med den nuvarande principen för förmögenhetsbeskattning på smycken, där man, i varje fall om man skall tolka lagstiftningen noga och efter bokstaven – och det skall man ju göra – skall ta upp en vanlig vigselring i förmögenhetsdeklarationen, under förutsättning att man har andra lösören att ta upp, t. ex. en bil. Har man en bil, skall man alltså i princip skriva upp vigselringarna på förmögenhetsdeklarationen. Detta är orimligt, och det håller också alla med om. Därför tycker jag att man bör ändra bestämmelserna och höja gränsen, så att man t. ex. inte skall behöva ta upp smycken med värde under ett visst belopp. Den gränsen kan sättas relativt högt. Man kommer inte heller bort från de här värderings- och kontrollproblemen när det gäller arvsskatten och gåvoskatten. I de sammanhangen beskattas ju konst, och det finns samma värderingsproblem där som när det gäller förmögenhetsskatten.

Om man arbetar med generöst tilltagna skattefria bottenbelopp borde det vara möjligt att använda vissa schabloner vid värderingen. Faktum är att man har ett sådant system i Norge; jag vill inte säga att det till alla delar är lämpligt att använda i vårt land, men det visar att förmögenhetsbeskattning av konst finns i praktiken.

Jag vill inte uttala ett allmänt fördömande av kapitalbeskattningen, för den var värdefull på många sätt, men de här speciella problemen hade den inte särskilt mycket tid att ägna sig åt. Tittar vi i kapitalbeskattningens slutbetänkande – på över 200 sidor – finner vi att utredningen på två sidor redovisar gällande regler för förmögenhetsbeskattning av inre lösöre och sedan kommer det en sida med utredningens överväganden. Att man inte ens kunde gå över till Norge för att se hur förmögenhetsbeskattningen av konst fungerar där och göra en utvärdering av det visar väl att man tvingades av hänsyn till tid och resurser att ägna krafterna åt andra problem än det här.

Jag vill bestämt påstå att någon ordentlig utredning av det här problemet inte har gjorts. Det är bl. a. mot den bakgrunden jag efterlyser en sådan utredning.

Herr Hörberg talade om rätten till avdrag för räntekostnader. Det är en annan fråga, som jag emellertid gärna och villigt debatterar om herr Hörberg efterlyser det. Jag förstod kanske inte riktigt vad herr Hörberg sade, men jag fattade det så, att när det gällde de stora inkomsttagarnas

rätt till avdrag för räntekostnader ämnade folkpartiet föreslå en skärpning. Kan herr Hörberg nicka instämmande om jag har uppfattat honom rätt på den punkten? – Nej, det var tydligen inte så. Då vill jag bara säga till herr Hörberg, som är med i skatteutskottet: Försök inte komma bort från det här problemet genom att tala om en annan viktig fråga, avdragsrätten för räntekostnader, utan ta även upp den här frågan och ge besked!

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag berömde herr Bergqvist för den uppräknig han nyss gjorde av åtgärder som redan är vidtagna – men det finns ju mycket kvar att göra, bl. a. det som herr Bergqvist har talat om när det gäller beskattning av antikviteter, konst osv. Här finns också den viktiga fråga jag nämnde, nämligen höginkomsttagarnas avdragsmöjligheter för stora ränteutgifter. Vad jag sade var att där var ingenting gjort och att jag ämnar aktualisera denna fråga under riksmötet. Att jag då inte avser att föreslå utökade avdragsrättigheter förstår nog herr Bergqvist.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Det är kanske synd att herr Hörberg inte var vaken 1971, när vi diskuterade den här frågan om rätten till avdrag för räntekostnader för de höga inkomsttagarna. Då var vi några ledamöter från socialdemokratiskt håll som lade fram ett förslag till principlösning, som just innebar att räntekostnadsavdragen skulle frikopplas från de höga marginalskatteeffekterna. Den som har 70 eller 80 % marginalskatt skulle inte få dra av en så stor del av sina räntekostnader som f. n., utan man skulle sätta en viss gräns uppåt. Jag beklagar att herr Hörberg inte instämde i det kravet 1971.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Bergqvists redogörelse för hur smycketaxeringen i dag går till är väl ett strålande argument för att vi inte skall införa något liknande. Det är faktiskt som herr Bergqvist säger, att om man skall ta upp en bil eller en annan förmögenhetstillgång av samma slag – en båt eller något annat inventarium – så är man också skyldig att ta upp smycken, hur litet de egentligen är värda, om den sammanlagda förmögenhetssumman överstiger 1 000 kr. Jag är övertygad om att av kammarens ledamöter är det bara några stycken som vet om detta – utöver dem som sitter i skatteutskottet. Det är på det sättet, och ingen bryr sig om det. Om vi skulle få samma förhållande när det gäller konst, frimärken, antikviteter o. d., vore det mycket olyckligt. Man måste sätta en gräns som ligger rätt högt, och då kan det bli besvärligt.

Kontentan av detta skulle ju vara att man kunde avskaffa bestämmelsen om smyckena. Men när smyckenas värde kommer upp till en viss nivå, är det mycket lätt att placera pengar i smycken. Det är en "värdehandling" vars värde består, medan de andra sakerna – frimärken,

antikviteter, viss konst osv. – har ett mycket, mycket osäkert värde. Detta är ett skäl till att man ändå kan ha kvar smyckebeskattningen. När det gäller stora smycken kanske de tas upp ändå.

I fråga om värderingen är det en väsentlig skillnad i förhållande till en bouppteckning, där ett par värderingsmän skall vara med, där värdet skall fastställas av en tingsrätt, där arvingarna bevakar osv. Det är en helt annan sorts värdering då än om jag själv i min deklaration skall sätta upp vad min tavla är värd.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag förstår inte herr Wörnberg riktigt. Om man konstaterar att en skatt inte är särskilt effektiv, då måste man ju antingen avskaffa den eller se till att man gör den effektiv. Men herr Wörnberg säger att vi får ha det här kvar, och vi får möjligen fundera på en förändring. Vad skatteutskottet förra året sade var att den här frågan inte är så viktig att vi behöver göra någonting alls.

Min slutsats måste vara att smyckebeskattningen skall ändras och samordnas med en beskattning av konstföremål. Det innebär att man kraftigt höjer det skattefria bottenbeloppet för smycken och att man har ett ordentligt tilltaget skattefritt bottenbelopp för konstbeskattning.

Jag vill komma tillbaka till att när man talar om administrativa problem, tekniska krångligheter och värderingsfrågor, så har man ändå inte gjort något allvarligt försök att lösa problemen. Vi vet att det i Norge förekommer en förmögenhetsbeskattning av inre lösöre. Kapitalskatteberedningen gjorde inte ens ett enkelt försök att utvärdera hur det systemet fungerar. Det tycker jag är det minsta man kan begära av en utredning som säger sig ha sysslat allvarligt med problemet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Träff och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Troedsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 8 mom. 3 a röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Träff och fru Troedsson.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Skattefrihet för viss
del av vårdbidrag för
handikappat barn*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Troedsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 42
Avstår - 1

Mom. 3 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Träff och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Troedsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 8 mom. 3 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Träff och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Troedsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 42
Avstår - 1

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Skattefrihet för viss del av vårdbidrag för handikappat barn

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:9 med anledning av motion om skattefrihet för viss del av vårdbidrag för handikappat barn.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om närmast föregående ärende åtminstone delvis handlade om de mycket rika, de som enligt herr Bergqvist har miljoner att investera i konst och antikviteter, så har vi nu kommit över till en fråga som handlar om de mycket fattiga, några av de allra fattigaste och hårdast pressade i hela vårt ofärdiga Välfärdssverige. Det handlar om vårdnadsbidragen för gravt handikappade barn.

När riksdagen för ett par år sedan lade om det bidragssystemet och

höjde beloppen väsentligt och gjorde dem skattepliktiga var väl syftet att alla eller nästan alla som åtnjöt förmånen skulle få en förbättring. Nu blev det inte så framför allt därför att det skulle ha behövts en höjning till 120 % av basbeloppet för att helt kompensera egenskapen av skattepliktig inkomst, och det blev 105 %. Sedan har beloppet stigit ytterligare och i dag har vi ett vårdnadsbidrag på 116 % av basbeloppet.

Nu vågar man nog tro att de allra flesta får ett nettobelopp som inte är lägre än det skulle ha varit enligt det gamla systemet med 60 % av basbeloppet skattefritt. Men inom gruppen mottagare av vårdnadsbidrag finns en orättvisa, och den kommer att kvarstå och t. o. m. förvärras efter hand som vi höjer beloppet. Det skall ju höjas ända tills det är uppe i 185 % av basbeloppet 1981. Jag tänker på den grupp som har svårt handikappade barn men som trots vårdnadsbidraget inte har möjlighet att låta en förälder stanna hemma och själv vårda barnet. Har man den möjligheten i tvåföräldrafamiljer med någorlunda hyggliga inkomster, kan man nog säga att vårdbidraget för gravt handikappade barn håller på att bli ett ganska rejält stöd. Där blir skatteeffekten relativt obetydlig och nettobeloppet en märkbar hjälp. Men för framför allt de ensamstående föräldrarna och för tvåföräldrafamiljer med mycket låga inkomster, där man alltså även med vårdnadsbidraget till hjälp inte har den möjligheten att någon förälder helt avstår från förvärvsarbete, blir skatteeffekten för vårdnadsbidraget så stor att den gruppen får en väsentligt mindre hjälp än övriga bidragmottagare. Jag har träffat och känner några sådana familjer. Det handlar om ensamma mammor som drar sig fram på ett tungt städjobb på halvtid och vårdnadsbidraget. Det är inte mycket pengar man tjänar på städjobbet, men det är tillräckligt mycket för att vårdnadsbidraget skall lyftas upp på skatteskalen och bli väsentligt reducerat. Det är det problemet jag har tagit upp i min motion, och det är det problemet utskottet behandlat.

Utskottet säger att man har förståelse för problemet och att man utgår ifrån att familjestödsutredningen skall titta på det. Man säger också att i sådana här fall är det bättre att åstadkomma de nödvändiga förbättringarna genom justeringar i de direkta bidragen än genom skatteändringar.

Jag hör alls inte till dem som har någon kolartro på att alla eller ens de flesta sociala problem kan lösas med skatteavdrag. Men i det här fallet har jag svårt att se hur man skall kunna komma fram till rättvisa annat än genom åtgärder i fråga om beskattningen. Om man bara fortsätter att höja beloppet, hjälper det den här gruppen i dess helhet, men just de svårast pressade inom gruppen i relation till de andra får det snarast sämre och sämre, för ju högre upp de kommer på den progressiva skatteskalen, desto större blir effekten av det skattepliktiga bidraget. Om man däremot hade ett system som medgav att de faktiska vårdkostnaderna för det svårt handikappade barnet finge dras av från bidraget när det beskattas, skulle man där kunna skapa en rättvisa. Det är ändå så att den som ovillkorligen måste arbeta utanför hemmet och skaffa någon

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Skattefrihet för viss
del av vårdbidrag för
handikappat barn*

form av tillsyn för det handikappade barnet får räkna med väsentligt högre tillsyns- och vårdkostnader än man vanligtvis räknar med för ett friskt barn.

Saken blir inte bättre av att reglerna tillämpas olika i olika delar av landet. Det finns uppenbarligen taxeringsnämnder som faktiskt medger avdrag, dvs. betraktar den specifika, på grund av handikappet uppkommande vårdkostnaden som en utgift för intäkternas förvärvande. Jag tycker det är principiellt riktigt, just därför att vi numera betraktar bidraget inte som ett bidrag till barnet utan som en ersättning till föräldrarna för utebliven arbetsinkomst. Det är alltså en ersättning för ett arbete man gör med skötseln av barnet, och då är det rimligt att direkta kostnader för det arbetet, liksom andra direkta kostnader för ett arbete, är avdragsgilla.

Vissa taxeringsnämnder tycks resonera så. Andra åter gör det inte men ger ett särskilt avdrag för nedsatt skatteförmåga. Men alla gör inte det heller, och så får vi en ojämn behandling.

Det är därför jag hade önskat att vi skulle kunna få nya föreskrifter om beskattningen av dessa bidrag, att man antingen fick göra avdrag såsom utgift för intäkternas förvärvande eller fick till stånd en allmän instruktion om att avdrag för nedsatt skatteförmåga skall medges i dessa fall.

Utskottet har inte ansett sig kunna gå med på detta. Herr Träff och fru Troedsson har i ett särskilt yttrande poängterat att detta är viktigt. Jag tänker inte ställa något yrkande – det finns i detta läge ingenting att hänga upp ett yrkande på. Jag kan bara hoppas att familjestödsutredningen verkligen tar itu med detta. Till skillnad från de frågor vi diskuterat tidigare i dag är detta ett problem som det inte kostar särskilt mycket pengar att lösa. Det kan inte vara så värst många hundra – i varje fall inte så värst många tusen – föräldrar i landet som är i den situation som jag här har skisserat. Det skulle inte innebära något stort skattebortfall att lösa problemet – det är mera en fråga om principer och rättvisa.

Jag hoppas att vi mycket snart skall få ett förslag från familjestödsutredningen; annars lär vi få återkomma. Det skulle ändå vara en liten tröst för dessa stackars människor som bokstavligen sliter ut sig och får ett bidrag av vilket det blir alltför litet kvar.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (c).

Herr WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Jag har inte tänkt gå in i någon sakdebatt i ärendet. Jag vill bara helt kort anföra att utskottsmajoritetens principiella inställning i denna fråga inte har ändrats sedan vi senast hade ärendet uppe till behandling. Vi anser fortfarande att hjälpbehövande skall stödjas genom bidrag, och jag tror i motsats till herr Carlshamre att det skall gå att lösa problemet den vägen, så att vi slipper stödja dem genom

skatteavdrag; det slår ojämnt, anser vi.

Denna inställning har förstärkts. inte minst genom debatten under de senaste månaderna angående avdragsmöjligheterna över huvud taget.

Med detta korta inlägg vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1975/76:1 med anledning av motioner om vidgad rätt till sjukpenning vid havandeskap

1975/76:2 med anledning av motion om prisuppgift på medicinförpackningar

1975/76:3 med anledning av motioner om rätt till barnpension i vissa fall m. m.

1975/76:4 med anledning av motion om ersättningen till läkare vid hembesök

1975/76:5 med anledning av propositionen 1975:109 med förslag om rätt till tilläggspension och sjömanspension för entreprenöranställda på svenska handelsfartyg m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 24 Förbättrad handikappersättning åt hörselskadade

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:6 med anledning av motion om förbättrad handikappersättning åt hörselskadade.

Herr BÖRJESEN i Falköping (c):

Herr talman! Ett enhälligt utskott har avstyrkt min motion 1194 om förbättrad handikappersättning åt hörselskadade, och jag finner det föga meningsfullt att yrka bifall till nämnda motion.

Däremot har jag begärt ordet för att påtala att man vid olika tillfällen har tagit upp frågan om gravt hörselskadades möjligheter att erhålla handikappersättning. Senast på Hörselfrämjandets riksmöte i Varberg i somras framställdes bestämda önskemål om att handikappersättning skall utgå till hörselskadade som för sin dagliga livsföring måste använda hörapparat och att handikappersättningen bör utgå med minst 30 % av basbeloppet.

I de remissyttranden som ligger till grund för föreliggande utskotts-
betänkande hävdas från Försäkringskasselförbundet bl. a. att man inte bör generalisera ytterligare och att en sådan åtgärd motverkar syftet bakom reformen, eftersom handikappersättningen är avsedd att vara inte

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Förbättrad
handikappersätt-
ning åt hörselska-
dade*

Onsdagen den
22 oktober 1975

Förbättrad handikappersättning åt hörselskadade

en lytesersättning utan en kompensation för merkostnader som uppkommer på grund av ett handikapp. Till detta kan sägas att de som är gravt hörselskadade och som för sin livsföring, exempelvis för att klara av sitt dagliga arbete, är helt beroende av hörapparat, därmed får vidkännas extra kostnader just på grund av sitt handikapp. De borde därför ha rätt att erhålla handikappersättning.

Jag vidhåller, herr talman, det berättigade i att handikappersättning utgår till denna grupp handikappade, och jag beklagar att utskottet inte funnit skäl att tillstyrka motionen. Det finns därför anledning att återkomma till denna fråga vid ett följande riksmöte.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Handikappersättning är en ny förmån som utgår fr. o. m. den 1 juli i år och ersätter invaliditetstillägget och invaliditetsersättningen. Det är sagt att den nya ersättningsformen skall tillämpas väsentligt generösare än de tidigare formerna. Ersättning kan utgå med 30, 45 eller 60 % av basbeloppet alltefter omständigheterna i det enskilda fallet. Vissa typer av handikapp – blindhet, dövhet och grav hörselskada – berättigar alltid till handikappersättning. Den som är döv eller gravt hörselskadad äger alltså utan särskild prövning rätt till handikappersättning med minst 30 % av basbeloppet.

Sedan kan handikappersättning också utgå efter individuell prövning, och den bestämmelsen är avsedd att tillämpas på samtliga typer av handikapp, alltså även hörselskada av lättare slag. Vid den individuella prövningen av rätten till handikappersättning skall man beakta den handikappades sammanlagda behov av stöd. Det innebär att man skall väga samman den handikappades vård- och hjälpbehov med hans merkostnader till följd av handikappet. Det utgår alltså redan i dag handikappersättning till hörselskadade – generellt till gravt hörselskadade och efter individuell prövning även till personer med lättare hörselskada.

Genom differentieringen av handikappersättningen och genom att ersättningen skall grundas på den handikappades sammanlagda behov av stöd har det alltså skapats garantier för att man i den praktiska tillämpningen skall kunna tillgodose sådana hörselskadade vilkas handikapp inte är så gravt att de har en generell rätt till handikappersättning. Vi anser att motionen delvis bygger på felaktiga grunder, eftersom sådan ersättning kan utgå till samtliga handikappade, dock i en del fall efter viss prövning.

Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Huruvida motionen grundar sig på felaktiga premisser tillkommer det inte mig att bedöma. Men det kommer sannolikt att visa sig i den praktiska tillämpningen att svårigheter föreligger för de

hörselskadade att erhålla handikappersättning. Det är detta som ligger till grund för motionen.

Jag noterar med tillfredsställelse det besked som herr Nilsson i Kristianstad lämnat och som kan komma att utgöra grund för eventuella överklaganden.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Som jag tidigare sade är handikappersättningen en ny förmån – den trädde i kraft den 1 juli. Jag tycker att det finns anledning att avvakta och se hur man i tillämpningen följer intentionerna med bestämmelserna.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1975/76:7 med anledning av motion om vidgad rätt till sjukpenning för hörselskadade

Kulturutskottets betänkande

1975/76:1 med anledning av motion om ökad information i TV rörande skol- och utbildningsfrågor

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 26 Befrielse för vissa handikappade från mottagaravgift för ljudradio och TV, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1975/76:2 med anledning av motion om befrielse för vissa handikappade från mottagaravgift för innehav av ljudradio och TV, m. m.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att yrka bifall till min motion. Jag kan konstatera att liknande motioner gått som följetonger under de senaste årens riksdagar. Årets motion kommer att bli besvarad, antingen positivt eller negativt, genom handikapputredningens betänkande som väntas föreligga om några månader. I avvaktan på detta betänkande avstår jag från att yrka bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Befrielse för vissa
handikappade från
mottagaravgift för
ljudradio och TV,
m. m.*

Nr 7

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Anmälan av
interpellationer*

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till ett senare sammanträde.

§ 27 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:27 med förslag till lag om ändring i införsellagen (1968:621)

§ 28 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 22 oktober

1975/76:35 av herr *Nilsson* i Tvärålund (c) till herr statsministern om samordning av skilda sysselsättnings- och befolkningsprognoser:

Vägverket har gjort en studie för att bedöma hur Sveriges befolkning kan komma att geografiskt fördela sig fram till år 2000.

Väginvesteringar har en varaktighet på flera årtionden och kräver en lång planeringstid. En långsiktig planering är därför nödvändig för att undvika felinvesteringar. Vägarna bör naturligtvis inpassas i det framtida bosättningsmönstret och tillgodose näringslivets behov.

Det framtida bosättningsmönstret har vägverket erhållit genom att bedöma den framtida sysselsättningen med utgångspunkt i 1970 års siffror. Genom automatiska framskrivningar och subjektiva avvägningar har antalet sysselsatta beräknats sektorsvis och i olika områden år 2000. Resultatet har blivit att sysselsättningsökningen prognostiseras till i huvudsak storstadsregionerna och till regioner med primära centra.

De regionala utvecklingstendenserna och regionalpolitikens effekter synes i ringa utsträckning ha beaktats. De nya regionalpolitiska ställningstaganden som föranleds av Länsplan 74 har man inte kunnat ta hänsyn till. Som en följd av vägverkets utredningsteknik, där man inte utnyttjat länsstyrelser och andra regionala och centrala myndigheters kännedom om länens förhållanden och utvecklingsmöjligheter, har betydande olikheter erhållits jämfört med dessa organs bedömningar av utvecklingen på lång sikt. Som exempel kan nämnas bedömningen av industrisysselsättningen i Västerbottens län. Det föreligger en skillnad mellan länsstyrelsens prognos fram till år 1990 och vägverkets prognos fram till år 2000 på ca 9 200 arbetstillfällen. Vidare skiljer sig bedömningen av sysselsättningens lokalisering inom länet. Enligt vägverkets siffror skulle befolkningen i Skellefteå A-region minska med 4 500 personer till år 2000, medan länsstyrelsen räknar med en ökning av ca 4 000 personer fram till år 1990.

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Anmälan av
interpellationer*

I Länsplan 74 för Västerbottens län har länsstyrelsen fastlagt sysselsättnings- och befolkningsprognoser för 1980 och 1990. Dessutom är utarbetad en regionalpolitisk målsättning för länet och dess kommuner i form av planeringstal, nödvändigt tillskott av arbetstillfällen och härtill anpassade åtgärdsförslag. Därigenom har ett enhetligt underlag för statlig och kommunal planering skapats.

Vägbyggandets roll i det allmänna regionalpolitiska sammanhanget kan inte nog understrykas. Det bör därför vara naturligt att vägfrågor tidigt kommer med i de regionalpolitiska övervägandena. Enligt min mening bör det vara självklart att alla verk och myndigheter samråder med länsstyrelsen, som har ansvaret för den regionala planeringen. Så har inte varit fallet beträffande vägverkets långsiktiga planering i Västerbottens län. Om samråd inte sker, finns risk för felplanering och olönsamma investeringar. Isolerat framtagna långsiktiga planer kan också få en styrande effekt, som står i motsättning till den övergripande samhällsmålsättningen.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Anser regeringen att en samordning bör ske mellan centrala myndigheters och regionala organs bedömningar av befolknings- och sysselsättningsutveckling?

2. Om så är fallet, vilka åtgärder har regeringen vidtagit och vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att få en sådan samordning till stånd?

1975/76:36 av herr *Alsén* (s) till herr jordbruksministern om åtgärder mot kommersialisering av tävlingsidrott:

Under senare år har en beklaglig kommersialisering drabbat betydande delar av svensk tävlingsidrott. Särskilt påtagligt är detta förhållande inom vissa bollidrotter och de övriga sportgrenar som är föremål för återkommande TV-sändningar.

Stundom tycks det vid storinternationella tävlingar vara mera intressant att förmedla uppgifter om vilken utrustning segraren använt sig av än att skildra vederbörande sportsliga prestationer. Märkesreklamen och de kommersiella intressen denna representerar har då enligt mitt förmenande våldfört sig på de fria idrottsliga värdena. Ofta medför denna märkesreklam också en betydande och omotiverad fördyring av produkten. Denna olyckliga sammankoppling av elitidrott och reklam styr dessutom många idrotts- och motionsutövaras val av t. ex. racket, bollar och skidor. Detta drabbar inte minst barnfamiljer och resurssvaga konsumentgrupper.

Självfallet finns det samtidigt många företag som seriöst stöder idrottslig verksamhet. Det lämnas bl. a. betydande anslag till korpklubbar och motionsarrangemang, som skapar ökade förutsättningar för att åstadkomma idrott och motion åt alla. När reklaminsatser sker i överensstämmelse med vedertagna former och inom ramen för klara marknadsföringsregler

Onsdagen den
22 oktober 1975

*Meddelande om
frågor*

är de givetvis välkomna och av värde för idrottsrörelsen.

De inledningsvis påtalade missförhållandena bör i första hand undanröjas genom åtgärder som vidtas av idrottens egna företrädare. Sedan en tid tillbaka pågår också inom Riksidrottsförbundet viss utredningsverksamhet i detta syfte.

Under senare år har samhället – stat och kommuner – kraftigt ökat sitt stöd till idrottsrörelsen. Det är ett viktigt uttryck för tron på de fritt och frivilligt verksamma organisationernas betydelse som värnare av folkhälsan och som ungdomsfostrare. Det måste vara ett för idrottsrörelsen och samhället gemensamt intresse att otillbörliga intressen kan hållas borta från sport- och idrottsutövningen.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vid behov ta lämpliga initiativ i syfte att förhindra kommersiella intressen från att otillbörligt påverka idrottsrörelsens integritet och självständighet?

Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 22 oktober

1975/76:43 av fröken *Hörlén* (fp) till fru statsrådet *Hjelm-Wallén* om lärarutbildningsorganisationen:

Klasslärarutbildning bedrivs i dag på 15 orter. Enligt förslag från arbetsgruppen för vissa lärarhögskolefrågor (Ds U 1975:12) skall denna utbildning läggas ner på sex orter, nämligen Falun, Härnösand, Kristianstad, Luleå, Uppsala och Växjö. Samtliga dessa orter utpekade riksdagen i våras som framtida högskoleorter, och för flertalet av dem är lärarutbildningen kärnan i den nuvarande högskoleorganisationen. Den föreslagna nedläggningen av klasslärarutbildningen går därför stick i stäv med intentionerna bakom riksdagsbeslutet. Till detta kommer att lärarutbildningen i stort just nu är föremål för översyn genom 1974 års lärarutbildningsutredning. Det vore märkligt om man i det läget drastiskt förändrade lärarutbildningsorganisationen.

Är statsrådet beredd att låta den nuvarande lärarutbildningsorganisationen bestå i avvaktan på att 1974 års lärarutbildningsutredning skall lägga fram sina förslag?

1975/76:44 av fröken *Hörlén* (fp) till fru statsrådet *Hjelm-Wallén* om översyn av svenskämnets ställning i grundskolan:

Bristen i elevernas baskunskaper har varit ett genomgående tema under senare år i rapporter från gymnasieinspektörer och andra som haft till

uppgift att följa skolans verksamhet. Mot den bakgrunden väckte folkpartiet förra året förslag om en översyn av svenskämnets ställning med sikte på ökad träning av elevernas läs- och skrivförmåga. Detta avvisades dock av riksdagen. Den nyligen redovisade undersökningen från lärarhögskolan i Linköping om grundskoleelevernas läs- och skrivförmåga ger emellertid ökad tyngd åt kravet på en intensifierad svenskundervisning. Det finns inget värre handikapp för en elev än att lämna skolan utan tillräcklig förmåga att läsa och skriva. Det leder till problem både på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

Är statsrådet beredd att låta göra en översyn av svenskämnets ställning i grundskolan med sikte på ökad träning av elevernas läs- och skrivförmåga?

1975/76:45 av herr *Lorentzon* (vpk) till herr utbildningsministern om ekonomiskt stöd för deltagande i konferens för vissa nationella minoriteter:

En världskonferens för behandling av nationella minoritetsproblem, närmast rörande autoktona minoriteter, är planerad till den 27 oktober i Canada. Det har förutsetts att bl. a. samer från de tre nordiska länderna skulle delta. Enligt uppgift har Norge och Danmark lämnat ekonomiskt stöd för ett sådant deltagande i storleksordning av vardera 100 000 svenska kronor. Den svenska regeringen har emellertid valt att avslå framställning om sådant anslag. Denna hållning korresponderar dåligt med den uppmärksamhet som från svensk sida ägnats nationella minoritetsfrågor i andra sammanhang. En omprövning av anslagsfrågan i positiv riktning skulle bättre överensstämja med den traditionella svenska hållningen till nationella minoritetsproblem.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr utbildningsministern rikta frågan:

Vill statsrådet medverka till en omprövning av frågan om ett svenskt ekonomiskt stöd till ett nordiskt samedeltagande i världskonferensen för vissa nationella minoriteter?

1975/76:46 av fru *Radesjö* (s) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för att trygga sysselsättning för anställda vid Surte glasbruk:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta med anledning av den aviserade nedläggningen av Surte glasbruk för att trygga sysselsättningen för de anställda vid företaget?

§ 30 Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert